

Літаратурная мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 34 (2613)
ПЯТНІЦА
25
жніўня 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

50 год
УТВАРЭННЯ
СССР

Кожная сустрэча з новай кнігай радуе. Мінчане адразу зацікавіліся ўсесаюзнай перасоўнай выстаўкай кніг, прысвечанай 50-годдзю ўтварэння СССР.

Выстаўка працуе ў Мінску пяты дзень. Яна знаёміць кнігалюбаў з дасягненнямі выдавецкай справы ў нашай краіне. Кожную мінуту ў Савецкім Саюзе з друкарскіх машын сыходзіць каля трох тысяч экзэмпляраў кніг, а ў сярэднім у дзень — чатыры мільёны. Акрамя цэнтральных выдавецтваў свае выданні на мовах народаў СССР паказваюць пятнаццаць братніх рэспублік. Экспануюцца лепшыя выданні, якія атрымалі дыпламы на ўсесаюзным конкурсе на лепшае мастацтва афармлення і паліграфічнае выкананне кніг. Сярод гэтых лепшых — трынаццаць кніг беларускіх выдавецтваў.

Пра ўсесаюзную перасоўную выстаўку кніг чытаюць на трэцяй старонцы.

Творы Леніна заўсёды выклікаюць цікавасць.

Першыя наведвальнікі выстаўкі.

Мастацкія рэдактары выдавецтва «Мастацкая літаратура» Л. Прагін, Г. Труханова і старшы інжынер Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку В. Навіноўская знаёмяцца з навінкамі літаратуры.

Творы рускіх мастакоў.

А Б М Е Р А Х П А Д А Л Е Й Ш А М У РАЗВІЦЦЮ САВЕЦКАЙ КІНЕМАТАГРАФІІ

ЦК КПСС прыняў пастанову «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі». У ёй адзначаецца ўзросшае значэнне савецкай кінематаграфіі ў справе камуністычнага будаўніцтва, фарміраванні светлагляду, маральных перакананняў і эстэтычных густаў савецкіх людзей. За апошнія гады створаны рад фільмаў, у якіх працягнута работа над увасабленнем рэвалюцыйнай тэматыкі, паказана самаадданая барацьба працоўных мас за перамогу і ўмацаванне сацыялістычнага грамадскага ладу. На экраны выйшлі карціны, якія ярка і праўдзіва адлюстроўваюць сусветна-гістарычны падзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Заслужанае прызнанне гледачоў атрымалі некаторыя фільмы аб праблемах выхавання новага чалавека, а таксама асобныя экранізаваныя выдатныя твораў літаратуры.

У пастанове адзначаецца, што ў кінематаграфію прыйшло нямала маладых таленавітых рэжысёраў, сцэнарыстаў, апэратараў, акцёраў.

Паспяхова развіваецца кінематаграфія ў саюзных рэспубліках. Распыраецца вытворчая база кіно, расце кінасетка краіны. Штодзёна толькі ў кіназатрахах фільмы глядзяць больш за 13 мільянаў гледачоў.

Разам з тым ЦК КПСС лічыць, што наўняўны магчымасці для развіцця савецкай кінематаграфіі выкарыстоўваюцца недастаткова актыўна, яе ўзровень яшчэ не адпавядае патрабаванням, пастаўленым XXIV з'ездам партыі.

На экран нярэдка выходзяць фільмы, якія не адпавядаюць ідэйна-эстэтычным крытэрыям савецкага мастацтва і ўзросшым запатрабаванням гледача. Кінематографу не хапае глыбіні ў мастацкім адлюстраванні важнейшых працэсаў сучаснасці. Не ўсё робіцца для таго, каб паказаць эканамічныя, грамадскія і культурныя пераўтварэнні, што ажыццяўляюцца савецкім народам пад кіраўніцтвам партыі, адлюстравана важныя сацыяльныя змены, якія адбываюцца ў жыцці рабочага класа, калгаснага сялянства і інтэлігенцыі, барацьбу партыі і народа за арганічнае спалучэнне дасягненняў навукова-тэхнічнай рэвалюцыі з перавагамі сацыялістычнага ладу.

Не выкарыстоўваюцца ў поўнай меры магчымасці кінематографа для ўзмацнення інтэрнацыянальнага і партыйнага выхавання працоўных, для ўсебаковага адлюстравання працэсаў росквіту і збліжэння сацыялістычных нацый, умацавання брацкай дружбы народаў СССР.

Некаторым кінафільмам не хапае ідэйнай мэтанакіраванасці, дакладнага класавага падыходу да раскрыцця з'яў грамадскага жыцця. Замест праўдзівага паказу жыцця з пазіцыі ленынскай партыйнасці ў такіх творах даецца павярхоўнае, аднабаковае, а іншы раз і няправільнае вытлумачэнне падзей і фактаў. Мелі месца спробы некрытычнага запавячвання прыёмаў заружбенага кінематографа, чужых мастацтва сацыялістычнага рэалізму.

Многія кінематаграфісты не выкарыстоўваюць усю багацію мастацкіх сродкаў для стварэння яркага вобраза нашага сучасніка, які жыць ва ўмовах развітага сацыялістычнага грамадства. На экране рэдка з'яўляюцца героі, якія захапілі б цэласнасцю характару, чалавечай прывабнасцю, адданасцю камуністычным ідэалам. У той час перабольшаная ўвага ўдзяляецца персанажам, пазбаўленым глыбокіх грамадскіх інтарэсаў і цвёрдых маральных асноў.

Не атрымала належнага развіцця мастацкая кінапубліцыстыка. Амаль не ствараюцца фільмы па вострых ідэйна-палітычных пытаннях класовай барацьбы на міжнароднай арэне.

Мала выпускаецца захапляючых, мастацка паўнацэнных фільмаў для дзяцей і юнацтва, якія выхоўвалі б падрастаючае пакаленне на рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях савецкага народа, на прынцыпах камуністычнай маралі.

ЦК КПСС адзначае, што Камітэт па кінематаграфіі пры Савеце Міністраў СССР слаба ажыццяўляў дзяржаўнае кіраўніцтва развіццём кінамастацтва ў краіне, не забяспечыў мэтанакіраванай рэпертуарнай палітыкі, не праўдліва належнай патрабавальнасці, у шэрагу выпадкаў падыходзіў да ацэнкі выпускаемых фільмаў з заніжанымі ідэйна-мастацкімі крытэрыямі. Нярэдка ў вытворчасць прымаўся заведана непаўнацэнныя сцэнарыі, пастаноўка фільмаў даручалася рэжысёрам, якія не маюць неабходнай прафесіянальнай падрыхтоўкі. Не прымяняліся з належнай эфектыўнасцю меры маральнага і матэрыяльнага стымулявання для стварэння твораў высокай якасці.

Саюз кінематаграфістаў СССР не выкарыстоўвае ўсіх магчымасцей для павышэння ўзроўню савецкага кінамастацтва. Саюз павінен праўдліва пастаянна клопаты аб ідэйна-эстэтычнай накіраванасці творчасці работнікаў кіно, з большай мерай адказнасці займацца праблемамі росту іх прафесіянальнага майстэрства, паглыбленага вывучэння імі жыцця.

У пастанове ЦК КПСС указваецца, што важнейшай задачай дзяржаўных органаў кінематаграфіі, творчых саюзаў, усіх кінарботнікаў краіны з'яўляецца далейшае ўсебаковае развіццё савецкай кінематаграфіі, павышэнне яе ідэйна-мастацкага ўзроўню, паглыбленне яе рэвалюцыйных традыцый, узмацненне ролі кіно ў камуністычным будаўніцтве, у духоўным жыцці грамадства.

Кінамастацтва заклікае актыўна садзейнічаць фарміраванню ў найшырэйшых мас марксісцка-ленинскага светлагляду, выхаванню людзей у духу беззапаветнай адданасці нашай шматнацыянальнай сацыялістычнай Радзіме, савецкага патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, устанавленню камуністычных маральных прынцыпаў, непрымыральных адносінаў да буржуазнай ідэалогіі і маралі, дробна-буржуазных перажыткаў, да ўсяго, што перашкаджае нашаму руху наперад. Ганаровы абавязак рэжысёраў, сцэнарыстаў, апэратараў, акцёраў, усіх дзеячаў кіно, гаворыцца ў пастанове, — ствараць высокамастацкія разнастайныя па тэматыцы, жанрах і стылях кінатворы, якія развівалі б лепшыя традыцыі мастацтва сацыялістычнага рэалізму.

У савецкім мастацкім і дакументальным кіно павінны знаходзіць таленавітае адлюстраванне працэсы камуністычнага стварэння і выхавання новага чалавека, ажыццяўленне бессмяротных ленынскіх ідэй, гістарычныя поспехі ў сацыялістычным пераўтварэнні свету. У творах кіно трэба глыбока адлюстравана гераічны шлях, пройдзены савецкім народам пад кіраўніцтвам КПСС, здзяйсненні сучаснага этапа камуністычнага будаўніцтва, няўхільнае ўмацаванне маральна-палітычнага адзінства нашага грамадства; больш увагі ўдзяляць паказу працы і падзвігаў савецкага чалавека, яго багацця ўнутранага свету, усталяванню ідэйных і маральных каштоўнасцей нашага грамадства, савецкага спосабу жыцця.

Сродкамі кіно неабходна раскрываць сутнасць і сэнс ленынскай нацыянальнай палітыкі, паказаць росквіт і збліжэнне савецкіх нацый і народнасцей, іх поспехі ў эканамічным, сацыяльным і культурным развіцці. Дастойнае месца павінны займаць тэмы дружбы народаў СССР, сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, барацьбы з праўдлівымі нацыянальнай абмежаванасці і забабонаў.

Важная задача кінематаграфістаў — актыўна ўплываць на ідэйна-маральнае станаўленне і ўсебаковае

развіццё юных грамадзян нашай краіны, выхоўваць у іх высакародныя пачуцці любові да сацыялістычнай Радзімы, адданасці справе Камуністычнай партыі, непрымырнасці да ворагаў сацыялізму, сіл рэакцыі і агрэсіі. Ствараць паўнацэнныя творы, якія дапамагалі б фарміраванню пакаленняў людзей, здольных памножыць завабны сацыялізму, гераічны дасягненні партыі і народа, паспяхова будаваць камуністычнае грамадства.

Пярвічныя партыйныя арганізацыі прадпрыемстваў і ўстаноў кінематаграфіі павінны пастаянна клапаціцца аб росце ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню творчых кадраў, садзейнічаць развіццю крытыкі і самакрытыкі ў калектывах, павышаць адказнасць кожнага камуніста, які працуе ў кіно, за далейшае развіццё кінамастацтва.

Цэнтральны Камітэт КПСС абавязваў Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў СССР па кінематаграфіі (Дзяржкіно СССР) прыняць неабходныя меры да ліквідацыі недахопаў, адзначаных у гэтай пастанове, і забяспечыць узмацненне ідэйна-творчага і вытворчага кіраўніцтва кінастудыямі, кінапрадпрыемствамі, арганізацыямі кінафіліяў і пракату.

Падкрэсліўшы значэнне сцэнарыя як асновы твораў кінамастацтва, якая ў многім вызначае іх ідэйную і мастацкую каштоўнасць, ЦК КПСС прапанаваў Дзяржкіно СССР забяспечыць карэннае паліпшэнне сцэнарнай справы. З гэтай мэтай: увесці ў практыку перспектыўнае планаванне вытворчасці фільмаў, прадугледжваючы асноўныя тэматычныя напрамкі, жанравую разнастайнасць, а таксама найбольш мэтазгодную занятасць творчых работнікаў; прадаставіць Дзяржкіно СССР права штогод ажыццяўляць 15—20 дзяржаўных заказаў вядучым майстрам савецкага кіно з мэтай стварэння значных твораў, прысвечаных важнейшым праблемам сучаснасці і гераічнай гісторыі савецкага народа; стварыць цэнтральную сцэнарную студыю; больш актыўна прыцягваць для напісання сцэнарыяў таленавітых літаратараў, сістэматычна праводзіць сцэнарныя конкурсы, забяспечыць публікацыю лепшых твораў кінадраматургіі.

У пастанове змяшчаюцца ўказанні аб неабходнасці значнага развіцця кіно для дзяцей. Маецца на ўвазе, што Цэнтральная кінастудыя дзіцячых і юнацкіх фільмаў імя М. Горкага будзе ствараць у асноўным дзіцячыя фільмы, павялічыцца выпуск фільмаў для дзяцей на ўсіх кінастудыях краіны.

Дзяржкіно СССР сумесна з ЦК ВЛКСМ і Міністэрствам

асветы СССР прапанавана распрацаваць перспектыўны план вытворчасці фільмаў для дзяцей.

ЦК КПСС даручыў Дзяржкіно СССР сумесна з адпаведнымі міністэрствамі і ведамствамі ажыццявіць меры, накіраваныя на больш актыўнае выкарыстанне навуцальнага і навукова-папулярнага кіно ў справе падрыхтоўкі кваліфікаваных кадраў для народнай гаспадаркі, у фарміраванні матэрыялістычнага светлагляду савецкіх людзей, прапагандзе прыродазнаўча-навуковых і сацыяльна-эканамічных ведаў, перадавога вопыту. У адпаведнасці з праграмамі навуцальных устаноў распрацаваць перспектыўныя тэматычныя планы выпуску навуцальных фільмаў і метадыку іх прымянення.

Пастановай прадугледжваецца ўдасканаленне арганізацыі кінавытворчасці і сістэмы матэрыяльнага стымулявання студый і работнікаў кіно, уводзенне дагаворных адносін паміж кінастудыямі і рэжысёрам-пастаноўшчыкамі; забяспечэнне студый і кінасеткі краіны абсталяваннем і кінаплёнкай, якія адпавядалі б сучасным патрабаванням; паліпшэнне навукова-выхаваўчага працэсу ў навуцальных установах кінематаграфіі, узмацненне ідэйна-палітычнай і прафесіянальнай падрыхтоўкі маладых работнікаў кіно, умацаванне іх сувязі з жыццём.

ЦК КПСС лічыць важнай задачай кінастудый стварэнне мастацкіх фільмаў па заказе тэлебачання.

ЦК КПСС рэкамендаваў Саюзу кінематаграфістаў СССР палепшыць выхаванне творчых кадраў, садзейнічаць павышэнню ў іх пачуцця адказнасці за сваю працу, накіроўваць увагу майстроў экрана на актуальныя праблемы камуністычнага будаўніцтва. Саюз кінематаграфістаў закліканы, гаворыцца ў пастанове, сістэматычна абмяркоўваць карэнныя пытанні кінамастацтва, падтрымліваць усё сапраўды няватарскае, таленавітае, прынцыпова крытыкуючы няправільныя тэндэнцыі і слабыя творы.

ЦК КПСС абавязваў ЦК Кампартый саюзных рэспублік, крайкомы, абкомы, гаркомы КПСС палепшыць партыйнае кіраўніцтва дзейнасцю студый і кінаарганізацый, усямерна садзейнічаць паглыбленаму вывучэнню кінематаграфістамі працэсаў і з'яў савецкай рэчаіснасці, дабівацца няўхільнага ажыццяўлення рашэнняў партыі па пытаннях мастацкай творчасці.

Партыйныя камітэты павінны аказваць усямернае садзейнічанне работнікам кіно ў выкананні задач павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню савецкай кінематаграфіі.

РАСКРЫЦЬ добрую книгу, захапіцца ёю... Якое сьвятая!

І гэтак сьвятая мінчанам падаравала Усесаюзная перасоўная выстаўка кніг, прысвечаная 50-годдзю ўтварэння Савета Саюза. Яна арганізавана як адно з мерапрыемстваў на правядзенні Міжнароднага года кнігі, аб'яўленага Генеральнай Асамблеяй ЮНЕСКА па прапанове Савета Саюза.

Са стэндаў на вас глядзяць рознакаляровыя вокладкі кніг, іх тут каля сямісот. Звяртаюць увагу сціплыя выданні з дарагім усім нам абліччам У. І. Леніна, з яго факсімільна — бессмыротныя творы правядзена працоўных усяго свету, юбілейныя выданні Канстытуцыі СССР і канстытуцыі саюзных рэспублік, багатыя фотаальбомы, розныя прыгожыя падарункавыя выданні, маляўнічая яркая літара-

На Цэнтральнай плошчы сталіцы вялікі кніжны кірмаш.

Старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў адкрывае выстаўку.

ЯК ХЛЕБ НАДЗЁННЫ

УСЕСАЮЗНАЯ ПЕРАСОЎНАЯ ВЫСТАЎКА КНІГ У МІНСКУ

тура для дзяцей і юнацтва, кнігі-малюткі — цудоўныя сувеніры на ўспамін.

Кнігалюбаў, якія прыйшлі на адкрыццё выстаўкі, цёпла віталі член калегіі Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю А. Махаў і старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канавалаў.

Выстаўка адразу прыцягнула ўвагу шматлікіх кнігалюбаў сталіцы. Кнігі ўважліва разглядаюць, гартваюць іх старонкі, абменьваюцца думкамі. А многія нешта занатоўваюць у свае запаветныя сшыткі, бланкеты.

Некалькі гадзін правяла тут старшы бібліятэкар Мінскай абласной бібліятэкі імя Пушкіна Тамара Казубова. Яна агледзела ўсю экспазіцыю, а пасля доўга сядзела над сшыткам, запісваючы

вершы любімых паэтаў. Палкоўнік у адстаўцы былы ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны І. Вераб'ёў прыйшоў сюды паглядзець навінкі мемуарнай літаратуры. А вучаніцу трэцяга класа Валю Кліменка не адарваць ад казак К. Чукоўскага, С. Маршака...

Выстаўка кніг адлюстроўвае непарушную дружбу паміж народамі рэспублік свабодных. Няма тут юбілейных выданняў, прысвечаных 50-годдзю ўтварэння СССР. Вось шматомная серыя «Савецкі Саюз» — навукова — папулярнае геаграфічнае апісанне СССР, яе рэспублік, краёў і абласцей. Запамінаюцца кнігі з серыі «У братняй сям'і народаў СССР» і «Мастацтва народаў СССР».

Наогул тэматыка грамадска-палітычнай і сацыяльна-эканамічнай літаратуры, што паказваецца на выстаўцы, разна-

стаяна. Гэта выданні па важнейшых праблемах марксісцка-ленінскай тэорыі, літаратуры, прысвечаная XXIV з'езду нашай партыі, міжнароднаму камуністычнаму і рабочаму руху, ленінскай нацыянальнай палітыцы, поспехам нашай краіны за гады Савецкай улады.

Неацэнныя духоўныя скарбы прапаноўваюць цэнтральныя выдавецтвы краіны і выдавецтвы саюзных рэспублік, кожная з якіх мае на выстаўцы сваю самастойную экспазіцыю.

Многія кнігі, якія мы бачым на выстаўцы, — сапраўдныя мастацкія творы. У гэтым яшчэ раз пераконваешся, аглядаю-

на выдадзены творы Ф. Дастаеўскага, А. Пушкіна, М. Някрасава, М. Горкага, У. Маякоўскага, А. Фадзеева, М. Шалахава, А. Твардоўскага, якімі зачытваюцца мільёны.

Лепшыя творы пісьменнікаў братніх рэспублік становяцца здабыткам усіх народаў нашай краіны. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца ў краіне творы В. Лаціса, Э. Межэлайціса, Г. Абаглыдзе, Р. Гамзатава, П. Броўкі, П. Тычыны, І. Мележа, Ч. Айтматава і многіх іншых пісьменнікаў братніх рэспублік.

Кнігі цэнтральных выдавецтваў мы ведаем, а вось з выданнямі братніх рэспублік знаёмы менш. Выстаўка дае ўяўленне, як творча працуюць выдаўцы Расійскай Федэрацыі, Украіны, Прыбалтыкі, Малдавіі, Грузіі, Палічкі з кнігамі выдавецтваў пятнаццаці саюзных рэспублік на мовах народаў СССР карыстаюцца нязмоннай увагай наведвальнікаў. Прыемна сустрацца нам, беларусам, з анталогіяй «Беларуская савецкая паэзія», якую выпусцілі ў свет нашы ўкраінскія сябры ў выдавецтве «Дняпро». Складальнікі анталогіі А. Вялюгін і М. Нагніб-

Ля стэндаў выстаўкі. Фота Ул. КРУКА.

да. З любоўю аформіў яе мастак П. Вішняк.

У сваю чаргу і выдавецтвы Беларускай нямаюць робіць для прапаганды твораў пісьменнікаў братніх рэспублік. На роднай мове мы чытаем кнігі Яна Райніса, Саламея Нерыса, Яна Судрабальна, Міколы Бажана, Алеся Ганчара... Выстаўка знаёміць з паэзіяй Узбекістана, Таджыкістана, Арменіі.

Стэнд Савецкай Беларусі дае поўнае ўяўленне аб выдавецкай справе ў рэспубліцы. На ім — каля ста кніг. Вельмі прыгожа глядзяцца зборы твораў П. Броўкі, А. Куляшова, І. Мележа, М. Танка, І. Шамякіна, К. Крапівы і іншых пісьменнікаў.

Уважліва аглядаюць экспазіцыю работнікі выдавецтваў, паліграфічных прадпрыемстваў і кніжнага гандлю рэспублікі. Для іх выстаўка своеасаблівы ўніверсітэт, дзе можна многаму навучыцца і многае пераняць. Тут абдуцца семінары мастацкіх і тэхнічных рэдактараў выдавецтваў, работнікаў паліграфічных прадпрыемстваў, творчыя сустрэчы выдаўцоў з бібліятэкарамі, работнікамі кніжнага гандлю, выкладчыкамі вышэйшай школы. Сустрэнуцца кнігалюбы і з пісьменнікамі. Добра, што адкрыццё выстаўкі суправаджалася вялікім кніжным кірмашом на Цэнтральнай плошчы Мінска.

На выстаўцы пабывалі генеральны консул ПНР у Мінску А. Валяшэц, консулы Р. Вацлоўскі і Э. Садоўскі, консул ГДР у Мінску Э. Корн і віцэ-консул П. Левандоўскі.

...Як хлеб надзённы, кніга трывала ўвайшла ў побыт, у духоўнае жыццё савецкага народа. Выстаўка найлепш сведчыць пра гэта.

Я. ДАНСКАЯ.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За шматгадовую актыўную работу ў партыйных і савецкіх органах і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыяму Вярхоўнага Савета БССР адзначэнні старшыню Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Беларускай ССР па друку КАНВАЛАВА Рыгора Васільевіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

СВЯТА МАСТАЦТВАЎ НАБЛІЖАЕЦЦА

Зацверджаны парадак правядзення і склад удзельнікаў свята мастацтваў, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР. Яно пачнецца 15 кастрычніка канцэртамі ў Брэсцкай і Гродзенскай абласцях. У Мінск свята прыйдзе на два тыдні пазней.

Як паведамілі карэспандэнту БЕЛТА ва Упраўленні па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР, плануецца, што на працягу двух месяцаў у рэспубліцы выступяць семдзесят буйных філарманічных калектываў, канцэртных груп майстроў мастацтваў, ансамбляў з саюзных рэспублік і трыццаць калектываў Беларусі.

На свята прыедуць Дзяржаўны акадэмічны хор СССР, аркестр народных інструментаў Казахскай ССР, заслужаны акадэмічны Украінскі народны хор, ансамбль песні і танца «Лятува», ансамбль песні і танца Азербайджана, харэаграфічны ансамбль «Бярозка» і «Жок», танцоры Арменіі, спевакі і танцоры Каракалпакіі, вядомыя вакалісты Т. Мілашкіна, А. Огніўцаў, Е. Несцярына, Б. Рудзінка, Л. Чконія, піяністы Э. Гігельс, Е. Малінін, Я. Зак, скрыпачы В. Клімаў, О. Крыса, Н. Яшаўлі, А. Вайнюнайтэ, эстрадныя групы, майстры мастацкага слова, канцэртна-лекцыйныя бригады.

У канцэртах свята прымуць удзел усе дзяржаўныя мастацкія калектывы рэспублікі.

МАСТАКІ—ЛЁГКАЙ ПРАМЫСЛОВАСЦІ

Есць у Мінску магазін з паэтычнай назвай «Лянок». Тут прапаноўваюць багаты выбар тканін з беларускага лёну, прыгожыя настольнікі, ручнікі, абрусы, парчэры. Характо гэтым вырабам надаюць мастацкі, каларыстычны, увесёлы працоўны калерыйны Аршанскага ордэна Леніна лёнакамбіната.

У мастацкай майстэрні прадпрыемства пльвіна працуюць мастакі Б. Арлоў, А. Варановіч, А. Волкаў, В. Артамонава і іншыя. Каленцыя тканін, распрацаваных па іх эскізах, высокая ацэнена журы, якое падавала вынікі выстаўкі творчых работ мастакоў лёгкай прамысловасці БССР.

Па 600 розных адрасах ідуць віцебскія дываны. Іх папулярнасць у краіне надзвычай вялікая. Санавітыя фарбы, строгасць малюнка, умелае выкарыстанне народных арнаментаў Беларусі, Украіны, Туркменістана, Азербайджана, пубалтычскіх і іншых братніх рэспублік робяць дываны сапраўднымі твораў мастацтва. Лепшымі прызнаны дываны, вытананыя па эскізах мастакоў С. Федаровіча, А. Сальнікавай, З. Лудана.

Сялета на Віцебскім дывановым камбінаце імя 50-годдзя Беларускай ССР распрацаваны і выпускаюцца 30

узораў дываноў і 20 узораў дывановых дарожак з новым малюнкам. Віцебск здаўна славіцца вырабамі лёгкай прамысловасці. Цудоўная блізня вырабляецца на ордэна Леніна трыкатанай фабрыцы «НІМ». Вырабы гэтага прадпрыемства, створаныя па эскізах мастака А. Пінчанкі і Г. Волкавай, адзначаны прэміяй.

У ліку лепшых — шарсцяныя і паўшарсцяныя тканіны Мінскага камвольнага і Гродзенскага суконнага камбінатаў. Атрымалі высокую ацэнку мадэлі адзення, прапанаваныя мастакамі Мінскага дома мадэляў Ул. Булганавым і Н. Аларцавай. Упершыню ў Мінску дэманстравалася выстаўка творчых работ мастакоў лёгкай прамысловасці. У ёй прыняло ўдзел каля ста мастакоў 17 прадпрыемстваў рэспублікі: Гомельская панчошна-трыкатаная фабрыка, Баранавіцкі баваўняны камбінат, Лідская, Гродзенская, Віцебская абутковыя фабрыкі, Брэсцкая фабрыка вярхняга трыкатану і інш.

Лепшыя работы, адзначаныя журы, будуць дэманстраваны ў Маскве на Усесаюзнай выстаўцы творчых работ мастакоў лёгкай прамысловасці краіны.

СЯМЕЙНАЯ ПРАФЕСІЯ

Прафесія кінамеханіка для Генадзі Міналаевіча Клімава і яго жонкі Галіны Іванавы стала сямейнай. Восем год яны працуюць на Дукорскім кінастудыянары і ў мінулым годзе занялі

першае месца сярод кінамеханікаў раёна. Ім уручаны значкі «Выдатнік кінамастаграфіі СССР».

М. ШМАРЛОУСКІ.

МАКСІМ ТАНК — ГОСЦЬ РАБОТНІКАЎ КУЛЬТУРЫ

У памяшканні Івацэвіцкага дома культуры адбыўся трохдзённы семінар работнікаў культурына — асветных устаноў раёна, дзе прысутнічаў народны паэт Беларусі М. Танк.

З вялікай цікавасцю праслухалі культработнікі выступленне паэта. Ён раскажаў аб сваіх творчых планах, прачытаў вершы.

П. МЕРГЕС.

АГІТБРЫГАДА У ХЛЕБАРОВАЎ

Агітбрыгада Пухавіцкага раённага дома культуры на перыяд уборкі ўраджаю распрацавала новую канцэртную праграму, у якую ўвайшлі лірычныя песні беларускіх і савецкіх кампазітараў, танцы народаў СССР, вершы і інтэрмедыі.

У абедзённы час удзельнікі агітбрыгады выязджаюць у поле. А вечарам выступаюць у клубе.

Горача прымалі вы-

ступленні самадзейных артыстаў хлебарабы саўгаса «Дрычынскі», калгасаў «Перамога», імя 16-ці партызан, імя Жданава, будаўнікі Русаковіцкага БМУ-7.

М. АРЛОУСКІ.

760 КАНЦЭРТАЎ

Самадзейныя калектывы Жыткавіцкага раёна далі 760 канцэртаў хлебарабам калгасаў «Новае жыццё», «Перамога», імя Жданава, імя Калініна і іншых гаспадарак.

І. НОВІКАЎ.

ПА НОВЫХ МАРШРУТАХ

ПАСЛЯ ПОСПЕХУ ў Маскве на канцэртах у гонар 50-годдзя ўтварэння СССР Дзяржаўная акадэмічная капэла БССР выправілася на гастролі на Украіну і ў Малдавію.

Першае выступленне капэлы адбылося ў адной з буйнейшых канцэртных залаў Кіева. Працоўныя Украінскай сталіцы цёпла і з радасцю прымалі праслаўлены творчы калектыв і яго новую канцэртную праграму, прысвечаную дружбе народаў СССР. Творча справілася беларускіх артыстаў перадавалася па мясцовым тэлебачанні. У праграме — творы У. Алоўнікава, А. Багатырова, Н. Калесы, І. Лучанка, Р. Пукста, Г. Свірыдава, апрацоўкі народных песень А. Копасова, А. Кос-Анатольскага, Н. Нікулеску. Як і заўсёды, багаты і разнастайны рэпертуар паказвае калектыв і ў «класічнай частцы» праграмы, дзе гучаць старонкі вакальнай творчасці Г. Гендэля, Д. Палестрыны, А. Ласо, М. Глінкі, М. Балакірава, П. Чайкоўскага, С. Танеева, Д. Бартнянскага...

Наперадзе ў беларускіх артыстаў творчыя сустрэчы са слухачамі і справаздачы аб канцэртна-выканаўчай дзейнасці больш чым за трыццаць гадоў свайго існавання. Капэла пабывае ў працоўных буйнейшых прамысловых і адміністрацыйных цэнтрах Украіны і Малдавіі — у Палтаве і Харкаве, Варшылаўградзе і Данецку, Днепрапятроўску і Запарожжы, Севастопалі і Ялце, Херсоне і Нікалаеве, Адэсе і Кішыніеве.

За паўтара месяца гастроліў гэтага лета абдуцца звыш сарака канцэртаў капэлы.

Я. МАЛЫ.

НЕВЯДІЧКА Я на аб'ёме дакументальнай аповесці «Вікторыя» вызначаецца перш за ўсё высокай эмацыянальнай напружанасцю ў паказе людзей, якія па той ці іншай прычыне засталіся ў акупіраваным нямецка-фашысцкімі захопнікамі Мінску і выявілі на справах, здавалася б, будзённых і невідочных, выключную мужнасць і адданасць Савецкай Радзіме.

Аўтары аповесці ўважліва прасочваюць жыццёвыя шляхі сваіх герояў — падпольшчыкаў Мінска.

Узорам для членаў падпольнай патрыятычнай групы ў Першай савецкай бальніцы Мінска (зараз 3-я савецкая бальніца) быў прафесар-хірург Клумаў. Стварыць вычарпальна поўны і ўсебаковы вобраз яго ў невялікай аповесці вельмі цяжка і, бадай, немагчыма, тым больш, што не ўсе факты і эпизоды з жыцця прафесара ў акупіраваным горадзе нам вядомы. І ўсё ж аўтары дадаюць новыя штрыхі да партрэта...

Яшчэ да таго, як звязалі Клумава з пад-

польным партыйным цэнтрам, прафесар, які славіўся сваёй зычлівасцю і інтэлігентнасцю, нязменнай далкатнасцю, раптам аднойчы рэзка абсек сваю асістэнтку, урача Ярашэвіч, у адказ на яе заяву, быццам немцы захапілі Маскву.

— Гэта гаворыць вы,

ГІМН МУЖНАСЦІ

рускі чалавек? Як вам не сорамна!

А то неяк заходзіць у першыя месяцы вайны на кватэру да Клумава яго паплецнік урач Леанід Буйкевіч і бачыць на сцяне вялікую карту Савецкага Саюза, а на ёй чырвонымі сцяжкамі на шпіляках абазначана лінія фронту. Адбываецца вельмі кароткі, але надзвычай характэрны дыялог:

— Як жа вы, прафесар, так? Гэта ж небяспечна.

— Нічога, галубчык, нічога. Я павінен ведаць, што робіцца на фронце. Без гэтага я і дня пражыць не магу. Вось цяпер і вы будзеце ведаць.

З гэтай прычыны Леанід Буйкевіч зазначае ва ўспамінах: «У яго была незвычайная на той час, калі многія сумняваліся і палі духам, незвычайная вера

ў нашу перамогу. Верыць самому — гэта многа. Вярнуць веру яшчэ некаму — гэта значыць даць у строй яшчэ аднаго байца. І я таксама стаў выконваць заданні Клумава».

І вось па прананове сувязной «Белкі» Клумаў, пра якога нямецка-фашысцкія прапа-

гандысты трубяць на ўсе лады: «Савецкі прафесар служыць нямецкім уладам!», «Руская інтэлігенцыя выбірае новы парадані!», «Прафесар Клумаў з намі!» — ідзе на сустрэчу з падпольшчыкамі групы Ісая Казіна, атрымлівае сваё першае заданне — абсталяваць палаты шпіталь для партызанскага атрада, дамаўляецца аб яўках, пароліх, сувязных. Тады ж падпольшчыкі, мабыць, не зусім тактоўна, спыталі Клумава:

— З кім вы, прафесар? З намі ці з немцамі?

— Што вы! Што вы, галубчыкі! Я — савецкі чалавек, — быў адказ. — Я і так раблю, што магу. Мы падлячылі ўжо шэсць раненых камандзіраў Чырвонай Арміі, толькі не ведаем, куды іх адправіць...

З таго дня былі два Клумавых. Быў прафесар Клумаў — святліла навуку, лепшы спецыяліст па гінекалогіі і хірург. Да яго прыходзілі на кансультацыю фанабарысты нямецкія ўрачы з ваенных шпіталю, яго запрашалі да сваіх хворых чыноўнікаў з гарадской упра-

вы і іншых устаноў. Яго задобрывалі: «гер прафесар», «гер прафесар»... Яму, як высокі гонар, прапанавалі работу ў Германіі.

І быў Самарын (падпольная клічка Клумава) — падпольшчык, канспіратар, чалавек, які жыў, як жаўц, на востры нажа. І аўтары пераканальна падаюць такія непрадбачаныя выпадкі, калі прафесар рызыкаваў жыццём.

Вось як адгукаюцца аб выключнай гуманнасці прафесара і яго надзвычайных клопатах пра чалавечыя сёстры і санітаркі:

«Прыслаў аднойчы мне кавалак сала... Навошта, прафесар? — пытаюся. — Нічога, душачка, нічога. Вы за апошні час вельмі схуднелі, адкарміцеся трохи».

«Заплаціў сваім гра-

шым за маю аперацыю...»

«Сабраў усіх нас, з роднымі, у бальніцы, некалькі палат спецыяльна вызваліў, калі ў горадзе ішлі масавыя арышты і расстрэлы пасля забойства Кубэ».

І вось замкнуўся апошні жыццёвы круг. Пасля двух кароткачасовых арыштаў Клумава кінулі ў канцэнтрацыйны лагер на вуліцы Шырокай. Ды ён і тут, над бяздоннем, праявіў нязломнасць духу, трымаў сябе горда і незалежна. Такай магутнай сіла ішла ад гэтага чалавека, такая была дадзена яму духоўная ўлада над людзьмі, што нават звяруга - камендант, які сваімі рукамі ўдарыў галавой грудное дзіця аб сцяну, размаўляў з ім калі не паціва, то ўсё ж стрымана.

А як хваляюць старонкі, у якіх расказваецца пра апошнія дні жыцця галоўнага героя! Перад тым, як загінуць, як увайсці ў пашчу фашысцкай дэшагубкі — а гэта было 13 лютага 1944 года — прафесар з непахіснай вытрымкай заявіў перад строем зняволеных:

— Бывайце, таварышы! Я зрабіў усё, што было ў маіх сілах, і з гонарам прымаю смерць на сваёй роднай зямлі.

Такім быў гэты чалавек, Герой Савецкага

«Саюза Яўген Уладзіміравіч Клумаў».

Аўтары праўдзіва і пераканальна, з добрым веданнем абставін жыцця ў акупіраваным горадзе апавядаюць пра мужныя ўчынкi і самаадданасць служэнню сваёй маці-Радзіме сапраўдных савецкіх патрыётаў Вікторыі Фёдаравны Рубец, Людмілы Міхайлаўны Кашычкінай, «Фросі-Фросечкі» Калбеевай, Веры Міхайлаўны Гурывовіч, Ганны Мохавай, Ганны Навіцкай, Марыі Ермачонак і многіх-многіх іншых. Сярод адданных савецкіх патрыётаў, паказаных у аповесці, мы сустракаем прафесарафізіка Мінскага медінстытута Уладзіміра Ансімава, мастака Івана Казлова, Віталія Арэхава і іншых. Усе гэтыя савецкія патрыёты і патрыёткі кожны на сваім месцы рабілі ўсё, каб фашысты і іх мясцовыя паслугачы не мелі спакою ні ўдзень, ні ўночы.

Кніга «Вікторыя» — яшчэ адна яркая старонка з кнігі подзвігаў савецкага народа, старонка, на якой раскрываецца веліч і нязломнасць духу народа-пераможцы. Вылучаная надаюна на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, кніга, на мой погляд, заслугоўвае гэтай высокай узнагароды.

В. КРЫШТАЛЬ.

ІВАН КІЧКАЙЛА ЦЕРПІЦЬ КРАХ...

ЗАСЛУЖАНЫ АРТЫСТ БССР
П. КАРМУНІН У СПЕКТАКЛІ
АКАДЭМІЧНАГА ТЭАТРА ІМЯ
Я. КУПАЛЫ «АМНІСТЫЯ»

АДМАЎЛЯЮЧЫ, сцвярджаюць... Так я разумею задачу і мэту акцёра, які дзейнічае ў сатырычнай камедыі. І пацвярджаю гэтае думкі — работа П. Кармуніна ў «Амністыі», дзе ён выконвае ролю старшыні фабрыка Кічкайлы. Высмейваючы беспрынцыповасць, бесхрыбетнасць, мяккацеласць, П. Кармунін па-майстарску пераконвае нас, што адсутнасць жыццёвых ідэалаў, яснай пазіцыі толькі на час можа стварыць уражанне, што ўсё ідзе добра, а на самай справе яна, гэтая адсутнасць пазіцыі, — тая палка з двума канцамі, якая без промаха ўдарыць па табе самім. Спрошчана зразумелая «дабрыня» як пабляжлівасць і ўседаравальнасць якраз і не служыць «дабрыні», не можа быць сапраўды гуманнай, хоць і кіруецца чалавечымі матывамі. І П. Кармунін, на мой погляд, паказвае, як такі «носьбіт» абстрактнай «дабрыні» здраджвае праўдзе, спадзеючыся, што без яе можна абыйсціся. У такім адчуванні ролі ў «Амні-

Сцена са спектакля «Амністыя». У ролі Кічкайлы (справа) заслужаны артыст БССР П. Кармунін, Салавейчына — народны артыст БССР В. Тарасаў.

стыі» акцёр, развенчаючы свайго героя, нісе выразную думку. Гэта — грамадзянскі пафас выступлення П. Кармуніна ў спектаклі.

Першы раз мы сустракаемся з прафсаюзным дзеячом фабрычнага маштабу Кічкайла, калі ён старшынем на таварыскім судзе над Салавейчынай. Кічкайла разумее, што суд ідзе несправядліва. Але ён дзейнічае ўсур'ез, каб не парушыць атмасферы, створанай энергічнай Бажашуткавай, дэмагогіяй якой літаральна палякае героя П. Кармуніна. І артыст гэта добра адзначае: надаж за «прыгожым» слова спявае Бажашуткава і з'яўляецца ў Кічкайлы адно жаданне — «быць ціха». Так гэты «ўвогуле» добры чалавек (такім мы адчуваем Кічкайлу ў выкананні Кармуніна) на-

нашых вачах адкрыта ідзе на кампраміс з сумленнем. Але там, дзе пануе беспрынцыповасць, ціха не бывае, і вось ужо Кічкайла выпісвае ў бланкі думкі влікліх людзей, каб потым, на дні нараджэння Салавейчыны, зачытаць іх як тосты, п'е за здароўе Салавейчыны, хоць яму і нельга «браць чарку» з-за хваробы, і нават, пераапрунуўшыся цыганом, снача з нажом у зубах, каб забавіць гэтага «траўнага жарабца».

Сцена вечарыні ў Салавейчына і пастаўлена рэжысёрам Ц. Кандроновым, і сыграны З. Браварскай, Б. Дакальскай, В. Тарасавым і П. Кармуніным бліскуча. Салавейчына — Тарасаў сваімі лаводзімамі вымушае прадстаўнікоў фабрыкі цацак раскрывацца зусім нечакана і для іх саміх. Асабліва яркі гэты (я назвала б яго канцэртна сыграным) нумар: Іван Кічкайла, адкідаючы ўсе ўнутраныя «перашкоды» і медыцыйскія «табу», з захваленнем скача; яму нават падабаецца, што ён здолеў больш за Бажашуткаву пацешыць гаспадара, Грышу Салавейчына.

А які маляўнічы ў сваім страху перад таямнічым для яго і «ўсемагутным» рэвізором кармунінскі Кічкайла! Там ён дагаджаў праўдзісвегу Салавейчыку, тут намага-

ецца дагадзіць «аб'ектыўнай» Ягадцы, не разумеючы, ці яна сапраўды хоча ведаць праўду, ці гэта звычайная жаночая цікаўнасць. Але рапце і на гэты раз паказаць сябе ў поўным бляску. І зноў жа скача «цыганачку». Колькі надзеі і насяджанасці ў яго вачах, калі ён чакае, што ж скажа Ягадка! Артыст нібы ставіць свайго героя перад судзеёй, ад якога залежыць лёс Кічкайлы. І пачуўшы нечаканую выснову, што ён, Іван Кічкайла, такімі скакамі «скакае вобраз савецкага цыгана», канчаткова губляецца. І тут не дагадзіў, а як стараўся!

Дэградацыю асобы Кармунін паказвае таксама пераканальна, як і расплату, якая немінуча ідзе за ёй. Калі ж Салавейчына, перайшоўшы ў наступленне, сеў усім на шыю, Кічкайла, знясілены, нікчэмны, разгублены бачыць для сябе адзінае выйсце: «Я патрабую пасадыць мяне ў турму!.. Толькі турма можа выправаць мяне ад вар'яцкага дома». Артыст стварае не карынартурны, а жывы характар, і таму нам нават шкада яго Кічкайлу. І ў той жа час крыўдна за чалавека, якога давала да такога стану беспрынцыповасць.

Кічкайла — толькі адна з работ артыста П. Кармуніна, якога мы любім, ад якога заўсёды чакаем мастацкіх адкрыццяў і які нас ніколі не падводзіць. Думаецца, што не толькі мне, але і многім паклоннікам таленту Паўла Кармуніна было б прыемна павіншаваць яго з высокай прэміяй.

Ірына СІТНІКАВА,
архітэктар «Мінскпраекта».

КНІГІ, ЯКІЯ ВУЧАЦЬ ЖЫЦЦЬ

ГАДОУ дзесяць назад я купіла новы двухтомнік Янкi Маўра ў бзавай вокладцы і, адшукаўшы аўтара, паціва папрасіла ў яго аўтограф. Гэты двухтомнік і зараз перада мною, і я быццам бачу сівога масцітага аўтара з яго ўважлівым добрым позіркам з-пад акуляраў...

Якраз у двухтомніку змешчаны творы: «Чалавек ідзе», «У краіне райскай тлушкі», «Сын вадзі», «Шлях з цемры», «ТВТ», «Палескія рабінзаны», «Амока», якія зараз вылучаны на атры-

манне Дзяржаўнай прэміі.

Нельга ўявіць беларускую дзіцячую літаратуру без гэтых твораў. Няма ў нас чалавека, які б не чытаў у дзяцінстве ці ў юначыя, а то і зусім у дарослыя гады кнігі Я. Маўра. І калі мы звычайна гаворым пра ўплыў мастацкай літаратуры на фармаванне асобы чалавека, то, на маю думку, творы Янкi Маўра — вельмі ўплывовыя.

Помню, як некалі мы, меншыя вучні местачковай Ушацкай школы, зачыталіся кніжкамі «У краіне райскай тлушкі» і «ТВТ». Было настолькі цікава, што хацелася, як заўважыў калісьці М. Горкі, разглядаць старонкі на святло, каб зраўнець Цуд Кнігі. Мудры пісьменнік-педагог яскрава, даступна і проста расказаў, напрыклад, пра жыццё бедных тубыльцоў Новай Гвінеі. І мы не толькі захапіліся характарам далёкай зямлі, але і сэрцам паўставаў супраць прыгнёту паноў-каланізатараў... Другі прыклад.

Таямнічыя літары «ТВТ». Яны скіроўвалі увагу да сваіх, нібыта невялікіх маштабамі, але праграмадску важных спраў. Мы ўсе рабіліся тэатраўцамі, шукалі занятку сваім рукамі і, як хлопчыкі і дзяўчынкі ў «ТВТ», пераконваліся на практыцы, што самі можам зрабіць шмат чаго, што робляць за нас іншыя. І прывучаліся, урэшце, не баяцца задач як малых, і большых. А хіба не гэтыя рысы і павінны былі выхоўваць у сабе маладыя гаспадары Краіны Саветаў!..

Янка Маўр паланіў сэрцы юных чытачоў сваімі прыгоднікімі творамі, і мы з любоўю называем яго беларускім Жулем Вернам. Чароўныя старонкі яго аповесцяў і апавяданняў вядуць нас у краіны далёкія, экзатычныя. Але паказ экзатыкі для Маўра — не галоўная мэта. Звычайна ён малое вобразы людзей, зняволеных гаспадароў экзатычных краін, — іх прывабнасць, умельства, сілу, іх цяроўнасць — і зараджанне ў іх душах пратэсту супраць несправядлівасці. Хіба не

жыве ў нашай памяці цудоўны юнак Манг з кнігі «Сын вадзі»! Хіба не плакалі мы над горкай доляй чорнага хлопчыка Тубі з вострава Цэйлон!..

І калі задача дзіцячай літаратуры — выхаванне інтэрнацыяналізму, дык гэтай задачы цалкам адпавядае творчасць Янкi Маўра. Людзі шмат якіх нацый і народнасцей дзейнічаюць у яго кнігах супольна ў барацьбе з сіламі стыхій, з сацыяльным злом. Пісьменнік чула выхоўвае юнага чытача ў духу гуманнасці і пывагі да простых людзей розных краін свету.

Але характава далёкіх мораў і зямляў не адцягвала ўвагі пісьмен-

АД УСЕЙ ДУШЫ — ЗА!

З задавальненнем я даведаўся, што мой любімы пісьменнік Янка Маўр вылучаны на атрыманне ганаровага звання лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР у галіне літаратуры і мастацтва для дзяцей. Кнігі Маўра любяць усе чытачы — ад малага да старога. Напісаныя нават многа гадоў назад, творы яго не старэюць. Яны сугучны падзеям сучаснасці. Прыгадаем, да прыкладу, як бялітасна выкрывае Я. Маўр каланізатар-прыгняталнікаў аповесцю «У краіне райскай птушкі», як трапіна даводзіць шкодную ролю рэлігіі аповесцю «Чалавек ідзе», як іскрава малое паўстанне на востраве Ява і салідарнасць народаў у барацьбе за свае ідэалы ў рамане «Амок».

Але больш за ўсё я люблю апошнюю «Пал-скія рабінзоны», дзе з такім замалаваннем малое аўтар прыроду беларускага Палесся і характары людзей новага, савецкага часу. Нейк па новаму потым убачыў я красу роднага краю.

У твораў Маўра доўгае жыццё. Імі зачытваецца не адно пакаленне, і з кожным годам да іх далучаюцца новыя і новыя захопленыя чытачы. Таму я ад усёй душы галасую за прысуджэнне Дзяржаўнай прэміі БССР любімому пісьменніку чытачоў усіх узростаў — Янку Маўру.

П. СІЛВОНЧЫК.

Пухавіцкі раён.

А БМЕРКАВАН НЕ творы, вылучаных сёлета на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, даволі цікавае, у прыватнасці, на старонках «ЛіМа», дзе маю ўвагу прыцягнуў водгук Е. Бондаравой на фільм «Паланез Агінскага».

І УСЁ Ж ПАЎТАРЭННЕ...

Нельга не гагадзіцца з аўтарам нататкі «Звяртаючыся да юнацтва...» («ЛіМ» за 11 жніўня г. г.), што стваральнікі карціны К. Губарэвіч і Л. Голуб ставілі перад сабой высакародную мэту — выхоўваць у юных глядачоў паучыццё патрыятызму. Відаць, справядліва будзе сказаць, што фільм знайшоў сваю аўдыторыю, што ён не пакідае аб'якавымі тых, хто сядзіць у зале. Аўтары, на мой погляд, пабудавалі востры сюжэт, умеюць захапіць юных глядачоў, а гэта мае надзвычай вялікае значэнне для дзіцячага фільма.

Даўно вядома, што рэжысёр Л. Голуб удала выбірае падлеткаў для выканання галоўных роляў. І на гэты раз можна лічыць добрай знаходкай рэжысёра Ільішу Цукера, які іграе ролю Васільяна. Звычайна цікава выступаюць у фільмах Л. Голуба і дарослыя актёры. Карціна, безумоўна, мае права заняць сваё месца ў шэрагу лепшых мастацкіх стужак «Беларусьфільма». Але ў дадзеным выпадку гутарна ідзе аб прысуджэнні яму Дзяржаўнай прэміі БССР.

Для нас, глядачоў, гэты факт ужо сам па сабе з'яўляецца і пэўным прызнаннем мастацкай дасканаласці сапраўды арыгінальнага твора, новага слова ў галіне кінематаграфіі. Мяркуюцца, што фільм, адзначаны такой прэміяй, не толькі «добры» і «патрэбны», ён — выдатны па ўсім кампанентах. Ад сцэнарнага да мантажу, ад аператарскай работы да піратэхнікі. Ці адпавядае такім высокім і натуральным пра абмеркаванні твораў, вылучаных на прэмію, паграбаваннем стужка «Паланез Агінскага»?

Мяне некалькі здзіўляе пазіцыя Е. Бондаравой, якая «галасуе» за прэмію і ў той жа час робіць вельмі сур'ёзныя і зусім слухныя за-

кіды ў адрас карціны. Так, і мне здаецца, што калі «героям фільма нестася псіхалагічнай глыбіні», як сцвярджае Е. Бондарова, то гаварыць пра мастацкую дасканаласць немагчыма. Што такое «нестася псіхалагічнай глыбіні»? Гэта значыць, недастаткова распрацаваны чалавечы характары, неглыбока матываваны паводзіны герояў, павярхоўна раскрыты адносіны паміж людзьмі. У такіх выпадках выратаўвае займальны сюжэт.

Як настаўніца, магу смела сцвярджаць, што сённяшнія дзеці могуць разабрацца ў складаных сітуацыях, псіхалагічных сутыкненнях. Яны чакаюць ад фільмаў не толькі захапляльнай інтрыгі, але і спакывы для розуму. Нездарма так палюбілася школьнікам вельмі простая па сюжэце, але з цікавымі характарамі стужка «Звоняць, адчыніце дзверы».

Не магу гагадзіцца з Е. Бондаравой і ў тым, што «Паланез Агінскага» не паўтарэнне ўжо сныраных К. Губарэвічам і Л. Голубам сітуацый і персанажаў, а працяг размовы. Працяг, на маю думку, толькі тады мае права на жыццё, калі ён ідзе на больш высокім мастацкім узроўні і адкрывае ў знаёмым раней невядомае. Інакш гэта не працяг, а усё ж паўтарэнне. Наўрад ці можна лічыць, што стужка «Паланез Агінскага» вышэй па сваіх мастацкіх якасцях, чым, снажам, «Дзяўчынка шукае бацьку» тых жа аўтараў.

Плённасць супрацоўніцтва драматурга К. Губарэвіча і рэжысёра Л. Голуба відавочная. Хацелася б, каб яны ішлі ў сваіх творчых пошуках далей і далей і стварылі б этапны для беларускай кінематаграфіі фільм, які без усякіх «але» заслугоўваў бы высокай узнгароды.

Нона МОУЧАН,
настаўніца.

Мінск.

ніка ад характара роднай зямлі беларускай. Гэтак сведчанне — першы ў нашай мастацкай літаратуры краязнаўчы твор «Палескія рабінзоны». Прыгоды хлопцаў Мірона і Віктара, якія воляй выпадку сталі рабінзонамі на Палессі, захапляюць чытача. Пісьменнік змяшчае сваіх герояў у такія абставіны, дзе яны павінны паказаць сябе або людзьмі, або палыхлівымі нікчэмнасцямі. Перамагаюць воля, знаходлівасць, веды. Перамагае сяброўства, узаемадапамога. Многаму вучаць трывожныя старонкі пра вызваленне камандзіра пагранічнай і арышт бандытаў. Не за-

будзем, што кніга пралясных рабінзонаў была напісана ў трыццатыя гады, і яе, безумоўна, чыталі папличнікі Мірсна і Віктара — тая, каму давалася пазней, у грозных саракавых, стаць ляснымі салдатамі ў знаёмых нават па кнізе палескіх мясцінах... Пісьменнік вучыць патрыятызму, смеласці, вынослівасці.

Творам Я. Маўра ўласціва пазнавальнасць, займальнасць, драматызм. Удала спалучаюцца ў іх прыгодніцтва і псіхалагізм. Напісаны творы сакавіта, чыстаю мовай, аздоблены непаўторным маўраўскім гумарам...

Творы Я. Маўра, што вылучаны на атрыманне

Дзяржаўнай прэміі, вытрымалі праверку часам. І сённяшнія школьнікі, як некалі мы, з цікавасцю чытаюць кнігі выдатнага дзіцячага пісьменніка. Я спытала нейк у сына, калі той ляжаў у бальніцы, якія кнігі яму прынесці. Ён папрасіў: «Купі «Палескія рабінзоны!» Я занесла двухтомнік з аўтографам...

І апошняе ў гэтай кароткай нататцы.

Пры жыцці Янка Маўра таоры для дзяцей на атрыманне прэміі не вылучаліся. І вельмі справядліва, што сёння яго імя значыцца ў спісе! Будзе справядліва, калі прачытаем яго і ў спісе лаўрэатаў.

Еўдакія ЛОСЬ.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

НЕ ПАДГАНЯЙ МЯНЕ, СУРОВЫ КАЛЯНДАР

Не падганяй мяне, суровы каляндар!
Старэц не ўмею, а душой я маладзёу.

РАЗЬБЯР

Прывітаю В. А.

Парыў твой творчы быў падобен шторму,
Прачнуўся талент смелы разьбяра,
І дрэва ажыло і набывала форму,
І трэскі пырскалі, і падала кара,
Калі ж адкінуў вострую сякеру
І да разца крануўся стомленай рукой,
Ты сам цяпер у моц сваю не верыў,
Цябе асіліў страшны непакой.
У пошуках прайшло імклівых дзён нямала,
Ты працаваў, тварыў, настойліва вяршыў,
Ды ў творы пэўнай рысы неставала,
Была задума, не было душы.
Ты не знаходзіў рысы самай прастай,
Якую мае кожны мужны твар,
Дае арліную герою постаць,
Дае душы яго няспынны жар.
Калі ж пабеліць снег кудзёрыстыя скроні,
Тады, праз доўгі час, пазнаеш ты,
Што трэба страшнае пераступіць бяздонне
Да самай блізкай і праўдзівай прастаты.

Званне «народны» прысвоена ванальнаму ансамблю з вёскі Бершты Шчучынскага раёна. У складзе ансамбля людзі розных прафесій — аграном Галіна Кузьмінічна Жук, тэхнікка сярэдняй школы Ларыса Лук'янаўна Лебядзевіч, медробнік Валянціна Уладзіміраўна Мышкевіч, настаўніца Таццяна Уладзіміраўна Русілка. Усіх іх аб'ядноўвае вялікая любоў да беларускай народнай песні. Берштыўскія спявачкі выступалі на сценах Гродна, Мінска, Магілёва.

На здымку — народны ансамбль з Бершты.
Фота А. ПЕРАХОДА. (БЕЛТА).

25. VII. 1972

ЯКУБ КОЛАС, як чулы і патрабавальны настаўнік, на працягу ўсяго свайго жыцця з вялікай прыхільнасцю і паўсядзённай увагай ставіўся да творчасці кожнага пісьменніка, кожнага пачаткоўца. У здольнай, таленавітай моладзі ён бачыў будучыню нашай літаратуры і заўсёды падтрымліваў яе сваімі мудрымі бацькоўскімі парадамі. Многія з нашых пісьменнікаў шчыра ўдзячны Коласу за тое, што ён увёў іх у вялікую літаратуру.

Вядомы беларускі байкапісец Уладзімір Корбан заўсёды гаварыў, што дзякуючы неаслабнай увазе і падтрымцы Якуба Коласа ён стаў пісьменнікам. А што гэта так, сведчаць і адрасаваныя яму два лісты народнага песняра, якія зараз беражліва захоўваюцца ў Літаратурным музеі Якуба Коласа.

У першым лісце ад 3 сакавіка 1946 года, які быў пасланы яму на вайсковую службу, паэт пісаў:

«Уважаемый товарищ!

Прочел я Ваши стихи. В общем они произвели на меня хорошее впечатление. Тема очень актуальна в нынешние дни. В стихах чувствуется сильный протест возмущенной человеческой души против немецких убийц и мракобесов. Детально остановиться на Ваших стихах я не мог за недостатком времени. Конечно, они нуждаются в более тщательной обработке стиха, отдельных образов, выражений. Стихи написаны под влиянием Маяковского, но это влияние, пожалуй, сказывается с внешней стороны.

Во всяком случае Вам, кажется мне, стоит поработать в этой области. Желаю успехов.

Якуб Колас».

Другі ліст ад 13 студзеня 1948 года быў пасланы Уладзіміру Корбану ў Оршу на завод «Красный Октябрь». Вось яго змест:

«Дорогой товарищ!

Простите, что задержался с ответом. Я был очень серьезно болен — два

Якуб Колас. 1953 г.

раза переболел воспалением легких. Ваши стихи не успел внимательно прочесть. Бегло лишь прочел «Отпуск лейтенанта». Первое впечатление — стихотворение неплохое. Его все же надо пошлифовать. Затем надо более обоснованно показать желание лейтенанта остаться на военной службе. Что у него нет родных, это не значит, что он не найдет себе места в семье советских тружеников-патриотов.

Завтра уезжаю в Москву.

Более подробно напишу по приезде. Желаю успехов.

Якуб Колас».

З усіх канцоў Савецкага Саюза яму кожны дзень прсылалі шмат лістоў пачаткоўцы — паэты і празаікі. Яны часта завітвалі да яго дамоў, прасілі

Мікола
БАЗАРЭВІЧ

добразычлівай парады і падтрымкі. Нягледзячы на выключную паўсядзённую занятасць, нават хворы, Канстанцін Міхайлавіч заўсёды знаходзіў час удзяліць максімум увагі літаратурнай моладзі, рэгулярна даваў грунтоўныя адказы на іх пісьмы, выказваў справядлівыя заўвагі аб іх творах. Пры ацэнцы твораў і пачаткоўцаў і пісьменнікаў з некаторым літаратурным вопытам, ён прытрымліваўся і заклікаў іншых прытрымлівацца такога правіла: «Выказацца аб творах неабходна строга, але добразычліва, падабадзёрваюча, але без даравання грахоў».

Прывядзем некалькі яго лістоў, дасюль невядомых ці мала вядомых шырокаму колу чытачоў, якія былі напісаны ім пасля Вялікай Айчыннай вайны некаторым пачаткоўцам — паэтам і празаікам — і напоўненыя вялікім клопатам аб развіцці нашай літаратуры, аб выяўленні новых, арыгінальных талентаў з народных глыбін.

Вось, напрыклад, што ён пісаў пачынаючаму паэту Кучынскаму:

«Товарищ Кучынский!»

Вы пишете: «Я не знаю тем, необходимых для современности». Але, здаецца, па ўзросту Вы чалавек малады і цяжка думаць, што Вам вядомы якія-небудзь другія тэмы, апроча сучасных. Вось і папрабуйце пісаць кароткія вершы аб тым, што Вы бачыце навукол сябе — у вашай вёсцы ці калгасе. Палывыя работы — служба, каска, дашыя людзі, перадавікі, майстры высокіх ураджаяў — усё гэта Вам павінна быць вядома. За гэта і бярыцеся. «Выпускаць у свет», як Вы хочаце, спытак «Зімовы вечарамі» яшчэ ранавата. Мала зарыфмаваць радкі, — трэба напоўніць іх зместам, у іх павінна быць думка і пачуццё. Справа гэта не вельмі лёгкая і пакуль што Вам не ўдаецца. Вось глядзіце самі:

Хоть огонь горит, нет места на прохладу,

Прости однако мне, безумного,

Глушца.

Што Вы тут хацелі сказаць? Незразумела. Можна таму, што кепска ведае-

* Дакладная дата ліста не ўстаноўлена.

це мову, а дасканалае веданне яе для пісьменніка зусім абавязкова.

Яшчэ адно. Відаць, Вы чыталі і Пупкіна, і Лермантава, і другіх паэтаў. Трэба старацца пісаць так проста і праўдзіва, як гэтыя вялікія паэты. Але карыстацца гатовымі вобразамі і зваротамі з працытаных твораў няможна — яны Вам не належаць. А Ваш верш «Зімовы вечар» гэта бадай літаральна перапісанае «Буря мглою небо кроет».

У Ваших справах можна дапамагчы кансультацыя Саюза пісьменнікаў: яна дае адказы і парады маладым аўтарам...

Жадаю Вам поспехаў.

Якуб Колас».

Вялікую цікавасць уяўляе сабою

ліст народнага паэта ад 10 лютага 1946 года, адрасаваны Юдаловічу, які ў той час працаваў у рэдакцыі газеты «Гродзенская праўда»:

«Дорогой товарищ!

Я очень прошу извинить меня за такое долгое молчание. Но я, право, не имел возможности написать Вам вовремя. Всех Ваших стихов прочесть я не мог. Мне столько прислали писем, что подолгу останавливаются на них нет физической возможности. Ваши стихи производят на меня отличное впечатление своей простотой и искренностью человеческого чувства. Очень мило стихотворение «Из блокнота...». В некоторых Ваших стихах замечается недостаточная отделка отдельных строк. Например, в стихе (отворении) «В дороге»: «Зимняя ночь темна». Такого краткого окончания данного слова русский язык не допускает. Эту строку лучше было бы исправить так: «Ночь темна-темна». В стихе (отворении) «Белорусская весна» в конце четвертой строфы у Вас написано: «На твоей, Белорусья, земле». Нехорошо звучит «Белорусья».

Какой же дать Вам совет по поводу Вашего сборника? Лучшим кажется мне вот что. Просмотрите хорошенько Ваш сборник, м(ожет) б(ыть) кое-что выбросите, кое-что добавите и пришлите в Минск по адресу Союза писателей на имя Ефима Садовского. У нас имеется секция русских поэтов. Вам надо поближе стать к ним, связаться с ними.

Работайте, пишите.

Желаю успехов.

Р. С. В стихотворении «Песня о встрече» надо выбросить две строчки:

Ярко зеленеет

Озимь на полях.

В одном стихотворении, кажется Плещеева, есть почти такие же строки:

Вянет и желтеет

Травка на лугах,

Только зеленеет

Озимь на полях.

Я. К.»

Шчырую і задушэўную гаворку аб паэзіі вядзе Якуб Колас і ў лісце ад 2 лістапада 1954 года да Роберава, у той час курсанта Рагостэнага-на-Доне рачнога вучылішча:

«Уважаемый тов(арищ) Роберов!

Мне кажется, что откажут Вам в одарённости было бы несправедливо. А стихи несколько странные: не чувствуется, что их писал 19-летний советский человек. Видимо, всё дело в том, что подражание классическим образцам приводит Вас и к механическому перенесению чужого содержания. Повторите сказанное — напрасный труд. Поэзия не может существовать, не питаясь жизнью, живыми впечатлениями окружающей действительности. Вот Вы и должны посмотреть на себя, как на активного участника нашей об-

щей созидательной работы. Надо расширить круг знакомств, наблюдений, брать пока доступный Вам материал в стенах училища, ведь там много интересного, проследите за стихами.

Начинать большую вещь, не имея материала, не зная, о чем будешь писать, невозможно. Пишут только в том случае, когда не писать нельзя, когда пост полон впечатлениями и материалом, буквально болел темой. Жизненный опыт к Вам придет: если будете работать, то появятся и поэтические навыки.

Советовал бы связаться с местными писателями, в Ростове сильная литературная организация и, думается, найдется внимательный советник.

А пока постарайтесь получше учиться, это даёт и кругозор, и опыт. На язык обратите внимание особое: пока Вы пишете с ошибками. Избавляйтесь от подражательности, от «красивоостей», пишите просто, естественно, как видите и думаете.

Желаю успехов.

Якуб Колас».

У гэты ж самы дзень Якуб Колас накіроўвае ліст у горад Іданаў Ярмаілаву. Цікавая сама гісторыя яго. 13 верасня 1954 года, якраз напярэдадні Другога з'езда пісьменнікаў СССР, народны паэт у газеце «Правда» змясціў артыкул «О писательском труде», у якім падзяліўся сваімі думкамі наконт савецкай літаратуры. Ярмаілаў, пазнаёміўшыся з ім, напісаў Канстанціну Міхайлавічу ліст, дзе аспрэчвае некаторыя палажэнні яго артыкула. Якуб Колас не пагадзіўшыся з ім, дае яму грунтоўны адказ:

«Уважаемый тов(арищ) Ермилов!

В Вашем письме чувствуется хорошая читательская озабоченность судьбами нашей литературы. Действительно, ряду писателей, авторов умных и полезных книг, не все удалось в их работе, и читатели вправе потребовать исправления недостатков либо предотвращения их в последующих произведениях.

С этой точки зрения Вас, как внимательного читателя, должно удивлять, что положения, сформулиро-

спекталя. Дзяк «пад чаркай». Ён тут, у класе, абсалютны аўтарытэт (так, прынамсі, яму здаецца). З яго вуснаў чуюць падлеткі-падшыванцы «праўду» пра стварэнне свяду.

— Дык вось, так. Нічога наўперад не было: ні неба, ні зямлі, ні нашых пінскіх балотаў на ёй, ні чароту на іх...

На класнай дошцы дзяк Бацяноўскі крэйдай малыву нешта такое кругленькае (усё ж зямля круглая, хоць яе яшчэ і «не было»), тыцкаючы паліцам: бачыце, маўляў, лясав усё, годзе...

— А чым жа тады печы палілі? — пытаўся хлопчык.

— Разлаваны дзяк — Ільінскі «цярпліва» тлумачыў:

— І псчаў не было, і хат не было, і аноў жа тыцкаў паліцам у намаляванае хала на дошцы. — Нічога не было! — амаль шэптатм казаў ён і, адчуўшы сніс гэтых слоў нібы

БЫЛО гэта на здымках дакументальнага фільма пра Аляксандра Ільінскага. І да балючага позна. Тады, калі артыст цяжка хварэў і ведаў, што засталася яму жыць зусім мала. Крыўдна, але такая ўжо завядзёнка ў нашым кінематографі: права на стужку пра сябе чалавек мастацтва атрымлівае на схіле гадоў... Аляксандр Канстанцінавіч жартаваў: маўляў, што ж старэчы твар буйным планам, на ўвесь экран, паказваць, лепш было б раней, тады, калі ён быў і хлопеч-зук, і артыст, здатны на розныя «салтамарталі». У душы ж, мабыць, сумаваў.

Сцэнарый прадугледжаў эпізод са спектакля Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа «Наваліца будзе». (Трылогія «Наростанях» «пераклялі»

«ТАК, МИМАХОДЗЬ, КИНУЎ...»

на сцэнічную мову паэт А. Звонак і рэжысёр Шчарбакоў у 1958 годзе). Народны артыст СССР А. Ільінскі сам выбраў сабе ролю дзяка Бацяноўскага. Іграў яе, як заўсёды ён гэта рабіў, бліскуча. Было ў тым сцэнічным партрэце нешта нават гарэзлівае. Акцёр здэкаваўся з дзяка Бацяноўскага, шчодро карыстаючыся кожным зручным выпадкам, каб прымусяць глядача смяяцца, рагатаць. Здаралася, і перабіраў, бо захапіўся гэтым характарам, як сам казаў, «па вушы». І адчуваў літаральна кожны крок і кожную хітраватую ўсмешку дзяка, нібы «свае». Не, А. Ільінскі не іграў, ён жыў пачуццямі і настроймі героя! Неяк смешна і чуй-

на «нюхаў» паветра, «нюхаў» і людзей, за якімі яму даручылі сацыяльныя і вельмі ж па-папулярнаму спрабаваў увесці ў падман Лабановіча і яго сяброў, каб тыя — крылі божа! — не здагаліся, што дзяк Бацяноўскі атрымлівае свае «трыццаць срэбранікаў» за даносы ў паліцыю... Мо і да чаркі цягнуўся, бо сумленне недзе на самым дзенцы яго душы часамі ўсё ж варушылася.

Аднойчы я спытаў яго даволі трафарэтна (але такія мы людзі, газетчыкі, — без банальных пытанняў не можам!) — як ён працаваў над роляй дзяка Бацяноўскага.

— Ды як дзядзька Колас вучыў...

Ага, падумалася мне тады, зараз я занатую нешта надзвычай цікавае! І давай распыт-

ваць Аляксандра Канстанцінавіча. Той з усмешкай на вуснах скажаў, што ніякіх такіх сакрытаў тут чакаць не варта. Як і заўсёды ў дзядзькі Коласа, парада артысту была надта сціслай. І кінуй ён яе А. Ільінскаму «мімаходзь». Было гэта яшчэ ў 1937 годзе, калі Другі БДТ іграў драму «У пушчах Палесся». Шукаючы ўнутраны свет і знешняе аблічча дзеда Талаша, артыст многое «ўзяў» ад жывога дзеда Талаша і з тэксту апавесці «Дрыгва». Але нечага не хапала, штосьці не давала права А. Ільінскаму выходзіць на сцэну з упэўненасцю ў тым, што ён — ужо дзед Талаш. І тады актёр звярнуўся да Якуба Коласа: «Як вы, пісьменнікі, знаходзіце ці ловіце за хвост вобразы?»

Адказ быў зусім просты па сутнасці. «Разумеце, шаноўны ар-

тыст, пісьменнік застаецца сам-насам у папэрай. Ён піша ў адзіноце. Нават тады, калі сын ганяе па пакоі коціка або жонка гаворыць па тэлефоне з сяброўкай. І лягчай за ўсё мне ў гэтай пісьменніцкай адзіноце ўявіць сабе героя ў тых жа ўмовах. Як ён глядзіць на свой твар у люстэрка, як мырмоча нешта, збіраючыся зрабіць той або іншы ўчынак, падбадзёрваючы сябе ці пераадолюючы сумненні... Пабудзь адзіночым — і ты будзеш такім, якім стварылі цябе матушка-прырода і жыццёвыя абставіны...» Прыблізна так запаміналася парада Якуба Коласа артысту Аляксандру Ільінскаму.

— А тут мой дзяк Бацяноўскі вучыць дзяцей закону божаму і... І далей Аляксандр Канстанцінавіч пачынаў рэпецываць перад кінакамерай сцэну са

ванные в пяти пунктах Вашего письма, поднимались и поднимаются в печати, особенно перед писательским съездом. В самом деле: уже давно критиковались упущения в работе и Б. Полевого, и В. Ажаева, и С. Бабаевского; живо обсуждается вопрос о положительном герое, об исторической теме, о воспитании и семье.

Вы это видели и видите сами, и, думаю, не сетуете; что находите подтверждение своим мыслям в высказываниях писателей и критиков. Ведь в конечном счете важно то, что недостаток подмечен и указан, пусть не нами лично, а другими — для пользы дела это значения не имеет.

Есть в письме и другое — это раздражение автора ненапечатанных стихов и заметок. Критику своих стихов Вы отвергаете и не в менее резкой форме, чем она высказывается в Ваш

рались в существе происходящих процессов. Колхозный строй, победоносные преимущества которого совершенно очевидны не только в Советском Союзе, но и далеко за его рубежами, является преобразующей и глубоко волнующей силой. В данном случае Вам не удалось изобразить в действии эту могучую силу, как фактор влияния на сознание людей, цепляющихся за собственничество. Наоборот, последнее у Вас выпячено чрезмерно, а поэтому и неправдоподобно. Значит, перед автором повести стоит задача: урешить мировоззренческое, овладеть методом социалистического реализма, основным методом советской литературы. Этот метод позволяет отбирать и показывать типичное, отбрасывая случайное и второстепенное, создавать правдивые реалистические картины, — вот в чем его действительная сила.

Вторая задача — литературное мастерство. Во-первых, — язык. Знание языка, наличие большого лексического запаса, умение строить фразу грамотно и легко — во многом определяет успех работы писателя. Без этого невозможно не только создать образ или совокупилище образов в действии, но даже нельзя просто излагать свои мысли.

Из кучи бревен нельзя построить дом без инструмента и умения. Сначала бревна отесывают, делают пазы, вырубают углы, а затем складывают стены. Без предварительной работы над частями никогда не удастся создать целое. Эта, может быть далекая, аналогия приложима к литературной работе.

Я не останавливаюсь на детализации первой и второй задач применительно к Вашей повести. Герои, их взаимоотношения, сюжет, языковые недостатки — обо всем этом, видимо, подробно писали Вам другие товарищи. Поскольку Вам нельзя отказаться в способностях, Вы должны эти способности развивать, не надеясь на магическую силу признания Вас писателем. Не в формальном признании дело. За писателя говорит его произведение, для того, чтобы они говорили за Вас, нужен труд и всесторонняя учеба.

Вы пытаетесь сразу написать большое произведение и терпите неудачу. Может быть, надо попробовать силы на вещах менее крупных, которые Вы смогли бы и лучше продумать, и тщательнее отделать. Но и этому должна предшествовать углубленная работа над собой.

Видимо, письмо это огорчит Вас, но Ваши же интересы требуют, чтобы правда была сказана прямо в глаза.

Мне кажется, что Вы, работая в каком-нибудь из учреждений района, могли бы продолжить и литературную работу. Переходить исключительно на творческий труд у Вас пока нет оснований, печатать повесть не представляется возможным, это еще сырой материал, из него надо построить здание.

В Ваших письмах проскальзывают нездоровые настроения, странные для человека с неплохой биографией в прошлом. В недостатке внимания Вы не можете упрекнуть ни Союз писателей, где к Вам отнеслись весьма доброжелательно, ни руководство района, к которому Вы, как мне известно, не обращались. Однако Вы пытаетесь об-

винить писательскую организацию в равнодушии к судьбам страны, а районные организации — в пристрастном отношении к Вам. Это — не дело; оснований у Вас нет никаких, надо освободиться от накипи ложных мыслей, так как главное требование к писателю — это моральное здоровье и чистота.

Теперь о здоровье физическом. В этом Вам поможет подыскание соответствующей работы, вследствие чего улучшатся и материальные условия. Пока посылаю Вам посильную помощь, надеюсь, это Вас не обидит.

Желаю здоровья.

Якуб Колас.

А колькі разоў даводзілася яму атрымаваць ад пачаткоўцаў, якія думалі, што літаратурная праца — гэта лёгкі хлеб ды яшчэ памазаны зверху маслам, творы з прэзэнцізнай прыпіскай: «Прачытайце і абавязкова дапамажыце надрукаваць у газеце ці часопісе». І Канстанцін Міхайлавіч цярыліва чытаў, з вялікім тактам адказваў і ім, адказаў справядліва і грунтоўна, не крывачы душою. Вось, напрыклад, што ён пісаў аднаму з такіх пачаткоўцаў у лісце ад 22 ліпеня 1947 года.

«Паважаны таварыш!

Ваши вершы, адрасаваныя ў журнал «Беларусь», трапілі да мяне. Вершы не могуць быць надрукаванымі — яны не маюць ніякай грамадскай значнасці, і з боку паэзіі яны слабыя. Чаму ў Вас няма вершаў на іншыя тэмы? Мне здаецца, калі Вы пажэнціцеся з Вашай каханай, а праз месяц пасварыцеся, дык у Вас адпадзе жаданне прысвячаць вершы каханню. Што ж тады застанецца ад Вас як ад паэта? Лепей папрацаваць дзень у калгасе, чым траціць час на складанне такіх вершаў.

Даруйце за рэзкасць тону, але праўда ёсць праўда.

Якуб Колас.

Вялікі і непаўторны майстар мастацкага слова заўсёды вучыў нашых пісьменнікаў, каб яны ішлі ў літаратуру сваім, адметным шляхам, шукалі новыя, арыгінальныя сродкі для ажыццяўлення творчых задум. У гэтых адносінах ён ставіў у прыклад Аркадзя Куляшова. Разбіраючы па драбніцах яго паэму «Аманал», адзначаючы яе станоўчыя і адмоўныя якасці, народны паэт справядліва адзначаў, што «Куляшоў сур'езна ставіцца да пытанняў творчасці, стараецца ўнікаць літаратурных шаблонаў» і «хоча ўнесці ў мастацкую літаратуру нешта сваё, арыгінальнае».

Якуб Колас на кожным кроку папярэджаў нашых паэтаў, каб яны, ганяючыся за наватарствам, не давалі літаратурнага браку. Ён пісаў:

«Наватарства заключаецца не ў майстэрскім ламанні радка або глушэнні чытача рознымі гукавымі прыёмамі, што падчас робіцца незалежна ад таго, трэба гэта ці не трэба. Наватарства ў тым, што пісьменнік гаворыць аб новым, перадавым, якое ён убачыў і асэнсаваў у падзеях свайго часу, і гаворыць у адзіна магчымых формах, так, як вымагае гэта новае».

Працавітая коласаўская рука рупна

і дбайна пахадыла па раманах Міхася Лынькова «На чырвоных лядах» і «Векапомныя дні», Пліпа Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», Івана Мележа «Мінскі напрамак», Івана Шамякіна «Глыбокая плынь», па паэмах Максіма Лужаніна «Кладкі Градоўскага», Аркадзя Куляшова «Аманал», Петруся Броўкі «Добры друг», па некаторых творах Пятра Глебкі, Эдзі Агняцвеч, Паўла Кавалёва, Алеяны Васілевіч і многіх іншых праяўляў і паэтаў. Глядзіш на ягоныя праўкі, чытаеш трапныя заўвагі і ясна ўведмаляеш, што ён быў уважлівым і патрабавальным чытачом, добразычлівым і ўдумлівым крытыкам, мудрым паўсядзённым дарадцам. У пацвярджэнне гэтага варта спаслацца на вельмі характэрныя прыклады.

У снежні 1954 года Канстанцін Міхайлавіч, знаходзячыся на лячэнні, выбраў час прачытаць раман Пліпа Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах» і адразу ж паслаў яму ліст, у якім падрэзана прааналізаваў твор. У заключэнне Колас адзначыў:

«Раман «Сустрэнемся на барыкадах», бясспрэчна, здабытак нашай нацыянальнай беларускай літаратуры. Напісаны гэты раман, аўтар здабы права думаць аб сабе як аб пісьменніку, у якога ёсць свой, асаблівы стыль, свая пісьменніцкая манера, свой пераважны голас. Гэта — удача пісьменніка».

Дэталёва разабраў Колас «Векапомныя дні» Міхася Лынькова, убачыў і на знаходкі, і на аграхі. І, прыватнасці, раў.

«Раман трэба сурова ўрэзаць, сраціць — чым болей, тым лепей для рамана. Не таўшчыня кнігі, не лік старонак ён павінны займаць аўтара. Трэба шліфаваць мову, кожнае слова і сказ, каб яны гаралі моцна, хараша, пераканаўча, ясна і проста, — «вельмі нават проста!» Не трэба выходзіць за межы паўцэнны меры і прапорцыі. Яшчэ раз кажу — ад усяго сэрца хачу, каб раман «Векапомныя дні» стаўся і векапомным раманам.

Жадаю поспехаў. Не гневайся, што думаю, тое і кажу.

Твой Якуб Колас.

Крытыка Якуба Коласа заўсёды была слушнай і аб'ектыўнай. У яго асабе пісьменнік як малады, так і больш сталы, бачыў свайго шчырага, з багатым жыццёвым вопытам старэйшага сябра, мудрага, справядлівага, строгага паўсядзённага настаўніка і дарадцу, які многім з іх дапамог знайсці і заняць сваё месца ў літаратуры.

НЕЗАБЫЎНАЯ СУСТРЭЧА...

Трасцінская сельская бібліятэка — сапраўдны школа перадавога вопыту для бібліятэк Магілёўшчыны. Тут асабліва цікава праходзяць літаратурныя вечары і ранішнікі, праводзяцца канферэнцыі чытачоў, працуе літаратурна-крэацыйны гурток.

Вядома, што найбольш цікавы Магілёўшчыны куток, прысвечаны народнаму песню Беларусі Якубу Коласу. Сярод радніх фотаздымкаў і кніг тут захоўваецца фотакопія пасведчання ад 16 сакавіка 1925 года. «Паканчы гэтага Міцкевіч Канстанцін Іванавіч у Калінінскую і Аршанскую акругі дзеля правядзення культурнай працы па беларусазнаўству. Міцкевіч мае права чытаць лекцыі, весці гутаркі па гісторыі беларускай літаратуры, чытаць свае творы і іншыя ўзоры прыгожага беларускага пісьменства».

Народны камісарыят асветы БССР просіць усе саветы і грамадскія ўстановы дапамагчы Міцкевічу ў выкананні ўскладзенага на яго задання».

У снежні 1925 года Якуб Колас наведаў Мядзёлскі педагогічны тэхнікум, а ў сакавіку 1926 года па дарозе з Клімавіч прыехаў у Хоцімск. Шлях ляжаў праз вёскі Забляшын і Трасціно. З красавіка на пленуме райнага выканаўчага камітэта паэт чытаў свае творы. Старэйшы чытач бібліятэкі, былы камбедзвец, цяпер пенсіянер Павел Пракопавіч Сычоў часта ўспамінае пра тую незабыўную сустрэчу.

— Да таго часу, — расказвае ён, — мне ніколі не даводзілася бачыць пісьменнікаў. Я гляджу на яго, не зводзячы вачэй. У зале было ціха. Колас расказваў пра сабе, сваю працу; перад намі паўставалі гарызонты развіцця беларускай нацыянальнай культуры ў савецкі час. Удзельнікі пленума слухалі затаіўшы дыханне паэму «Новая зямля».

Жывы сведка незабыўнай сустрэчы Якуба Коласа з працоўнымі Хоцімшчыны П. Сычоў і настаўнік беларускай літаратуры мясцовай сельскай школы Галіна Паўлаўна Елісеева з дапамогай загадніка Трасцінскай сельскай бібліятэкі Міхаіла Аляксеевіча Ласоўскага данеслі характэрныя коласаўскія паэзіі сотням чытачоў сельскай бібліятэкі.

В. АРЦЕМ'ЕУ,
выкладчык Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна.

ДАРАДЦА

адрес. Не берусь па отдельным строкам судзіць о стихах, но, видимо, критические замечания надо было бы продумать.

Что же касается Ваших замечаний о стихах и учебной литературе, то они, хотя и не напечатаны, но все же учтены соответствующими редакциями. А в этом-то и самое главное. Этим я не хочу сказать, что письма читателей должна быть закрыта дорога в печать. Но ни одна газета, ни один журнал не в состоянии опубликовать все присланные читателями отклики. Поэтому в редакционной практике и прибегают к пересылке писем в определенные адреса, где эти замечания и учитываются. Значит, особенно сердиться и писать длинные письма о делах значительной давности не следует.

А не попробовать ли Вам перейти от отрывочных читательских заметок к более полному разбору и рецензированию книг и отдельных произведений? Подумайте!

Всего хорошего.

Якуб Колас.

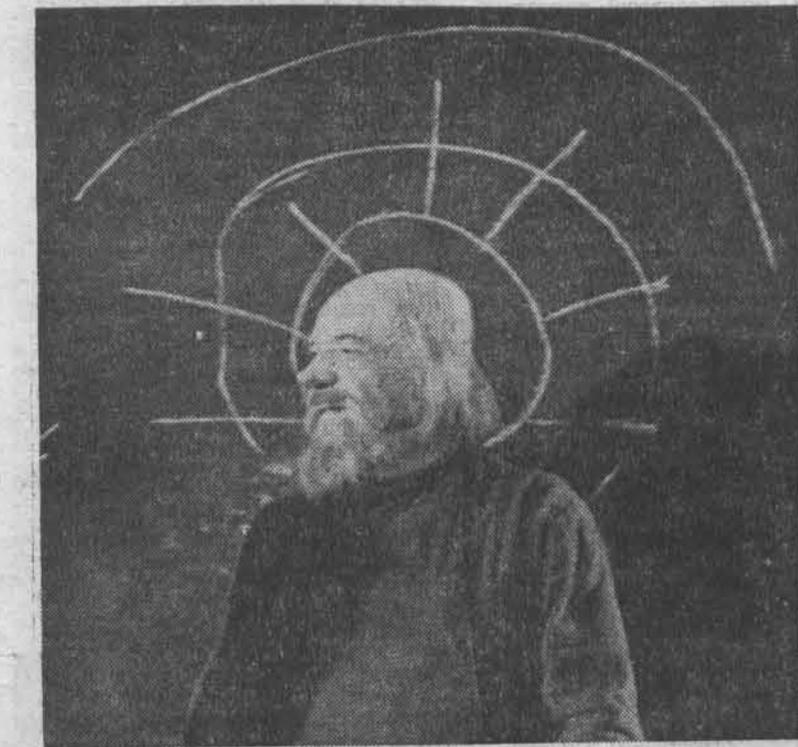
Письмо возвращаю.

Об добрых чувствах и сардэчнасці, чалавечай чуласці і душэўнай пяшчотнасці народнага песняра да лёсу маладых пісьменнікаў сведчыць яго ліст, напісаны аднаму пачаткоўцу-празаіку:

«Иустин Васильевич!

Прочитал Ваших «Почитателей». Сделал бы это раньше, да маловато времени и трудно читать по рукописи. Так вот, повесть написана, а цельной картины не создано, люди, к сожалению, только названы по фамилии, но не живут и не действуют. Поэтому не достигнута и цель, задача произведения — борьба с пережитками капитализма, как определяете Вы сами. Задача эта — ответственна, и для выполнения ее нужно хорошее вооружение. Прежде всего необходимо строго очерченное мировоззрение, позволяющее вскрывать и диалектически разби-

Прозвішча адрасата і дата напісання не ўстаноўлена.

А. Ільнскі ў ролі дзяка Бацяноўскага ў спектаклі «Навальніца будзе».

ўпершыню, складаў рукі на грудзях і ўзімаў вочы ўгору. — Быў адзін толькі бог...

І радасць была ў гэты момант у дзяка Бацяноўскага, і страх. Гэта ж, аказваецца, некалі-калісьці ён сам, дзяка Бацяноўскі, мог бы быць... богам. І ніякіх там табе паліцый, хаўтур, вяселляў, законаў божых, Лабановічаў-завадатараў і бунтаўшчыкоў... «Быў адзін толькі бог...» І так хараша рабілася яму ад такой думкі. Так грэла яго магчымасць хоць бы на хвілінку ўявіць, што «нічога» няма, а ёсць адзін толькі ён — і ён: бог!..

Акцёрская інтанацыя тут, мімічная ігра, позірк нечакана вялікіх вачэй гэтага п'яногі і шпіка, — ўсё злівалася ў нейкі завершаны партрэт павольна прыгнечанага чалавека, які адкрывае для сябе яшчэ адзін, парадаксальны і фантастычны, варыянт існавання. У якасці бога!..

У часе спектакля глядзельная зала ў гэтым месцы выбухала сме-

хам. Потым былі дружныя апладысменты. Бо мы прысутнічалі — без перабольшання! — пры нараджэнні сцэнічнага шэдэўра. Смяліся тады, на здымачнай пляцоўцы, і рэжысёр С. Сплашоў са сваімі памочнікамі. Акцёр з імпрывізацыйнай свабодай ствараў непаўторны па характэры высокамастацкі эцюд, прывабны і сам па сабе, у сольным выкананні вялікага майстра сцэны.

Калі эпізод быў заняты, Аляксандр Канстанцінавіч падмігнуў мне. Здаецца, ён яшчэ «заставаўся» дзякам Бацяноўскім і ўжо «развітваўся» з ім. «Бог» зыходзіў на зямлю. Артыст рабіўся самім сабой. І гарэзлівай усмешкай заканчваў размову са мной, надакучлівым газетчыкам, адносна таго, «як гэта робіцца».

— Ды як дзязэка Колас вучыў... Мімаходзь аднойчы сказаў...

Такое было апошняе маё інтэр'ю з Аляксандрам Ільнскім.
Барыс БУР'ЯН.

ЖИВЕНЬСКИ НУМАР часопіса «Беларусь» — тэматычна і жанрава разнастайны, прыцягвае ўвагу перш за ўсё сваёй надзённасцю. Але, бадай, галоўная тэма, якая праходзіць праз увесь часопіс, гэта — слаўнае 50-годдзе ўтварэння СССР.

Пад знакам падрыхтоўкі да юбілею Савецкага Саюза святкавалася ў рэспубліцы 90-я гадавіна з дня нараджэння Янкі Купалы. Артыкулам аб гэтай вялікай падзеі ў культурным жыцці рэспублікі і пачынаецца часопіс.

Асабліва прыемнае ўражанне пакідае падборка матэрыялаў пад рубрыкай «У сям'і адзінай, братняй», — публіцыстычныя артыкулы, вершы, апавяданні... Прысвечана падборка нашым прыбалтыйскім суседзям. Надрукаваныя матэрыялы яшчэ раз яскрава сведчаць аб моцнай дружбе, цесных эканамічных, навуковых і культурных сувязях, што існуюць паміж народамі Беларусі, Літвы, Латвіі і Эстоніі. І, як адна са шматлікіх адзнак гэтай непарушнай дружбы, — поезд «Чайка»...

«Прасторамі чатырох сяцёр-рэспублік ідзе «Чайка», — чытаем мы ў артыкуле «Чайка ідзе на Мінск». — Яна вьязе водар каржакаватых сонаў, раскіданых па эстонскіх дзюнах, духмянасць прывольных латвійскіх лугоў, прахалоду літоўскіх дуброў, ёй кланяюцца векавыя беларускія бары». І шчырыя, пранікнёныя радкі, якія прысвечваюць роднаму краю народны паэт Эстоніі, лаўрэат Ленінскай прэміі Юхан Смуул (з «Эстонскай пазмы»), літоўскі паэт Юсінас Марцінявічус («Туман над Нёманам»), латышскі паэт Ояр Вацыеціс («З дарогі»), не могуць не ўсхваляваць беларуса... З такой жа цікавасцю чытаецца піска вершаў Альбінаса Жукаўскаса — вядомага літоўскага паэта, шчырага прыхільніка і перакладчыка твораў беларускіх пісьменнікаў на літоўскую мову.

І хто любіць Волгу, хто — Няву, Я ж — Першапашу і Лакаю, — прызнаецца ў любові да Літвы паэт. І мы разумеем Альбінаса Жукаўскаса, яго гонар за сваю сацыялістычную Радзіму, як разумеем і той найпершы чалавечы абавязак, — жыць у імя людзей, — які ўслаўляе паэт у вершы «Два сэрцы»:

А добрае сэрца другое,
Што маці дала мне, сыну,
Як самае дарагое
Са скарбаў планеты ўсіх, —
Слюбам і навет пакінуў;
Хай б'ецца яно для іх,
...Так я зрабіць павінен!
Так дзеля сэрцаў людскіх!

(Пераклад М. Калачынскага).

Глыбокім псіхалагізмам вызначаецца таксама апавяданне Віліса Лаціса «Цяжар падзякі» (пераклад Л. Салаўя).

Невялікія нататкі «Там, дзе возера Дрысвяты», «У Амелюшчыне», «Братэрскія сувязі» і іншыя істотна далаўняюць падборку «У сям'і адзінай, братняй», расказваючы пра цікавыя факты з жыцця братніх народаў, пра сяброўскія сувязі беларусаў, літоўцаў, латышоў, эстонаў.

На пачатку часопіса надрукаваны вершы народнага паэта рэспублікі Петруса Броўкі. Мы прывыклі да публіцыстычнай, грамадзянска-актыўнай накіраванасці твораў паэта. Аб гэтым жа сведчаць і вершы «А дні, што маланкі ў нас...» і «Войны б не з'яўляліся». Асабліва ўражвае апошні: ён прымушае яшчэ і яшчэ раз задумацца над тым, якія пакуты, жахі нясуць людзям войны... З уласцівым яго паэтычным таленту, страснасцю і лаканізмам Петрусь Броўка з болей у сэрцы заклікае:

Досыць войнаў,
Час канчаць
З войнамі няспыннымі...

І, мусіць, перад кожным чытачом паўстануць за гэтым простымі радкамі жудасныя драматычныя навіны не толькі мінулых войнаў, але і сучасных падзей на шматпакутнай в'етнамскай зямлі... І кожны думкамі і сэрцам далучыцца да паэтавых слоў:

Каб ды людзі ўсёй зямлі
Нашых дум трымаліся,
Каб усталі, што ляглі, —
Войны б не з'яўляліся!

І не шкодзіць дадаць: заўжды азораная пачуццём высокай грамадзянскасці, творчасць Петруса Броўкі — чудаўны прыклад для маладых пісьменнікаў.

Нізка вершаў Анатэля Астрэйкі — своеасаблівы лірычны экскурс у незабыўна-дарагое мінулае... Гэта, як здаецца, кавалкі з паэтычнага дзённіка. І яны нам працудла-журботна апавядаюць і пра нялёгкае гаротнае дзяцінства, і пра першыя школьныя званок — «далёкіх год званок я чую», і пра больш сталыя гады, калі «ўжо мары трохі пасталелі», урэшце, пра той трыўожны час, калі «будан ад ворага таўся, бярог ад злыдняў родны кут...».

Часопіс друкіце цікавую камедыю Івана Шамякіна «Баталія на лузе». Пісьменнік, які ўсёй сваёй творчасцю звернуты да хуткаплынай сучаснасці, да надзённых патрэб нашага грамадства, да самых важных праблем сённяшняга дня, акцэнтнае ўвагу на вельмі адказным і надзённым пытанні выхавання моладзі... Дакладней, гаворка ў камедыі ідзе аб тых, хто толькі

яшчэ рыхтуецца пачаць свой самастойны шлях у вялікае жыццё.

Сюжэты гэтай камедыі пабудавана проста. Уся дзея разгортваецца

на беразе ракі ў летнім вучнёўскім лагэры. Але той сатырычны зарад, які закладзены ў змесце, бліскача робіць сваю справу. З дыялогаў герояў камедыі Тані і Юркі — то Іранічна-жартаўлівых, то сур'ёзна-паўных, нарэшце, з красамоўных рэплік Юркавай маці Вікторыі Мацвееўны паступова акрэсліваецца галоўная ідэя твора: бацькі ў першую чаргу нясуць адказнасць за тое, якімі людзьмі вырастаюць іх дзеці. І ў гэтых адносінах выкрыццё гнілага мяшчанскага нутра Вікторыі Мацвееўны ўяўляе пэўную цікавасць, больш тачна, неабходнасць. На словах гэтая жанчына нібыта і супраць мяшчанства, абывацельшчыны, яна нават у гэтым граху абвінавачвае іншых, а на справе...

На справе Вікторыі Мацвееўна, калі трэба было дапамагчы ўратаваць калгаснае сена, зрабіць грамадска-карысны ўчынак, на сутнасці, стала супраць такой дапамогі. Вось яна, праверка чалавечых якасцяў!

Аўтар камедыі нібы гаворыць нам: не трэба змяншаць небяспеку адмоўнага ўплыву вольных бацькоў на сваіх дзяцей, з іх антыграмадскай мараллю трэба змагацца ўсім магчымымі сродкамі, у тым ліку і сатырай.

Сярод іншых праявіў матэрыялаў, змешчаных у часопісе, варта адзначыць таксама фантастычнае апавяданне «У час вярнуліся» Уладзіміра Шыцкі, якога рэдакцыя павіншавала з 50-годдзем, нарыс Міхася Вышынскага «Забораўскі скарб» — аб працоўным жыцці калгаснага брыгадзіра з Лагойшчыны дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Ядвігі Фамінічы Савец.

Аднак крытычна-бібліяграфічны аддзел часопіса жадае, на нашу думку, лепшага — рэцэнзіі Л. Царанкова, М. Досіна, Я. Ліфанова напісаны сухавата, нецікава. Хоць і няма асаблівых падстаў адносіць іх да адкрыта кампліментарных рэцэнзіяў, але ж вельмі здзіўляе, насцярожвае той факт, што ні ў адной з трох аўтару не робіць аніякіх крытычных заўваг.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

Увогуле ж неабходна адзначыць, што жывеньскі нумар часопіса «Беларусь» зроблен значна лепш, чым некаторыя папярэднія, з большай патрабавальнасцю да ідэянамастакі вартасці твораў, якія друкуюцца на яго старонках.

У БАГАТАП НА ЗМЕСТ і цікавай жывеньскай кніжцы часопіса «Польмя» (падборка твораў рускіх празаікаў і паэтаў пад рубрыкай «У сям'і адзінай, дружнай», вершы А. Лойкі, А. Астрэйкі, паэма В. Макаравіча, успаміны Фёдара Янкуўскага «Шэсць абразкоў», салідны, як заўсёды, аддзел крытыкі і літаратуразнаўства) чытача перш за ўсё прывабіць гістарычная апавесць Барыса Мікуліча «Адвечнае».

Напісаная яшчэ ў 1945-47 гадах і апублікаваная зараз у раздзеле «З літаратурнай спадчыны» да недажытага пісьменнікам шасцідзесяцігоддзя, апавесць зойме, нарэшце, сваё месца ў літаратуры. І месца гэтае, не пабамісь завяць, будзе пачэсным. Апавесць прысвечана жыццю беларускага народа напярэдадні і ў часы Айчынай вайны 1812 года, паказвае быт, імкненні і спадзяванні прадстаўнікоў розных слаёў грамадства, малое яркімі фарбамі патрыятычнай подзвігі беларускіх сялян і распад напалеонаўскай «Вялікай арміі».

Такая кніга павінна была быць у нашай літаратуры. Успомнім, што «рускі паход» Напалеона пачаўся ўрачыста-карцінай пераправай праз Нёман і закончыўся ганебным крахам на Бярэзіне. Шматпакутная беларуская зямля першай прыняла на сябе ўдар «дунадзяткі языков» і стала месцам апошняй бітвы.

Барыс Мікуліч, як можна меркаваць паводле першай кнігі апавесці (толькі гэтая кніга і захавалася, яна была перададзена сястрой пісьменніка Інстытуту літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР), хацеў стварыць шырокае палатно тагачаснага жыцця беларускага

народа, яго пакут пад акупацыяй напалеонаўскіх рабаўнікоў і гвалтаўнікоў і масавага супраціўлення ненавісным чужынцам. Аўтар вядзе чытача з хатніцы селяніна ў графскі палац, з салона наваўраўскага манарха Напалеона ў майстэрню мастака-самувучкі, з карцінай галерэй купца-мецэната ў партызанскі бівак.

З добрым веданнем рэалій ён малое карціны побыту людзей мінулага стагоддзя, пераканаўча даводзіць матывы іх паводзін. Ён не спрачае і не скажае гістарычных фактаў і добра бачыць, напрыклад, розніцу ў стаўленні да Напалеона і яго «рэформ» у беларускага селяніна і польскага графа. Паказваючы розныя этапы вайны, ён спасылкаецца на гістарычныя крыніцы: на Сегюра і Вяземскага, на Давыдава і Вальтэра Скота, на сведчанні Стэндаля, які прымаў удзел у кампаніі.

Галоўны герой апавесці, дакладней, яе першай часткі, — прыгонны скульптар Платон Назарчук, які, стварыўшы прыгожы вобраз мадонны, выношвае задуму кампазіцыі Волі, Свабоды, Цяжка яму, заняволенаму, жыць пад паншчынай і тварыць. Яго чыстаму каханню пагражае нахабны граф — ён сілком хоча ўзяць сваю «ўласнасць», прыгонную дзяўчыну Серафіму. А задумам скульптара перашкаджае вайна — і, не закончыўшы статуі Волі, Платон ідзе ў партызаны адстойваць свабоду сваю і народа свайго. Граф жа — слабовольны, слабасільны арыстакрат і яго блізкія ўцякаюць ад французцаў, уцякаюць ад неабходнасці прыняць удзел у барацьбе з ворагам. І глыбока сімвалічна падаецца нам сцэна, у якой пісьменнік малое бязмэтнае сноўданне графа па дарогах Беларусі: «Стомленыя коні скранулі цяжкую карэту. Пыл закурэў. І папылі палеткі, пералескі, пустыя ды зруйнаваныя вёскі. Папыліла неабсяжная краіна, па якой ехалі яны як чужыя».

Барыс Мікуліч на прыкладзе беларускага сялянства даводзіць тое ж, што і Леў Талстой у «Вайне і міры» — народны характар супраціўлення французам. Сяляне хутка раскусілі хітрыя задумы напалеонаўскай адміністрацыі: аб'яднанымі зямлі і волі прымусяць

народа, яго пакут пад акупацыяй напалеонаўскіх рабаўнікоў і гвалтаўнікоў і масавага супраціўлення ненавісным чужынцам. Аўтар вядзе чытача з хатніцы селяніна ў графскі палац, з салона наваўраўскага манарха Напалеона ў майстэрню мастака-самувучкі, з карцінай галерэй купца-мецэната ў партызанскі бівак.

З добрым веданнем рэалій ён малое карціны побыту людзей мінулага стагоддзя, пераканаўча даводзіць матывы іх паводзін. Ён не спрачае і не скажае гістарычных фактаў і добра бачыць, напрыклад, розніцу ў стаўленні да Напалеона і яго «рэформ» у беларускага селяніна і польскага графа. Паказваючы розныя этапы вайны, ён спасылкаецца на гістарычныя крыніцы: на Сегюра і Вяземскага, на Давыдава і Вальтэра Скота, на сведчанні Стэндаля, які прымаў удзел у кампаніі.

Галоўны герой апавесці, дакладней, яе першай часткі, — прыгонны скульптар Платон Назарчук, які, стварыўшы прыгожы вобраз мадонны, выношвае задуму кампазіцыі Волі, Свабоды, Цяжка яму, заняволенаму, жыць пад паншчынай і тварыць. Яго чыстаму каханню пагражае нахабны граф — ён сілком хоча ўзяць сваю «ўласнасць», прыгонную дзяўчыну Серафіму. А задумам скульптара перашкаджае вайна — і, не закончыўшы статуі Волі, Платон ідзе ў партызаны адстойваць свабоду сваю і народа свайго. Граф жа — слабовольны, слабасільны арыстакрат і яго блізкія ўцякаюць ад французцаў, уцякаюць ад неабходнасці прыняць удзел у барацьбе з ворагам. І глыбока сімвалічна падаецца нам сцэна, у якой пісьменнік малое бязмэтнае сноўданне графа па дарогах Беларусі: «Стомленыя коні скранулі цяжкую карэту. Пыл закурэў. І папылі палеткі, пералескі, пустыя ды зруйнаваныя вёскі. Папыліла неабсяжная краіна, па якой ехалі яны як чужыя».

Барыс Мікуліч на прыкладзе беларускага сялянства даводзіць тое ж, што і Леў Талстой у «Вайне і міры» — народны характар супраціўлення французам. Сяляне хутка раскусілі хітрыя задумы напалеонаўскай адміністрацыі: аб'яднанымі зямлі і волі прымусяць

народа, яго пакут пад акупацыяй напалеонаўскіх рабаўнікоў і гвалтаўнікоў і масавага супраціўлення ненавісным чужынцам. Аўтар вядзе чытача з хатніцы селяніна ў графскі палац, з салона наваўраўскага манарха Напалеона ў майстэрню мастака-самувучкі, з карцінай галерэй купца-мецэната ў партызанскі бівак.

З добрым веданнем рэалій ён малое карціны побыту людзей мінулага стагоддзя, пераканаўча даводзіць матывы іх паводзін. Ён не спрачае і не скажае гістарычных фактаў і добра бачыць, напрыклад, розніцу ў стаўленні да Напалеона і яго «рэформ» у беларускага селяніна і польскага графа. Паказваючы розныя этапы вайны, ён спасылкаецца на гістарычныя крыніцы: на Сегюра і Вяземскага, на Давыдава і Вальтэра Скота, на сведчанні Стэндаля, які прымаў удзел у кампаніі.

Галоўны герой апавесці, дакладней, яе першай часткі, — прыгонны скульптар Платон Назарчук, які, стварыўшы прыгожы вобраз мадонны, выношвае задуму кампазіцыі Волі, Свабоды, Цяжка яму, заняволенаму, жыць пад паншчынай і тварыць. Яго чыстаму каханню пагражае нахабны граф — ён сілком хоча ўзяць сваю «ўласнасць», прыгонную дзяўчыну Серафіму. А задумам скульптара перашкаджае вайна — і, не закончыўшы статуі Волі, Платон ідзе ў партызаны адстойваць свабоду сваю і народа свайго. Граф жа — слабовольны, слабасільны арыстакрат і яго блізкія ўцякаюць ад французцаў, уцякаюць ад неабходнасці прыняць удзел у барацьбе з ворагам. І глыбока сімвалічна падаецца нам сцэна, у якой пісьменнік малое бязмэтнае сноўданне графа па дарогах Беларусі: «Стомленыя коні скранулі цяжкую карэту. Пыл закурэў. І папылі палеткі, пералескі, пустыя ды зруйнаваныя вёскі. Папыліла неабсяжная краіна, па якой ехалі яны як чужыя».

Беларусь стаць крыніцай забеспячэння арміі хлебам. І вуснамі простага селяніна, бацькі Серафімы, заўяляе ўсё беларускае сялянства: «Спадзяваліся некаторыя, што Вананарт волю дасць, але... Ён яшчэ горш паноў бярэ ўсё, што трапіць».

Таму прасты люд і абвясціў французскаму імператару базліганую вайну. У апавесці паказаны правал місіі створаных французамі мясцовых органаў кіравання, якія павінны былі дапамагаць фуражырам збіраць у насельніцтва даўню збожжам.

Б. Мікуліч вобразамі Платона, яго сябра-саперніка Васіля Рэвута і многімі іншымі нібы акрэслівае шлях беларускага люду да ўсвядомлення сілы сваёй, шлях ад пасіўнага асуджэння сацыяльнай несправядлівасці да магчымасці ўзяць у рукі зброю. Стыхійны бунтар, паслядоўнік Гомаса Мора Мікола Шолах, які будзе наўняны тэорыі пра абстрактную роўнасць паводле законаў божых, не можа прывабіць Платона і Васіля, хоць ён і арганізуе дружыну «лясных братоў»-уцэкачоў ад панскага прыгнёту.

Б. Мікуліч узямае сваіх герояў да філасафічных разваг аб сутнасці жыцця, аб месцы ў грамадстве. Яго героі не тады прастыя людзі. Многія з іх пабачылі свет, пабылі ў розных краінах, яны ведаюць Леанарда да Вінчы і Утаністаў. І, можа, дзе-небудзь аўтар перабольшыў, але такая «расстаноўка сіл» дае яму магчымасць драматычна сутыкнуць праціўнікаў і весці гаворку на ўзроўні надта высокім.

Апавесць напісаная рукою вопытнага майстра, у лепшых традыцыях нашай прозы — гэта адчуваецца ў псіхалагічнай пераканаўчасці дзеянняў персанажаў, у жыццёвасці, несхематычнасці вобразаў і ў сакавітасці, «густасці» мовы. Эканомна, здавалася б нават залішне малой колькасцю штрышкоў пісьменніку ўдаецца намалюваць уражлівую карціну, напрыклад, пейзаж: «А тым часам абляцелі дрэвы і скарнела іржэе, у вырай птаства падалося, сцюдзёныя туманы насоўваліся на зямлю; — гэта восень пабралася з зімою». «Хмарка пабегла па небе. І падзьмуў злёгка вецер. Мусіць, перад світаннем пагода зломіцца»; «Празрыстае сіняе неба, водар спелых яблык і своеасабліва свяскасць, што, здавалася, ішла ад ракі. Паветра чыстае, і гукі званоў доўга коціцца па прасторах і навольна канаюць дзесьці

надта далёка. І такое пры гэтым узнікае ўражанне, быццам празрыстыя ільдзінікі растуць пад сонечнымі промянямі. Усё яркае, без паўтонаў, як гэта бывае ўвесну: неба — сіняе, лісце — залатое».

Проста здзіўляе, як проста, некалькімі словамі можна стварыць абразок: «А за акном — зімні вецер, сінія снягі, нізкае перад снегападам ці адлігай неба».

У апавесці адчуваецца ўплыў Льва Талстога — бадай, без яго «Вайны і міра» твор Б. Мікуліча наўрад ці быў бы такім. Нават у кампазіцыі чаргаванне раздзелаў, дзе аўтар падае жыццё і духоўны свет сваіх герояў, з раздзеламі, дзе знірок публіцыстычна, нават акадэмічна гаворыцца пра тыя ці іншыя гістарычныя факты, не можа не нагадаць Талстога, гэтак жа, як расстрэл Міколы Шолаха, абвінавачанага французамі ў падпале пакінутых хат, не можа не прывесці на памяць расстрэл, убачаны вачамі П'ера Блзухава.

Часам гучыць Ітанацыя гогаляўская: «І раптам... сэрца скалапеца, і азірнешся ты наўкола, каб не забачыць беднага жыцця свайго...» Можна было б зрабіць сям'я-такія закіды апавесці, але ж — хто іх цяпер улічыць? Дапусцім, суха гучыць радкі пра драўлянае разбярэства, пра сувязь народнага тэатра на Беларусі з містэрыямі-маралітамі. І калі ў вуснах мецэната Казіміра Руктоўскага натуральна гучыць разважанні пра «ункумы Італьянскіх і Іспанскіх ваяцеляў», то наўрад ці гэтак жа натуральна ўспрымаем мы фразы пра «аўтэнтны» у дачыненні да прыгоннага самавучкі Платона Назарчука. Альбо ў мове фурмана: «У кожнага пана свой гаспадарчы разлік» — фраза гучыць занадта сучасна.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

Але ўсё гэта дробязі. Галоўнае ж у тым, што ў беларускай літаратуры ёсць дабротна напісаная гістарычная апавесць пра вайну 1812 года. І цяпер цяжка ўявіць сабе, што мы маглі б гэтай апавесці не мець. І шкада, што яна засталася незакончанай.

3 БОЛЬШАЙ ПАТРАБАВАЛЬНАСЦЮ

ЧАСОПІС ВЫЙШАЎ У СВЕТ

Год 1812...

КАЛІ У ЦЮМЕНІ якая знемагала ад неспрытнага слякаты, нам, удзельнікам Дзеі савецкай літаратуры ў Цюменскай вобласці, сталі вядомы маршруты, я не разважваючы, выбраў самы паўночны — «газавы» — маршрут.

Не, не тое, каб вабілі мяне туды чароўныя белыя ночы або ўсё яшчэ прываблівая экзотыка Запаляр'я! Я быў ужо за Палярным кругам (праўда, не ў гэтых месцах, а на Чукотцы) і па сваім вопыце ведаў, чаго варта рамантычны заранкі Поўначы...

Мне проста захацелася сваімі вачамі ўбачыць тое, што спачатку з лёгкай рукі газетчыкаў, а потым са слоў не схільных да перабольшанняў вучоных набыло імя «адкрыцця веку», аднаго з яго самых вялікіх цудаў.

Аб трыльёнах кубаметраў газу, аб мільярдах тон нафты, знойдзеных пад пластам вечнай мерзлаты, пад бясконцай дрыгвой тундравых балот, пад разлівамі наравістых рэк і прадоннямі азёр, напісана многа. І бадай, найўней было б прэтэндаваць на нейкія буйныя адкрыцці, асабліва, калі ў тваім распараджэнні ўсяго няпоўных пяць сутак.

І ўсё-такі і мае сябры па брыгадзе, і я ў гэтых высокіх шыротам праніклі невынішчальным духам першаадкрыццяў. Нашы знаходкі, зразумела, не мелі адносінаў да геалогіі. І няхай былі яны часам недастаткова глыбокія (тэмп руху аказаўся празмерна імклівым!), няхай сустрэчы і размовы нашы абрываўся часта на паўслове, — але, пераглядаючы цяпер белыя запісы ў дзёніку, я нібыта зноў перажываю сваю нядоўгую «паўночную адысею» і адчуваю настойлівую патрэбу хоць бы каратка раскажаць пра яе.

СЛЕД ЧАЛАВЕЧЫ

Усе, хто піша пра Поўнач, звычайна пачынаюць сваё апавяданне з самалёта або з верталёта. Што ж, гэта зусім натуральна. Недарма адзін са знаўцаў гэтага краю пінуў фразу, якая стала крылатай: «Праблема асваення Поўначы — гэта праблема пераадолення прасторы». Што яна справядлівая, мы адчувалі ўжо на шляху з Табольска ў Салехард, калі наш стары «Мі-2» адчайна гойдаўся ў бяскрыпнай блакітнай раэ, па якой насустрач яму плылі цяжкія жоўта-белыя воблакі, якія нечым нагадвалі вялікія няўклюдныя плыты.

А ўнізе была таксама рака. І не адна! Едкую прозелень тундры ва ўсіх кірунках перасякалі шматлікія рэкі, рачулікі, ручаі; яны то зліваліся з балотнай багнай, якая жахліва чарнела ў глыбокіх нізінах, то абрываўся ў перасохлых старыках, то прападаў ў змрочных упадзінах азёр і, нечакана з'явіўшыся зноў, бясконца пятлялі па шэра-зялёным, амаль сівым ягелі.

Вада, вада, вада — карычневал, рыжыя, чорная... Адчувалася, што тундра на ёй з рэдкалесем піхты і лістоўніц нібы набрыняла, перасычаная гэтай вадай, асліла, размокла і, здавалася, вась-вось пачне тануць у безданні, якая раскінулася вакол.

Потым, калі ўжо з Салехарда, па адным з дашчаных завулкаў якога зусім звычайна, як белая паласа ў нас на праспекце, праходзіць рыса Палярнага круга, мы ляцелі на верталёце ў Харп, я нека асабліва востра адчуў, да чаго ж гэта цяжка — пераадоляваць тутэйшыя прасторы. Воблакі, якія сталі падобныя на мокрае шы-

нальнае сукно, паступова самкнуліся, і велізарны вент, з цяжкасцю рассякаючы іх, абрушаў на ілчыліна прыкрытыя ілюмінатары мутныя халодныя патокі. Зялёная борсня тундры, над якой павольна паўзла наша машына, рэзка змяніла колер, і цяпер ужо зямля і грузна аседае на яе неба — усё было шэрае, размытае.

Але што гэта? Сярод суцэльнай багні і выаражаных ветрам бярозак з жаўтаватай карой я раптам убачыў шырокія, яшчэ не заплыўшыя каліны. Яны то ішлі паралельна адна адной, то перакрываўваліся, то адыходзілі далёка ў бакі, то крута збліжались, рабілі нечаканыя і рэзкія павароты, знікалі ў залітых вадой распадках і раптам узнікалі зноў на абдраных гусеніцамі схілах...

Я яшчэ не паспеў разгледзець, куды выдуць гэтыя каліны, як заўважыў унізе транспарцёр, які ў першы момант здаўся мне цацачным на фоне гэтага першабытнага хаосу. Але не, гэта быў самы звычайны працаўнік-усюдыход. Яго гусеніцы, густа аблепленыя гразю пракручваліся павольна і цяжка, ззаду цягнуўся доўгі хвост дыму.

У гэту хвіліну наш верталёт моцна хіснула і, намагаючыся перасліць грукат рухавіка, адзін з лётчыкаў нешта закрываў нам, тыднуўшы паль-

— А калі труба ў моцныя марозы «забірае» — што тады? На чыгуны на стыхах рээк накідаюць зазоры. А ў нас, як вы разумееце, гэтага зрабіць нельга. Значыць... Барыс Андрэевіч запытальна паглядзеў на нас, ледзь прыкметна ўсміхнуўся, з-за чаго прадаўгаваты твар яго з мілімі ямачкамі на шчоках здаўся зусім малады — не дасі і трыццаці! — Значыць, думаць трэба... Ляцеў у нас аднойчы над трасай адзін госць. Бачыць — праз конныя дзве тры сотні метраў — зігзаг. Пытаецца ў мяне: «Гэта што — па прыродных умовах?» Не, кажу, па нашых умовах. «Па якіх такіх? Што за марнатраўства?» Давялося тлумачыць, што гэта — навінка. Інжынеры прыдумалі, з Ленінпрагазу. Некаторыя плеці — гэта тры трубы, звараныя для ўкладкі! — злучаем пад вуглом да асноўнай лініі газавода і адна да адной. Ад гарачыні вугал павялічваецца, ад марозу — памяншаецца. А труба хоць бы што. «Змейкай» гэта называецца. Ну, а калі па правілах — кампенсатар. Зразумела?»

Гэта было сказана без выкліку, з добразычлівай усмешкай і ўсё-такі з тым несумненным пачуццём перавагі, якое даецца не толькі ўпэўненай у сабе маладосцю, але і спраўдзенымі ведамі, уласным, незапамытным вопытам.

джаў. А ўсё сюды вяртаецца. Цягне, кажа, не магу...

І ў гэтым месцы я хачу забегчы крыху наперад. Добра, што мае нататкі не прэтэндуць на храналагічную стройнасць.

Пытанне аб тым, для чаго людзі едуць сюды, у Запаляр'е, чым прываблівае іх гэты мокры, халодны, мала абжыты край, такі шчодры на цяжкія і нягоды, — пытанне зусім не дарэмнае. І не простае. Памятаецца, на трэці ці чацвёрты дзень падарожжа ў прасторнай кабіне верталёта «Мі-6», які сціпла стаў у чарзе на запраўку паміж аранжавай «татрай» і зялёным гусенічным транспарцёрам, я выпадкова пачуў такую размову.

— Ну, скажы па-праўдзе, чаго сюды прыехаў?

— А чаго ўтойваць? Па машыну! Я пяцьсот у месці атрымліваю, жонка — трыста... Вось і набліжыць.

— А я за пенсіяй, — уступіў у размову пажылы бортмеханік. Палярныя ідуць, Гэта не жартаці!

— Ды ну вас усіх! Заладзілі! машына, пенсія... — З цюка на падлозе жыва падняўся хмуры наржакаваты мужчына ў замасленай куртцы і шэрых ад гразі гумавых батфортах. — Канечне, грошы ёсць грошы. Але жыць, бачу, вы потым збіраецеся... І дарма! Жыць трэба! Ча-ла-ве-кам быць! А інакш загнешся. Гэта правільна, і што пасля цябе застанеца? Ашчадная кніжка?»

У гэты час падышла наша чарга запраўляцца. Магутны рухавік верталёта загрузатаў, і размова спынілася сама сабой.

А я ўсё думаў пра алошнія словы выпадковага спадарожніка ў гумавых батфортах. І ў памяці зноў усплыў Харп, і цёмны быццам прадублены марозам твар прараба Аляксея Мацвеевіча Фёдарцава, з якім пазнаёміў мяне Барыс Кушко. Познім вечарам (між іншым, пра які вечар можа ісці гаворка, калі ў ліпені тут светла ўсе дваццаць чатыры гадзіны!) мы сядзелі ў маленькай, зусім сучаснай кавярні і слухалі, як рыжыя паварыха Галія — па сумяшчальніцтву салістка самадзейнага джаза — нягучна спявае:

«... Север — друг большой,
он мой суровый друг,
Ну, юг —
он только девушка моя».

Аляксей Мацвеевіч у такт ківаў галавой, напэўна, думаючы пра нешта сваё.

— Та-ак, Поўнач... — задумліва сказаў ён, нібы не адважваючыся пачаць размову.

— Вы даўно тут? — прыйшоў я на дапамогу.

— Тут — не вельмі. Шэсць гадоў і тры месяцы. — Аляксей Мацвеевіч паправіў гальштук — прывычкі да яго, як відаць, не было. — А да гэтага — адзінаццаць гадоў у Забайкалі. А да яго — па поўначы. Такі ўжо лёс. Будаўнік! У Нерчынку ДРЭС будаваў, у Дзепрадзюржынску, у Вольнагорску. Там мне і кватэру далі, жонка пільнуе... Праўдзівей, жонка зараз сюды прыехала. Вымаўляе мяне, — Фёдарцаў нявесела ўсміхнуўся. — Кажа: «Звар'яцеў, стары. На якую трасу табе гэты Харп?.. Б'ешся тут, б'ешся, а ніхто і дзякуй не скажа...»

Аляксей Мацвеевіч узяў на мяне свае выцвілыя блакітныя вочы і працягваў зусім ціха, амаль шэптам:

— А я не за дзякуй. Разумееш? І не за рубель — бог з ім, з рублём! Памяць па сабе пакінуць хачу... Вось і кавярню гэтую, і дамы, і школу... Хачу, каб людзі добром паміналі.

Фёдарцаў зноў паправіў гальштук, які было збіўся ўбок, і раптам рыўком тузануў уліз вузел, нібы ён перашкаджаў выгаварыцца да кацкі.

— Труба — гэта, канечне, галоўнае. Але ж усё жыццё ў балках не пражывеш! Вось і будземся. На вечнай мерзлаце. Ведаеш, чаго тут конны дом каштуе, асабліва зімой? А за селім — душа радуецца. Вось толькі Пятроўна мая нічога гэтага не разумее...

... Не, зусім інакш, чым паўсутак назад, глядзеў і цяпер на мокрыя дахі Харпа... Прамільнулі прамавугольнікі распачатых дамоў — я нібыта пачуў працяг споведзі старога прараба (на развітанне ён, запінаючыся і блятаючы словы, спрабаваў чытаць мне вершы Купалы — аказалася, што маці яго, Кацярына Сямёнаўна, родам з-пад Гомеля); вась з зялёнай мешаніны, здавалася, вынырнула гнуткае цела трубы — і адразу ж быццам глянулі на мяне жывыя, хітраватыя вочы Барыса Кушко, я ўбачыў цяжкія ўчэпістыя рукі Сцяпана Тарасенкі і звараны ім шноў, трывалася якога правяраюць рэнтгенам...

[Заканчэнне на 10—11-й стар.]

50 год
УТВАРЭННЯ
СССР

Аляксандр
ДРАКАХРУСТ

ЗЗЯННЕ

ПОЎНАЧЫ

СТАРОНКІ З ДЗЁННІКА

цам у шкло ілюмінатара. Але там ранейшаму відаць былі толькі разрывы хмурых, набрынялых вадой хмар ды вялікія і малыя разводы, перакрываваныя ўздоўж і ўпоперак размытымі калінамі. Ён яшчэ раз пастукаў па шкле. І тут мне адразу кінулася ў вочы адзінарная чорная каліяна (так мне здалося спачатку) з чырванавата-жоўтымі насыпамі пяску па баках.

— ... у-ба!... у-ба! — нешта спрабаваў растлумачыць пілот.

І ў нейкае імгненне да мяне дайшло:

— Тру-ба!..

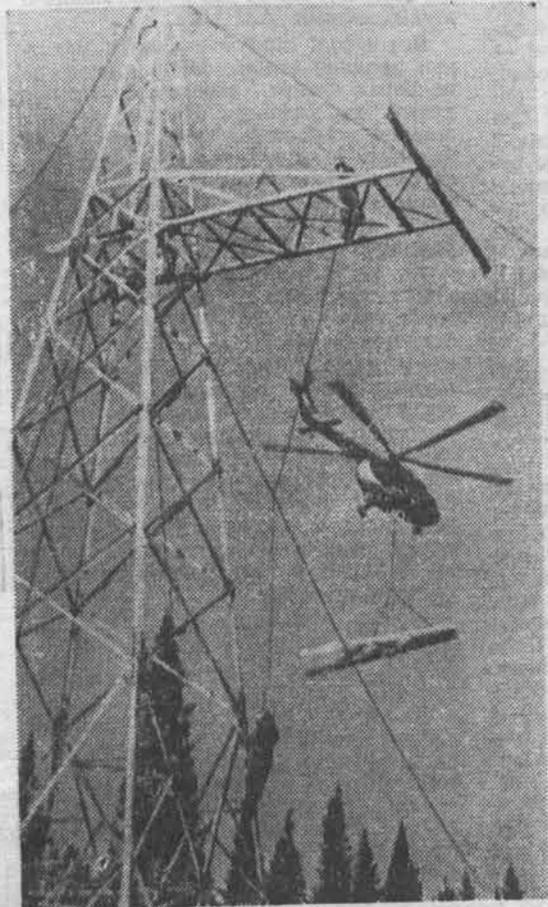
Так, сапраўды, тое, што прыняў за не зусім звычайную каліяну, аказалася ніткай будучага газавода. — Той самай «трубой», вакол якой зараз засяроджана тут усё жыццё.

Праз нейкія сорак мінут я ўжо мог дакрануцца рукою да мокрага цела трубы (тут ставіцца да яе, як да жывой істоты), зазірнуць у яе «пашчу» (1420 міліметраў у папярочніку), пачуць «голас» — нізкае арганінае гудзенне, якое глуха даносіцца з чорнай глыбіні.

— ... Ад Надыма вядзём, — сказаў начальнік пятага участка Барыс Андрэевіч Кушко, які проста з пасадчай пляцоўкі пад праліўным дажджом павёз нас на будаўніцтва. Сам ён — малады, чорнавалосы, з жывымі хітраватымі вачамі і ледзь прыкметнымі ямачкамі на шчоках — здавалася, не заўважаў струменяў, якія ліліся з неба або проста даўно прывык да іх.

— Паўднёвая ветка газавода ўжо далёка на Пуігу пайшла, — працягваў ён ціхім баском з прыкметнай хрыпатай. — А мы — другая чарга. Эксперыментуем пакуль. Вы не здзіўляйцеся. Умовы ж якія?.. Вечная мерзлата! Ніхто ў свеце не цягнуў яшчэ па ёй трубу. Як будзе паводзіць сябе — невядома. Марозы ж да п'яцідзесяці градусаў. Вось і ставім доследы. Правярэм. Пераканаемся. І далей пагонім. Наша ж ветка на пяцьсот кіламетраў карацейшая. Адчуваеце — пяцьсот кіламетраў?»

Ён запрасіў нас у свой вагончык, па-тутэйшаму — балок, і паспрабаваў папулярна растлумачыць, у чым сутнасць эксперыменту. Трубу спрабуюць заканаваць у глыбокую — да чатырох метраў — траншею, прыўзняўшы на грунтавой падшчы над балотнай багнай і разлівам азёраў, яе ўкладваюць на жалезабетонныя паўпрызмы...

Цюменскі пейзаж.

ГЭТЫ КАЛЕКТЫЎ мае добрую рэпутацыю. Тры гады назад мянчане мелі магчымасць пераканацца, што тэатр у Смаленску сапраўды багаты на таленты, здольны цікава і змястоўна раскрываць драматычныя творы і класікі, і сучасных аўтараў. Сёлета трупна выступае ў абноўленым складзе, іншай стала і рэжысура. З ранейшага рэпертуару на гэты раз смаленцы паказваюць толькі адзін спектакль — «Горскую трагедыю» («Майстры») Р. Стаянава. Глядач ахвотна наведвае тэатр, пры гэтым адзначаючы ў яго дзейнасці і поспехі, і пралікі творчага парадку.

«Публіка павінна жадаць убачыць добры спектакль. І яна убачыць яго, калі ЗАХОЧА. Спектакль складаецца не толькі з акцёраў, але і з публікі», — гэтыя словы пра ўзаемаадносіны артыстаў і глядзельнай залы належаць акцёру складанай і дапытлівай думкі Міхаілу Чэхаву. Словы, відаць, справдлівыя. І усё ж тэатр павінен даць падставы, каб глядач здолеў убачыць тое, чаго так жадае.

Смаленскі дзяржаўны драматычны тэатр прапанаваў мянчанам афішу разнастайную. Сучаснік, праблемы нашых дзён — у ліку

Заслужаны артыст РСФСР Сяргей Чарэдзінаў і артыст Канстанцін Масноўскіх у Літаратурным музеі Янікі Купалы.

Фота Ул. КРУКА.

першых турбот тэатра. Вырашэнне гэтых праблем ідзе ў плане маральна-этычным: чалавечая годнасць, выпрабаванне характару ва ўмовах як быццам будзённых, трываласць чалавечых адносін і складанасць іх, няпростая матываванасць паводзін чалавека і над усім гэтым — імкненне да маральнай чысціні і адмаўленне ад пошласці, асабліва ў тых выпадках, калі яна настойліва маскіруецца пад прыстойнасць і дабрачыннасць.

«...Не сёння ўбачылі святло рампы героі розаўскай п'есы «У добры час», але кожны год тая ці іншая сям'я сутыкаецца з праблемай, узнятай Розавым, — нехта павінен

СМАЛЕНСКИ ТЭАТР—У МІНСКУ

упершыню сам абраць шлях у жыццё. Першы крок вызначае асноўны напрамак: будзе чалавек шукаць нейкія чорныя ходы ці цвёрда адстойваць права на ўласную годнасць. Пра вартасці і недахопы самой п'есы гаварылася многа і прафесійна, відавочна адно — глядачы ўспрымаюць радасці і хваляванні розаўскіх хлапчукоў як нешта вельмі сваб. блізкае (рэжысёр спектакля М. Назарава). Прыехаў Аляксей паступаць у сельскагаспадарчую акадэмію. Не ведае, што робіць, яго брат Андрэй. Нахабна ўпэўнены ў сваіх будучых салонна-дыпламатычных поспехах Вадзім Развалаў. На ўсё гэта ажыўлена рэагуе зала, як і на мітуслівых турботы занепакоенай Анастасіі Яфрэмаўны, што гатова ўпіхнуць сына ў любы інстытут, каб аблегчыць яму жыццёвую дарогу.

Ды яшчэ інанш такі спектакль успрымаць! Для многіх у зале гэта сённяшні клопат — стаіць месяц жніўня. Як заварожаная, глядзіць на сцэну Лена Анісімава. Дзяўчына носіць зараз той жа нядоўгавечны «тытул», што і героі спектакля, — абтурыентка. Сёння раніцою пісала сачыненне. Прыхільна ставіцца да спектакля выкладчыца Інстытута народнай гаспадаркі Ганна Прытула і госці з Тарнопалля Святлана Літвінюк. Вельмі задаволены і малады слесар-зборшчык Мінскага аўтамобільнага завода Яўген Лукашэвіч — ён з цікавацю ўспрымае адлюстраванне на сцэне жыццё сваіх сучаснікаў і раўеснікаў.

Але глядзельная зала — неаднолькавы, стракатны арганізм. У агра-нома Зінаіды Парфенавай уражанне ад спектакля не такое адзначнае. П'есу яна добра ведае, глядзіць

не ўпершыню. Ей здаецца, што акцёры А. Кавалёў, Н. Наконін, Е. Бычкова, Н. Назараў, К. Масноўскіх не вельмі старанна адбіраюць сцэнічныя сродкі для ўвасаблення вобразаў сваіх герояў: таму і менатуральнасць, таму і штучная шумлівасць. Але што падабаецца ў спектаклі — ясна высветлены пратэст супраць прыстасаванства і слабых веціх адносін да жыцця.

Своесабытвы працяг размовы пра сённяшнюю моладзь — спектакль «Валянцін і Валянціна» па п'есе М. Рошчына. Цікавае да гэтага твора выклікала яшчэ і тым, што смаленцы першымі іграюць п'есу ў Мінску. На нашу думку, рэжысёр А. Шчогалеў празмерна дэрыўся вонкава-будзённым характару падзей і праблем, закранутых

«моцнай» і «добрай» улады, Пешнаперш мастацкая якасць такой пастаноўкі залежыць, зразумела, ад выканаўцы ролі цара Фёдара, самага, відаць, «слабога» з усіх нашчадкаў Грознага. Артыст В. Макараў стварыў запамінальны вобраз героя: добры яго Фёдар і адзінокі, блісклівы, ён часам і «выбухае» па-грознаму. Улада для яго — цяжар, які ён вымушан несіць: без асалоды, без упэўненасці ў тым, што здолее быць вартым свайго лёсу «чалавека на троне». Шкада, што ў яго маналогах і ў дзіўных сцэнах з Гадуновым і Шуйскім залішне многа «халаду». Акцёр нібы не зусім дакладна ведае, як жа на самой справе ставіцца да гэтых «дарадчыкаў» жывы, а не «тэатразаўчы» цар Фёдар, вымаўляе словы з выпадковымі інтанацыямі і эмацыянальнай афарбоўкай. Прынамсі, нам так падалося, калі мы глядзелі прэм'еру спектакля ў Мінску.

Не зусім трывала падтрымка выканаўцы ролі цара Фёдара — ігра М. Аляксандрава (Барыс Гадуноў) і А. Юліяўскага (Іван Шуйскі), якія прытрымліваюцца знаёмых абрысаў гэтых вобразаў. Першы — пераважна злавесны інтрыган, прэтэндэнт на трон, і гэта паказвае ўсім сваімі сцэнічнымі паводзінамі. Атрымліваецца, што Гадуноў не толькі «раскусіў» Фёдара і па-свойму кілапаціца пра ўладу на Русі, а яшчэ і зусім не маскіруе карыслівыя намеры занадта месца цара. А Шуйскі ў смаленскіх горах перакрывае, што побач з такім Фёдарам апынуць такі Гадуноў, і напыхліва дэкламуе маналогі, адрасаваныя не так слухачам у царскіх палатах, як глядачам спектакля. У ансамбль такая манера ігры не зліваецца... Застаецца ўражанне, што рэжысёр Л. Шчогалеў «расставіў» фігуры трагедыі ў адпаведнасці са сваёй задумай, але лямі пакуль што дзейнічаюць па-за агульным пафасам твора А. К. Толстога, пафасам, які сам тэатр вызначае словамі: «мара аб злучэнні дзяржаўнасці і чалавечнасці».

Глядачам беларускай сталіцы падабаецца ў смаленскім імкненне так будаваць рэпертуар, каб спектаклі маглі абуджаць у публіцы змястоўны роздум і непасрэдня хваляванні.

Зразумела, гэта часта бывае на гастролях — тэатр сёння іграе горш, заўтра лепш. Адчуваецца ў смаленскім часам і «разлік» на заваяванне шырокай аўдыторыі: артысты «наіцкаюць», каб насмяшыць залу, фарсіруюць гук, спрабуюць расчуліць глядача. Але агульная плынь творчых шуканняў трупы выклікае ў мянчан павагу і ўдзячнасць да тэатра.

Аля СЯМЁНАВА.

ЗЗЯННЕ ПОЎНАЧЫ

[Заклучэнне. Пачатак на 9-й стар.]

Блакітнаватыя агенчыні на трасе то ўспыхвалі, то патухалі, і нават велізарныя авалы чорна-шэрых хмар не маглі пагасіць іх.

Ззянне Поўначы... У гэта імгненне я зразумеў, чаму газаводчыкі назвалі менавіта так.

ЦІ ЗВЫЧАЙНАЯ «НЕЗВЫЧАЙНАЯ СПРАВА»!

Калі гаворка ідзе аб трыльёнах кубаметраў, рэальныя ўяўленні зусім знікаюць, і адзінае, што ўтрымліваецца ў свядомасці, — гэта, бадай, лічбы з вялікай колькасцю нулёў, ад якіх стракаціць у вачах. Ну, сотня тысяч, ну, мільён — гэта яшчэ судытуды. Але трыльён!

А вось для галоўнага тэхнолага газпрамысловага ўпраўлення «Надымгаз» Георгія Леанідавіча Дзіядзімава гэта фантастычная лічба (1,5 трыльёна кубічных метраў!) аказалася, так сказаць, «рабочай». Бо менавіта такі газавы залеж: (добрае і вельмі дакладнае для гэтых месцаў слова!) распрацоўваюць у Мядзведжым.

Таму калі Георгій Леанідавіч — поўны ружовашчокі здаравяк у капелюшы, заліхвацікі заламаным на патыліцы, — сказаў, што ад верталётнай пляцоўкі да газавога пункта ўсяго трыста-чатырыста метраў, нам, ужо вельмі стомленым лятаць і ездзіць, захацелася прайсці пешкі.

Георгій Леанідавіч, усміхнуўшыся, згадзіўся з нашай просьбай. Сянь яго ўсмішка мы зразумелі, зрабіўшы ўсяго некалькі крокаў. Цвёрдай зямлі не было. Жорсткі ягель спружыніў пад нагамі, пырскаючы ржавай вадой. Тундра заставалася тундрай.

І, вядома ж, хутка давялося ўлезці ў транспарцёр («Асваенне Поўначы — гэта пераадоленне прасторы!») і ўжо на ім ехаць да карпусоў газавога пункта, якія непадалёк відзеліся. Не, якіх-небудзь асаблівых пацуду гэта зямля, якая захоўвае найбагацейшыя скарбы, зусім не выклікала!

І тут мне хочацца зрабіць невялікае адступленне.

Нашы галовы набыты стэрэатыпамі. Калі нам, напрыклад, гавораць: газавыя месцанараджэнне (ды яшчэ адкрытае параўнальна нядаўна), у нашай свядомасці зараз жа ўзнікаюць барадатыя геологі, якія бясконца ідуць па таежных багнах і ўвалах, потым лес (не менш!) вышак, ну, і зразумела, бурлівы метан, які вырываецца аднекуль з неверагоднай глыбіні...

Усё гэта паасобку і разам сустракаецца тут. Але гэта — толькі галіна першаадкрыцтва, якой звычайна абмяжоўваюцца нашы ўяўленні. Галіна, можа, найбольш рамантычная і кінагенная (у Салехардзе нам нават паказалі выдатна зняты дакументальны фільм пра гэта), аднак яна толькі пачатак, самы пачатак страшэнна цяжкай работы, якая ў канчатковым выніку зводзіцца да таго, што знойдзены, здабыты і ачышчаны газ трапляе ў трубу магістральнага газавога.

Гэта работа называецца прамысловым асваеннем.

— Яна, можа, не такая эфектная, — Георгій Леанідавіч на момант перапыніў сваю паспешлівую скорагаворку, шукаючы адпаведнае слова, — не такая «ідэя», ці што, як, скажам, у разведчыкаў. Але, паверце: любое адкрыццё толькі тады і можна па-сапраўдному паставіць, так сказаць, на баланс, калі прыходзім мы, прамысловікі...

Транспарцёр ужо даставіў нашу групу да самага газавога пункта, і галоўны тэхнолаг з гордасцю паказваў свае ўладанні.

— Вы ўжо, напэўна, стамліліся ад лічбаў, — на круглым усмешлівым твары Георгія Леанідавіча было напісана шчырае спачуванне. — Я не буду злоўжываць імі. Але некаторыя, — тут наш гід шматзначна ўзняў палец, — некаторыя, далібог, заслужваюць... Ну, напрыклад, вось гэта...

Мы падышлі да не вельмі шырокай трубы.

— Два з палавінай мільёны кубаметраў. У суткі!.. — Дзіядзімаў пастукаў нагой па круглай паверхні. — Гэта — шлейф. А свідравіна побач, якіх-небудзь паўтара кіламетры на прастркі. — Ён весела паглядзеў на нас: маўляў, ці не жадаеце схадзіць? — а потым дабрадушна махнуўшы рукой, працягнуў: — Зараз газ даюць чатыры свідравіны. Усяго іх будзе дванаццаць. Трыццаць мільёнаў кубаметраў у суткі!.. Больш палавіны газу, які патрэбны Маскве зімой... І гэта — улічыце! — дасць толькі адзін газавы пункт. А такіх пабудуем дзесяць...

Цяжка сказаць, што робіць найбольшае ўражанне ў гэтым пункце, які можна смела назваць заводам, нават камбінатам, дзе збіраюць, ачышчаюць і асушваюць прыродны газ, перш чым пусціць яго ў далейшы шлях па Пунгі і далей — на Паўднёвы Урал. Відаць, інжынер або проста чалавек, блізка знаёмы з тэхнікай, мог бы лепш ацаніць гэта ўнікальнае збудаванне (дакладней, комплекс збудаванняў), туга набітае самай разнастайнай сучаснай машынерыяй. Што датычыць мяне, то я з наўтойным здзіўленнем глядзеў на цыклапічна велізарныя сепаратары і кампрэсары: на рэзервуары, што сваяцкім серабранкай, аплеценныя густой сеткай вялікіх і малых труб і правадоў, на «зімовыя» пераходныя галерэі, па сценах якіх, як у метро, праходзілі дзсяткі кабельных ліній, назіраў, як узгоднена, дакладна і амаль бягуча працуюць шматлікія механізмы, якія кіруюць складаным і ня-

спынным вытворчым працэсам, прыслухоўваўся да тугога прыглушанага гулу, які даносіўся з прасторы, падобнага на ангар цэха адсорбцыі і, шчыра захапляючыся гэтым, чамусьці не мог прымусяць сябе слухаць скорагаворку Георгія Леанідавіча, які зноў шчодро сыпаў лічбамі і тэхнічнымі тэрмінамі.

Праўда, адна лічба аднойчы вырвалася з агульнай чаргі, і, не будучы такой ужо велізарнай (куды там да трыльёнаў!), усё-такі ўзрушыла маё ўяўленне. Сем тысяч тон!.. Гэта — вага абсталявання газавога пункта. Што ж, дзе-небудзь у іншым месцы яна хутчэй за ўсё не выклікала б ніякіх эмоцый. Але тут...

Я міжволі зірнуў у акно з магутнай двайной рамай. Мокрая, попельна-шэрая тундра, радкалесе, крывы альпач ды ўчэпісты сланік, ды няэменныя скрыпень, які літае на балоце... І яшчэ — жалезабетонныя пліты на ўнутраных дарожках пункта, якія спаўзаюць у глыбокія кюветы (слабы, намоклы грунт не ўтрымаў іх на сабе).

Як жа ўсё-такі ўмудрыліся даставіць сюды гэты самы сем тысяч тон?.. Вядома ж, па «зімніках» — дарогах, пракладзеных у скаванай марозам тундры, праз велізарныя снежавыя суметы, пад шквальным ветрам, такім халодным і вострым, што, удыхаючы яго, здаецца, быццам глытаеш дробныя цвікі. І усё гэта — на санных пазядах, у апраметнай цемры, якую з цяжкасцю прабівалі сляпныя фары, залепленыя снегам, або, — калі справа датычыла асабліва каштоўнага электронага абсталявання, — на верталётах.

Злётку дакрануўся да злучай металічнай паверхні пульты, і амаль фізічна адчуў пранізлівы зімовы холад...

Але хто ж яны, хто — гэтыя вадзіцелі трактараў і транспарцёраў, з густа зарослымі, пачарнелым ад марозу тварамі, гэтыя грузчыкі, таежнікі, суправаджальнікі, гэтыя будаўнікі, мантажнікі, інжынеры, рознарабочыя, якія са студзеня па красавік гэтага года (менш чым за чатыры месяцы!) даставілі, ўстанавілі, зманціравалі ў запалярнай тундры

ВІЦЕБСК, ОРША...

Упершыню ў горадзе над Дзвіной з 10 жніўня гастрольнае Ленінградскі Малы драматычны тэатр на чале з галоўным рэжысёрам Юрыем Іванавічам Ермаковым. Гасці прывезлі ў Беларусь шэсць спектакляў. Гледачы цёпла сустракаюць прадстаўнікоў мастацтва вялікага рускага народа.

Праўда, добрая артыстычная група прапануе віцэблянам пераважна так званыя «касавыя спектаклі». Сярод іх: «Уходзяць жанчыны» М. Гіндзіна і Г. Рабіна, «Жанаты жаніх» А. Кузняцова і Г. Штайна, «Дзіўная асоба» В. Канстанцінава і Б. Рацэра, «Дзённік жанчыны» К. Фіна. Сапраўды багатыя па змесце і выкананні толькі два спектаклі па класічных творах — «Таленты і прыхільнікі» А. Астроўскага і «Здані» Г. Ібсена.

Самі па сабе ўсе пастаноўкі яркія, але сабраныя разам у такім суквецці пандаюць уражанне не на карысць гасцей. Але гэта арганізацыйны бок гастролі. Мабыць, леныградцы рашылі гарачым летам даць «аблегчаны» рэпертуар...

4 жніўня спектаклем «Маскоўскія канікулы» А. Кузняцова пачаліся гастролі Петравадскага дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Карэльская АССР. Галоўны рэжысёр тэатра І. Штокбант. Гасці выступаюць адначасова ў Смаленску і ў Оршы.

— У рэпертуарнай афішы гасцей, — расказвае В. Мачульская, дырэктар парку імя Ленінскага камсамола, у летнім тэатры янога выступаюць артысты з братаў Карэлі. — Шэсць спектакляў: «Валянцін і Валянціна» М. Рошчына, «Квадратура круга» В. Катаева, «Маскоўскія канікулы» А. Кузняцова, «Панна Малічэўская» Г. Запольскай і два спектаклі Ж. Ануя — «Медзя» і «Баль владзеяў».

Аршанцы з цікавасцю глядзяць спектаклі тэатра з Петравадска, які ўпершыню прыехаў у Беларусь.

Хацелася б, каб наш індустрыяльны горад часцей наведвалі майстры мастацтва. Сёлета ў Оршы з канцэртамі выступалі сёстры Фёдаравы, ансамбль «Гуніб», які пазнаёміў аршанцаў з песнямі Дагестана, група артыстаў Ленінградскага цырка. З нецярплівацю чакаем у нашым горадзе мінскіх майстроў сцэны. Яны, на жаль, рэдкія гасці аршанцаў.

Кадр з кінафільма. Адольф Быкоўскі — заслужаны артыст БССР Аўгуст Мілаванаў (злева), Сцяпан Крыніцкі — заслужаны артыст РСФСР Барыс Новікаў.

Народная артыстка БССР Галіна Макарава ў ролі Альжбеты.

Новы каляровы мастацкі фільм «Паўлінка» здымаецца на кінастудыі «Беларусьфільм». Ставіць яго рэжысёр Юрый Цвяткоў, апэратар Марат Браўдэ. Сцэнарыст — Андрэй Макаёнак. У новай карціне заняты вядучыя артысты маскоўскіх і мінскіх тэатраў.

Рабочы момант здымкі.

Фота У. ЛУПЕЛІ. (БЕЛТА).

ўвесь гэты дзівосны комплекс, пачынаючы са сцен і канчаючы адчувальнай электронікай?

Георгій Леанідавіч збянтэжана развёў рукамі.

— Ці бачыце, у мяне няма пад рукою дадзеных... Вы пацікаўцеся ў будаўнікоў. Гэта па іх частцы. Там кожны чалавек на ўліку... А зараз я хацеў бы звярнуць вашу ўвагу...

Прызнацца, у першы момант мне зрабілася неяк няёмка. Будаўніцтва пункта закончылася зусім нядаўна. А інжынер-кіраўнік, які прымаў удзел у гэтай вельмі цяжкай рабоце, не можа па памяці назваць нават проста некалькі прозвішчаў, не гаворачы ўжо аб чымсьці іншым. Захоплены тэхнічнымі праблемамі, ён нібы наогул не надае гэтаму асаблівага значэння. Круглы твар яго мне здаўся не такім дабрадушным, як раней, а скорагаворка, перасыпаная спецыяльнымі тэрмінамі, пачала проста раздражняць.

«Тэхнар!.. Вузкі спецыяліст!.. Няўжо ён не разумее?»

А, аказваецца, сяго-таго не разумей я. Але гэта стала зразумела крыху пазней, у слаўным Урэнгоі, калі адкрыты і да рэзкасці прамы Васіль Ціханавіч Надшыбякін, адзін з адкрывальнікаў гэтага найвялікшага месцанадарожжэння, загаварыў аб тым, з якім «замілаваннем і ілжывам пафасам» (гэта яго словы!) пішуць іншы раз пра паўночнікаў. «Мы — самыя звычайныя людзі, — развіваў ён далей сваю думку. — І ўмовы, у якіх працуем, — звычайныя... Для нас, канечне! А тут шукаюць толькі выключнае, толькі незвычайнае. І ўзносьць да нябёс тое, што для нас — норма, быць. Мы не заўважаем, а яны ўзносьць, і папракаюць яшчэ, што не заўважаем...»

Катэгарычнае, у многім спрэчнае меркаванне. Але ж выказаў яго чалавек, які аддаў Поўначы большую частку свайго свядомага жыцця. Як жа мог я не прыслухацца да яго слоў?

Пасля гэтай размовы я не тое, каб цалкам апраўдаў Георгія Леанідавіча, але крыху інакш — прасцей, больш рэалістычна, без павышаных эмоцый — глянуў на наш дыялог.

Звычайная справа? Не ведаю... Мне, напрыклад, усё гэта ўяўлялася

далёка не звычайным. Але, можа, ім, хто жыве і працуе ў Запалар'і, больш відаць? Можа, сама «звычайнасць», будзённасць іх жыцця стварае тут неперадавальную рабочую атмасферу, пры якой нават узвядзенне вялікага сучаснага комплексу сярод першабытнай багны — факт, калі не адзінак, дык ва ўсіх выпадках не незвычайны. («Пацікаўцеся ў будаўнікоў... Яны вядуць улк...»). Гэта потым пацвердзілі мне людзі, якія самі ўдзельнічалі ў будаўніцтве пункта. Ну, скажам, такі аўтарытэты тут чалавек, як Віктар Дзмітрыевіч Сцепаненка, які стаў загадчыкам промыслу.

Не, на тутэйшыя пытанні не варта шукаць простых і адназначных пытанняў. Інакш можна трапіць у няёмкае становішча.

...А між тым месца, куды прывёў нас Георгій Леанідавіч, і на самай справе заслужовавала вялікай увагі. Яшчэ калі мы ішлі па цэхах і галерэях, здзіўляла і крыху бянтэжыла поўнае бязлюддзе, якое панавала там. Усе маніпуляцыі з газам, які цячэ сюды са свідравін, адбываліся без дапамогі чалавечых рук.

Між іншым, не зусім так. У прасторнай зале, куды мы, нарэшце, трапілі, я ўбачыў маленькі прыгожыя рукі, якія кіравалі ўсім механізмам і хімічным рэакцыямі, без ніякага напружання ўтаймоўвалі сотні атмасфер, адным націскам пальца ўвадзілі і выводзілі з трубаправодаў дзесяткі тысяч кубаметраў газу.

Гэта былі рукі інжынера-дыспетчара Зінаіды Міхайлаўны Сараканувай, мілай шэравакай жанчыны, якая ў модным зручным касцюме сядзела на рухомым крэсле ля светлых панеляў з мноствам кнопак і ргчаккоў. Шырокім паўкругам ахоплівалі яе вялікія і малыя табло, на якіх злёгка ўздрыгвалі стрэлкі вымяральных прыбораў, мільгалі рознакаляровыя лямпачкі, а ў зашклёных аkenцах цягнуліся бясконыя стужкі з крывымі, зразумелымі толькі ёй адной.

— Вось яна, гаспадыня Мядзведжака! — з некатораў урачыстасцю сказаў Георгій Леанідавіч.

«Гаспадыня» ўзяла на нас свае шэрыя вочы і, злёгка хігнуўшы галавой, зноў паглыбілася ў работу. Я заўважыў, што на вузкім століку

перад ёю побач са складанымі схемамі і журналамі, спісанымі бісерным почыркам, ляжыць томік Экзюперы. Таямніца «бязлюддзя» раскрылася. На комплексе, апрача дыспетчара, працавала ўсяго восем чалавек! Астатняе рабіла аўтаматыка і электроніка, якімі кіравала маленькая жанчына з сумнымі вачыма. Работу яе аблягчала вялікая мадэль прадпрыемства, якая дзейнічала сіхронна з усёй апаратурай (тварэнне выдатных леныградскіх майстроў!). Гледзячы на гэту мадэль са складаным перапляценнем шматкальных труб, правадоў і механізмаў, я яшчэ раз падумаў пра тых, хто будаваў гэта, і шчыра пашкадаваў, што амаль знікла старая традыцыя — высякаць на мармуровых дошках імёны архітэктараў і будаўнікоў...

Я аглядзеў пакой адпачынку, якія б зрабілі гонар многім нашым гасцінцам (драўляныя панэлі, лямпы дэнага святла, радыёпрыёмнікі «Эстонія», халадзільнікі).

Калі раней каля такіх прадпрыемстваў, як, скажам, газазборны пункт у Мядзведжым, адразу ж будавалі пасёлкі з баракамі і часовымі дамамі, дык цяпер вакол іх нічога не будуюць: вельмі неўладкаваным, беспрытульным і безумоўна, часовым было жыццё ў гэтых пасёлках. Цяпер усё зразумелі: так жыць нельга! Гэта дрэнна перш за ўсё для чалавека і не менш дрэнна — для справы.

Цяпер, напрыклад, Зіна і яе таварышы-эксплуатацыйнікі (а разам з імі буравікі і геалагаразведчыкі гэтага раёна) жывуць у больш-менш добраўпарадкаваным пасёлку Пангода. Сюды, у Мядзведжае, рабочая змена вылятае на дзесяць—дванаццаць сутак на вахту.

А на поўдзень ад Пангоды — там, дзе і клімат мякчэйшы, і прырода больш ласкавая, і сувязь лепшая, — закладваюцца і будуцца капітальныя вахтавыя пасёлкі і базавыя гарадкі з сучаснымі дамамі, клубамі і кінатэатрамі, спартыўнымі заламі і школамі. Там людзі будуць жыць пастаянна, не адчуваючы адварнасці ад Вялікай зямлі, не сумуючы па шырокіх чалавечых зносінах, будучы жывы доўга, не лічачы месцаў да канца дагаворнага тэрміну.

Газавікі і будаўнікі яшчэ спрача-

юцца, ці правільна размешчаны гэтыя гарадкі, выказваюць розныя — часам проста процілеглыя — думкі пра характар іх будаўніцтва, пра шляхі і метады. Але гэта — тэма спецыяльнай размовы. Я ўспамінаю прасветленыя вочы інжынера Зіны і думаю, што новы — вахтавы — спосаб асваення Поўначы тут трывала ўнараўняўся.

Гэта — толькі першыя старонкі майго «паўночнага» дзённіка. Не ўсе ўражанні і сустрэчы (улічваючы імклівы тэмп нашай паездкі) засталіся ў памяці, не ўсё яшчэ «адсталася» словам... Але працяг запісак — справа будучага. А зараз мне хочацца сказаць, што не толькі пісьменнікі «адкрывалі» Поўнач, але і севяране «адкрывалі» для сябе пісьменнікаў, бліжэй знаёмліліся з імі, чула слухалі вершы і прозу, нешта прымалі, нешта не прымалі, а не згаджаючыся, усхвалявана спрачаліся — з такой прамацю і шчырасцю, якія, на праўдзе кажучы, не заўсёды пачуеш на Вялікай зямлі. І яшчэ — з вялікай зацікаўленасцю ў тым, каб літаратары павезлі з сабой не толькі беглыя дарожныя ўражанні...

І на вялікіх літаратурных вечарах у Цюмені і Табольску, дзе ў згодным хоры гучалі галасы паэтаў і пісьменнікаў, якія прадстаўлялі ледзь не ўсе народы нашай Айчыны, і ў маленькіх цесных клубах рабочых пасёлкаў, і ў вагончыках ля буравых — усюды адчувалі мы вялікае чалавечае цяпло, глыбокую, шчырую ўвагу, умненне разабрацца ў тым, што ёсць сапраўднае паэзія.

Помніцца, у пасёлку Тарка-Сале да нас падыйшла невысокая пажылая жанчына — Зінаіда Іванаўна Лебедзева. Яна падала вырваны са шпытка лісток паперы з вершамі: «Вось... Усю ноч пісала...».

Там былі такія радкі: «Спасибо вам от северян, от сердца вам спасибо...».

Ці трэба гаварыць, як усхвалявалі яны нас?

У КАЛІДОРАХ і аўдыторыяў інстытутаў — цырыя Рэдкая гасця! Яна прышла сюды на кароткі час паміж доўгімі турбот, радасці і расчараванні ўступнымі экзаменамі і святочным днём першага верасня, калі яе зноў прагоняць маладыя галасы. А пакуль што педагогі могуць падвесці вынікі экзаменаў, падлічыць здабыткі, асэнсаваць памылкі.

Жнівень — пара жыва, пара адбору насення для новага ўраджаю... Ці добра выяўлены зерні таленту? Як стварыць для іх у будучым найлепшую глебу? Пра гэта — думкі кіраўнікоў навучальных устаноў, што рыхтуюць работнікаў культуры і мастацтва.

На пытанні нашага карэспандэнта адказваюць:

Ул. АЛОУНІКАУ,
рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага.

— Пачну з таго, што радуе.

толькі трох цымбалістаў, з іх двое — з «тройкамі» на спецыяльнасці. Невысокі ўзровень падрыхтоўкі і ў музыкантаў.

Сярод сёлетніх абітурыентаў 35 мелі дыпломы выдатнікаў, выдазеныя вучылішчамі рэспублікі. Як вядома, уладальнікі такіх дыпламаў, здаўшы на «пяцёрку» спецыяльныя экзамены, вызваляюцца ад астатніх. На жаль, ніводзін выдатнік не пацвердзіў свой дыплом! Але гэта яшчэ паўбяды. Калі ж такі «выдатнік» на першым жа экзамене на спецыяльнасці атрымае «двойку» — становіцца пачынае трывожыць усур'ёз: якімі крытэрыямі кіраваліся педагогі, ставячы свайму выхаванцу самыя высокія балы? Такіх правалаў на ўступных экзаменах было аж чатыры: С. Вышнікова з Гродна, Л. Паўлава з Магілёва, Л. Фёдарова і С. Клімук з Брэста.

Магчыма, я замнога ўвагі ўдзяліў недахопам у рабоце музычных

эзных абітурыентаў, выкладчыкі кафедры акцёрскага майстэрства на працягу навучальнага года выязджалі ў многія гарады рэспублікі. Яны прысутнічалі на аглядах-конкурсах чытальнікаў, глядзелі спектаклі народных тэатраў, збіралі моладзь і гутарылі з ёю пра прызнанне і працу актёра. Віцебск, Полацк, Гомель, Магілёў, Гродна, Бабруйск, Наваполацк, Баранавічы — далёка не поўны пералік гарадоў, дзе пабывалі нашы педагогі. Уяўленне аб праведзенай імі пошукавай рабоце можа даць такая лічба: прагледжана, праслухана і пракансультавана звыш 700 юнакоў і дзяўчат. Гэта і быў наш неафіцыйны першы тур.

Пры Дзяржаўным драматычным тэатры імя Якуба Коласа працаваў кансультацыйны пункт, рабоце якога многа ўвагі аддавалі галоўны рэжысёр тэатра С. Казіміроўскі і дацэнт нашага інстытута А. Бутакоў. Стварэнне такога пунк-

месцаў у інтэрнаце будаўнічага тэхнікума. Там сваё начальства, свае парадкі. З планшэтам, падрамнікам ды эцюдзікам у інтэрнат не пускаюць. А як без іх абяцціся будучым мастакам?

Але ў якіх бы ўмовах ні даводзілася працаваць, настаўнік у мастацтве заўсёды аддасць усе свае веды і напал сваёй душы вучню, будзе весці яго да прафесійнай дасканаласці.

Н. КАЛІТОУСКАЯ,
дырэктар Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча.

— Сёлета мы прынялі 20 чалавек у клас класічнага танца (гэта 9—10-гадовыя дзеці) і 20 падлеткаў з васьмігадовай адукацыяй, з якіх мы будзем рыхтаваць кіраўнікоў самадзейных калектываў і артыстаў ансамбляў народнага танца.

Ну, якія экзамены ў малых? Глядзім, каб былі прыгожыя фігуркі, правяраем вываратнасць, музычнасць. Старэйшыя паказваюць тое, чаму навучыліся ў самадзейнасці, і, акрамя таго, здаюць экзамены па агульнаадукацыйных прадметах. Іх мы прымаем толькі

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ —

ЗВАНОК

НАПЯРЭДАДНІ НОВАГА НАВУЧАЛЬНАГА ГОДА

Фотаэцюд А. САНЧУКА.

27 віяланчэлістаў і скрыпачоў прынялі мы на аддзяленне аркестравых інструментаў. Патрэба ў музыкантах гэтай спецыяльнасці ў нашай рэспубліцы вялікая. Добрых выхаванцаў рэкамендавалі Магілёўскае і Маладзечанскае музычныя вучылішчы. Звярнулі на сябе ўвагу на прыёмных экзаменах віяланчэлісты С. Драбкін з Наваполацка і І. Сцяпанавіч з Магілёва, Дарэчы, юнакі і дзяўчаты з Наваполацка паступаюць да нас у кансерваторыю ўпершыню. Маладое вучылішча маладога горада зрабіла свой першы выпуск.

Задаволены мы піяністамі і баяністамі. Па гэтых спецыяльнасцях быў вялікі конкурс, і мы маглі адабраць лепшых. Абнаўляем і набор на ваканальнае аддзяленне. Прынялі, праўда, толькі восем чалавек, але затое патрабаванні былі вельмі высокія: улічваліся дыяпазон, сіла і прыгажосць голасу, музычнасць, сцэнічная знешнасць і г. д. Асаблівае задавальненне выклікала выхаванка Маладзечанскага вучылішча Г. Баян.

Значна горш справа з харавым дырыжорам. З 99 чалавек, выпушчаных па гэтай спецыяльнасці беларускімі музычнымі вучылішчамі, толькі 25 былі рэкамендаваны ў кансерваторыю. Конкурс не было, таму мы ўзялі ўсіх, хто здаў экзамены хаця б на «тройку». На жаль, і гэта здолелі зрабіць не ўсе. З дзевяці «двоек», атрыманых на ўступных экзаменах на музычна-тэатральных дысцыплінах, чатыры належыць гамяльчанам і тры — выпускнікам Мінскага музычнага вучылішча.

Дрэнна працуюць вучылішчы і па выяўленні кампазітарскіх здольнасцей у студэнтаў. Таму мы заўсёды адчуваем цяжкасці з наборам на аддзяленне кампазіцыі.

Зноў, як і ў мінулыя гады, не было конкурсу на аддзяленне духавых інструментаў. Наогул не паступалі да нас фугатысты і валтарністы. Тут цяжка ўтрымацца ад папроку кіраўнікам. Цэнтральнай музычнай школы, якая не дала нам ніводнага «духавіка». А менавіта ж гэтая навучальная ўстанова павінна забяспечваць кансерваторыю выпускніцкамі розных спецыяльнасцей, у сваёй рабоце арыентуючыся на нашы патрэбы. Не атрымалі мы адтуль і цымбалістаў. Наогул сёлета мы змаглі ўзяць

вучылішчаў і Цэнтральнай музычнай школы. Але думаю, пра іх варта сказаць для карысці нашай агульнай справы. Увогуле ж сярод 200 чалавек, якіх мы прынялі сёлета, ёсць нямала безумоўна здольных, добра падрыхтаваных маладых людзей, з якіх выйдучы выдатныя кваліфікаваныя музыканты...

Мне і мам калегам ясна, што мастацкім навучальным установам не адпавядае палажэнне, калі на ўступных экзаменах усё вырашае сярэдні бал. Зразумела, гутарка ідзе не пра тое, каб прынімаць значэнне агульнаадукацыйных дысцыплін, не лічыцца з ведамі, скажам, па літаратуры ці гісторыі. Але пры бесспрэчнай адоранасці чалавека варта было б пакінуць за кіраўніцтвам кансерваторыі права аддаць яму перавагу перад музыкантам з сярэднімі здольнасцямі, калі нават той выдатна здаў астатнія прадметы.

С. ЛАКІШЫН,
практар Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

— Нашу навучальную ўстанову можна смела назваць поліінстытутам, бо ён рыхтуе работнікаў культуры і мастацтва 19-ці спецыяльнасцей: актёраў драматычных тэатраў, рэжысёраў самадзейных драматычных калектываў, графікаў, скульптараў, мастакоў-дызайнераў і інш.

Сёлета мы прынялі на першы курс стацыянара 125 студэнтаў і 50 завочнікаў. Усяго ў гэтым годзе ў нас будзе вучыцца 850 студэнтаў. Значна павялічаны набор на аддзяленне прамысловага мастацтва, бо патрэба ў мастаках-дызайнерах у нашай рэспубліцы вялікая. У інстытут паступае многа заявак на спецыялістаў гэтага профілю ад фабрык, заводаў, розных навуковых і практычных устаноў. Пасля перапынку на завочнае аддзяленне прынята 15 будучых мастацтвазнаўцаў.

З першага верасня будучы працаваць дзве новыя кафедры: графікі і рэжысуры самадзейнага тэатра і культасветработы. Аб'юльцеца набор у аспірантуру.

Найбольшы конкурс быў на актёрскі факультэт. Нічога не зробіш! Прафесія актёра заўсёды была рамантычна-прыцягальнай для моладзі. Але многія дзесцікласнікі, марачы пра поспех, кветкі, апладысменты, зусім не ўяўляюць сутнасці і сэнсу гэтай прафесіі. Каб адабраць сапраўды здольных, сур-

та менавіта ў Віцебску тлумачыцца тым, што сёлетні першы курс праз чатыры гады вучобы мяркуецца цалкам уліць у артыстычны калектыву коласаўцаў.

Адметная рыса сёлетняга актёрскага курса — колькасная перавага юнакоў над дзяўчатамі. Геаграфія набору вельмі шырокая. Напрыклад, А. Дударэў прыехаў з Наваполацка, М. Бойка — з вёскі Зарэчча на Міншчыне, В. Нікіценка — з Гомельшчыны (вёска Ручаёўка). Тое ж можна сказаць і не пра актёраў: Ф. Янушкевіч з вёскі Ракаў Валожынскага раёна паступіў на аддзяленне жывапісу, А. Шыбека са Старобіна і М. Гулін з Салігорска — на аддзяленне скульптуры, на мастака-дызайнера будзе вучыцца Ф. Тулько з Іўеўскага раёна і г. д.

Нашым першакурснікам пашанцавала — у гэтым годзе асабліва многа робіцца для таго, каб стварыць яшчэ лепшыя ўмовы для іх вучобы. Расшыраецца галоўны корпус, надбудовваецца пяты паверх. Мы вельмі ўдзячны мінскаму калектыву і будаўнічага трэста (упраўляючы А. Гламаздзін) V будаўнічага ўпраўлення (упраўляючы С. Валочынскі), які добра працуе на нашым аб'екце і абавязваўся да канца 1972 года здаць першую чаргу работ. Гэта значыць, у нас хутка будзе бібліятэка з чытальнай залай, майстэрні для скульптараў і спартыўная зала...

А ў недалёкім часе атрымаем зручныя майстэрні для графікаў, добра абсталяванае памяшканне вучэбнага тэатра з артыстычным пакоям і рознымі падсобнымі памяшканнямі.

Л. ГЕРЦЫКАУ,
загадчык навучальнай часткі Мінскага мастацкага вучылішча імя А. К. Глебава.

— Што новага прынясе нам 1972—73 навучальны год? Перш за ўсё, уводзіцца прадметнае навучанне. Раней было так: адзін педагог браў сабе групу навучэнцаў і выкладаў у ёй і жывапіс, і малюнак, і кампазіцыю. Цяпер гэтыя прадметы будучы выкладаць розныя мастакі. Думаецца, няма патрэбы тлумачыць, што гэта павінна павысіць узровень выкладання.

І яшчэ адна навіна — нашы выпускнікі з гэтага года будуць абараняць дыпломы непасрэдна на прадпрыемствах, ва ўстановах, школах. Будучы малады спецыяліст адразу здолее ацаніць практычную каштоўнасць сваёй працы.

Больш за ўсё навічкоў — на аддзяленні выкладчыкаў малявання і чарчэння для сярэдніх школ (60 чалавек). Акрамя таго, мы прынялі 30 мастакоў-афарміцеляў і 5 скульптараў-выканаўцаў. Прыемна адзначыць, што 60 працэнтаў нашых першакурснікаў — з «глыбіні».

На жаль, далёка не ўсе гаспадарчыя праблемы ўдалося вырашыць. Мы па-ранейшаму жывем «у падсуседзях» — працуем у памяшканні політэхнікума. Цеснавата нам, не хапае майстэрняў.

Не маем мы і свайго інтэрната, хоць у нас вучыцца 350 чалавек. І тут мы «ў падсуседзях» — 48

з перыферыі, па рэкамендацыі абласных упраўленняў культуры. Гэтае аддзяленне з часам будзе пашырана.

«Літаратура і мастацтва» многа ўвагі сёлета ўдзяляла нашым праблемам, таму я рада паведаміць яе карэспандэнту, што справы нашы хутка абяцаюць значна палепшыцца. Да канца навучальнага года павінны быць закончаны новы корпус інтэрната кансерваторыі, і тады нам аддадуць будынак старога. Там многа зручных класных памяшканняў і тры балетныя залы. Калі надбудова яго і выкарыстаць арку па вуліцы Чычэрэна, праблема памяшкання будзе цалкам вырашана.

Выдатныя творчыя адносіны склаліся ў нас з мастацкім кіраўніцтвам опернага тэатра. Вельмі ўважліва ставяцца да нашых патрэб галоўны балетмайстар тэатра А. Андрэеў і балетмайстар-рэпэцітар Н. Стукаліна.

Абяцаюць нам да канца года даць патрэбную колькасць месцаў у інтэрнаце кансерваторыі.

Усё гэта ў значнай ступені вырашыць і праблему перагрузкі нашых навучэнцаў, якая да гэтага часу стаяла вельмі востра.

М. УСІКАУ,
дырэктар Магілёўскага культасветвучылішча імя Н. К. Крупскай.

— З першага верасня пачынаем працаваць па новым вучэбным плане, у якім больш часу адводзіцца вывучэнню грамадскіх і клубна-знаўчых дысцыплін. Выхаванцам вучылішча будучы выкладацца рэжысура клубных мерапрыемстваў і агітбрыгад, асновы працоўнага заканадаўства, этыка, педагогіка і асновы псіхалогіі, фізічная падрыхтоўка для харэаграфіі і рэжысёраў і інш. Замест дзяржаўнага экзамена па баяне для харавой, рэжысёрскай, аркестравай і харэаграфічнай груп уводзіцца дзяржаўны экзамен па спецыяльнасці.

Педагагічны склад вучылішча папоўніўся кваліфікаванымі выкладчыкамі. Каля 150 настаўнікаў і канцэртмайстраў — выпускнікоў кансерваторыі, інстытутаў культуры, тэатральна-мастацкіх і педагагічных вун будучы перадаваць свае веды малодшым калегам.

Карыстаючыся выпадкам, хачу звярнуцца да рэдакцыі «Літаратуры і мастацтва» з просьбай часцей і шырэй асвятляюць на старонках газеты работу сельскіх клубаў, прапагандаваць вопыт работы лепшых клубных работнікаў. Такія артыкулы вельмі дапамаглі б і нам, педагогам культасветвучылішчаў.

...Праз тыдзень — першы званок. Ён пакліча ў аўдыторыі і навічкоў, і тых, хто сёлета будзе рыхтавацца да абароны дыпламаў. Мабыць, і педагогі, і вучні назаўсёды запомняць, што яны пачыналі гэты навучальны год, адзначаючы значнальную гістарычную дату — 50-годдзе ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

ДАРОГА разрэзала зліненую густэчу лісоў, абвіла чорнай стужкай пагоркі, пакурчэста выгнулася ў далінах. Грузавік то лёгка бліжыць па роўнядзі, то настывраа, усёй шматгоннай махінай лезе на ўзвышша; лёгка, трохі прыцішыўшы матор, скочваецца ў нізіны і на роўнай дарозе зноў узывае, мкне наперад. Ён рве ў шматкі вецер, уздымае на дарозе купкі зжоўкага лісця; яны ўзлітаюць над асфальтам, нібы чародка спалоханных вераб'ёў, якую секунду мкнуць за машынай, пасля напор ветру рэзка змятае іх на абочыну.

У люстэрку Аляксея бачыць зліены борт машыны, прычэп і дарогу. Яна цячэ і цячэ, штомглі мяняючыся: то дрэвы чорнымі камлямі смешна выгнуліся і зніклі, то паваротак з паллянкай, на якой адгароджана брызавымі жэрдыкамі лапіна бульбянішча, а то плыве і плыве лес, вецер рве на прычэпе брызент, якім укрыты груз. «Трэба будзе падцягнуць», — думае Аляксея.

Блжыць і блжыць насустрэч стужка шашы. Яна то запавольвае свой бег, калі машына ўзбіраецца на пагорак, то зноў хутка раскручваецца. Аляксею часам здаецца, што грузавік стаіць нерухліва на гэтай вузкаватай цвёрдай стужцы, а яна круціцца і круціцца, і нясе кудысь і яго, і груз, і кабіню. Прыемна, што яму паслухмяная машына, і магутная сіла, што заключана ў матары, які недзе там, пад капотам, гудзе, вібрыруе, нібы хоча разарваць пугы і выпраца наверх; і што ён адзін пасярод бясконцай дарогі, што прыдарожныя дрэвы кружацца, паварочваюцца вакол сябе, нібы любуючыся сабою, а потым раптоўна знікаюць, быццам хто шпурляе іх назад.

Любіць Аляксея хадзіць у міжгароднія рэйсы. Прыехаў, здаў груз, зноў загрузіўся і — у дарогу. Новыя мясціны, людзі, дарога. Не, Аляксея Карачун не можа без міжгародкі!

Аляксея дастаў цыгарэтку, прыкурыв. Дарога крута брала ўлева, уся хавалася за край калючага густога ельніку. Ён збавіў хуткасць, зрабіў паварот, і машына зноў ірванулася наперад.

Новы грузавік Аляксея атрымаў які месяц назад. А да гэтага ездзіў на старых латаным-пералатаным «газку». З яго рухавічка ён ледзьве выціскаў якіх сорак кіламетраў. Хлопцы часам смяліся з Аляксея, вызлося кпілі: вось, маўляў, жытуха ў чалавека, увесь час загарае. А ён штодзень корпаўся ў сваёй ламачыне, і неяк умудраўся выціскаць з яе сваіх законных сорак кіламетраў. Калі паглядзець, то навошта яму больш у горадзе, хоць і гэтых. Цярпеў гэтыя кпіны Аляксея, смяўся разам з усімі, а адзін раз усё ж «пайшоў у разнос», як пасля жартавалі шафёры. Як успомніць той выпадак, дык і цяпер неяк не па сабе, хочацца таму Болту ў морду з'ездзіць.

Аднойчы корпаецца Аляксея у сваім «газоне», і раптам чуе:

— Эх ты, няўдаліца! Ганіш ламачка! Хіба гэта аўтамабіль? Парахня гэта, от што я табе скажу, і кропка...

Грышка Болт стаіць побач і «заводзіць» Аляксея:

— Ну, прыкінь, Рамантуеш сам, ездзіш — да магазіна, што за вулком, бутэлькі парожнія возіш. А грошай — кот наплакаў. І як цябе жонка ў пасцель пускае — мазутнага ды бензінавага? І навошта табе той трактар быў? Не палаваўся б з ім, то цяпер ужо, канечне, гогаем бы ездзіў.

Грышка зарагатаў. А потым нечакана прапанаваў:

— Хочаш, закіну слова? Красуня мая ў прыёмнай, у самога сядзіць. Дадучь табе машыну — у міжгароднія пойдзеш, Там напейчына жывая, Магарыч твой, мая...

— Слухай, каціце адсюль к чарцам са сваёй красуняй. Без цябе сяду на машыну. Зразумеў, магарыччкі?

Аляксея бразгануў ключом па буферы, саскочыў на зямлю.

— Чорт з табою, загарай, — сярдзіта буркнуў сабе пад нос Болт і пасунуўся ў гараж.

Можа і праўда, што не даюць яму новай машыны з-за той аварыі. Вунь Захаружын — праз два тыдні атрымаў новы грузавік, паслалі ў міжгародні рэйс. Але ж і другое: калі не даюць машыны, значыць — няма яе. Мо так і трэба. Бутэлькі ж таксама некаму трэба вазіць. А Грышка? Прывык на чужым карку ездзіць, выгада шунца. Вось жа неяк жыве чалавек, усё на гэтых самых благах. Ну яго к чорту, гэтага Грышку!

Нядоўга пасля таго выпадку чакаў Аляксея новай машыны. Аднойчы ўвечары ён прытарабанаў сваю калымагу на базу, хацеў тармазы падцягнуць, як хтось гукнуў:

— Карачун, да начальства!

Вось тады і далі яму машыну — новенькі «ЗІЛ». Не машына, а цацка: хуткасць, камфорт. Што таму «газону» да яе...

Аляксея адарваўся ад дум. Шырокім капотам машына імкліва набягала на дарогу, матор прагнаваў роўна. Хутка будзе пасёлак Лісны, там звычайна шафёры спыняюцца і ідуць у сталобку перакусіць. Далей, праз кіламетраў сто — горад.

У Лісным ён паабедваў, пакурыву на перапынку я такімі ж, як і сам, рэйсавікамі-шафёрамі, праверыў груз і зноў сеў у кабіню. Па яго разліках, паслязавтра к вечару ён павінен быць дома. Аляксея з жонкай і сынам жыве ў новым мікра-раёне, у двухпакаёвай кааператыўнай кватэры. Толькі з якога паўгода выцеліўся з барака, дзе жыло дваццаць васьмем'яў. Хадзіў, прасіў — казалі: чанай чаргі. А чарга тая год праз васьмем, не хутчэй павінна падысці. Ён і сам разумеву, што трэба чакаць. У яго хоць ёсць барак, а многія ж жывуць на прыватных кватэрах. Думаў, прыкідаў і так, і гэтак: не выходзіла яму доўга жыць у тым бараку. Ды і што гэта за жыццё: шум, грукат, песната. Сабраў капейчыну, маці кабанчыка на базар завезла, сёе-тое прадаў і ўступіў у кааператыву. Зразумела, не маліна тое: першы ўнос немалы, а там плата, працэнты. Але ж затое ёсць свой куток.

Жаніўся ён нядаўна. Жонка там жа, у мікра-раёне, працуе на будоўлі...

Ён дагнаў цяжкі «МАЗ», уключыў левы падфарнік і пайшоў на абгон. У правае акно шыбануў рэзкі пах дыму; на якія секунды, пакуль машыны ішлі побач, у кабіню ўварваўся густы ды-

На літаратурны конкурс «За бласпеку ў дарозе», аб'яўлены Міністэрствам унутраных спраў БССР, Саюзам пісьменнікаў БССР, Саюзам журналістаў БССР.

Алес ДЗЯТЛАЎ

ВЫСОКАЕ НЕБА

АПАВЯДАННЕ

зельны рэў. Левыя колы і машыны, і прычэпа з'ехалі з асфальту, узнялі воблака пылу. «Вузкаватая шаша для такіх машынаў, — падумаў Аляксея. — А што будзе, калі наробяць гэтых самых «Жыгулёў»? Тады хоць каравул крычы. Вось бы сюды яшчэ адну такую, асфальтаваную паласу. Тады ў самы б акурат было».

На дарозе мільганула цёмная фігурка жанчыны ў доўгім чорным паліто. Жанчына нясмела, як яму здалася, «прагаласавала». «Вазьму», — рашыў Аляксея. Ціскаў на педаль, прыняў управа і, не пытаючыся, куды ён ехаць, адчыніў правыя дзверы. Жанчына борздзенька падбегла, заглянула знізу ў кабіню, папытала, ці можна садзіцца. Потым няўмела забралася ў кабіню, усцягнула за сабой хлопчыка год пяці-шасці. Аляксея перагнуўся паўз іх, зачыніў дзверцы, папытаў, куды ехаць.

— Ды кіламетраў з пятнаццаць, вёска ля сямённай дарогі. Карзюкі. Мо чулі такую? — адказала жанчына.

«Карзюкі дык Карзюкі, — падумаў Аляксея. — Трэці раз еду, а такой не запомніў».

Ён не любіў гаварыць у дарозе з пасажырамі, якіх часам браў у кабіню. У яго свой зянятак, работа. Жанчына сядзела прама, глядзела на дарогу, а малы ёрзаў на сядзенні, круціў галавою туды-сюды. Па адзенні Аляксея вызначыў, што жанчына — ці сельская настаўніца, ці які калгасны бухгалтар. Яна павярнула да сына, сцішыла яго:

— Татку скажу, што не слухаешся.

Малы трохі прыціх, уставіўся ў бакавое акно. «Татку скажу». Іншым разам Аляксея і не звярнуў бы ўвагі на гэтыя словы, а тут чамусьці разварэдзілі яны далёкае-далёкае. Ён не помніць свайго бацьку, ніколі не бачыў яго. Як пайшоў у сорак першым, то і не вярнуўся: Пасля вайны на матчана запытанне з Масквы прыйшла паперка: «Радавы... Нікіфар Сідаравіч Карачун прапаў без вестак у сорак другім пад Харкавам...»

Аляксея быў шостым у сям'і. Усе малыя, адзін за адным сыпаліся. Білася, гаравала маці адна: і вайну ўсю, і ў пасляваенную бясклэбную. Нейка выджала. Дзеці выраслі, працуюць...

Ён уздыхнуў. «Ніхці — яно, як гэта дарога. З'едзеш крыху — пайшоў па купінах спатыкацца. Каму дык влезе: па жыцці, нібы васьмем па гэтай шашы, коціцца, аніякіх турбот. А іншы — дык па абочыне прадзіраецца». Аляксея зноў успомніў тую аварыю, з-за якой яго, можа, і не садзілі на новую машыну. Не-не ды і выпнецца яна. Не дае спакою. А ці ж ён вінаваты быў тады?..

Ля Карзюкоў ён спыніў машыну, жанчына падзякавала і выйшла. Ён з нейкай мімалётнай цікавасцю глянуў на вёску. На адным баку шашы, злева, стаіць магазін, направа — вуліца ўразаецца ў лес крышкю наўскасся ад дарогі. У канцы вёскі доўгая нізкаватая будыніна, лл яе ў рэдкім бильнягу стаіць культыватар, некалькі трактарных плугоў; тут, відаць, калгасны двор. Праз хвіліну вёска схавалася з вачэй, знікне мо і з памяці, а для гэтай жанчыны яна і блізка, і дарагая...

Зноў адлітаюць назад кіламетры, і зноў лезе ў галаву тая аварыя. Успомніў — і ніяк ад яе не ачомашча. Відаць, нейкая крыўдачка ўсё ж засталася, што і праз год вярэдзіць душу. І каб жа машыну разбіў, а то кузаў трохі пашчапала. Ды бутэлькі тыя звону нарабілі.

Вёз тады Аляксея поўны кузаў бутэлек. Пад'ехаў да люднага скожывання, спыніўся перад чырвоным агеньчыкам свегафора. Дастаў цыгарэту, хацеў закурывць, як раптам нешта цяжкае ўдарыла ў задні борт машыны. Грузавік стаў крышкю наўскасся, і яго бокам прасунула наперад. Нейкая сіла кінула Аляксея на руль, балюча выцяла грудзмі. Ачомашся крыху, выскачыў на асфальт. Уткнуўшыся парэднім правым колам у борт, стаўў трактар. Радыйтар у яго змяты, у кабіню ніводнага шкла. Два міліцыянеры выцягваюць з кабіню п'янага трактарыста.

Тады ён ледзь прыцэся на аўтабазу. «Зрабіў аварыю — вось і рамантуй», — сказаў галоўны інжынер. Тыдзень пасля корпаўся Аляксея ў машыне, пляваўся і ляў на чым свет стаіць і начальства, і таго трактарыста, а машыну ўсё ж адрамантаваў. А пасля дакажы, што не вінаваты, што, можа, каб не яго «газон», то той трактар урэзаўся б у трамвай ці ў натоўп... Мо таму і балючка тая ў душы, як бы вінаваты перад кім. А Аляксею і не трэба нічога было. Скажы хто добрае слова — знікла б крыўда.

Наперадзе з-за лесу паказаўся высокі чырпанаваты комін. Там, наперадзе, горад. Мільгануў рэдкі лясок, і адкрылася шырокае поле. У прыгарадзе, злева ад дарогі, будзеца агромністы камбінат. Новыя карпусы, жалезабетонныя каркасы, туды-сюды снуюць аўтамашыны, краны варочаюць доўгімі шыямі.

Вуліцы горада здаліся занадта шумнымі пасля пуставатай шашы. Прапятліўшы ў горадзе з паўгадзіны, грузавік вырваўся на вузкаватую асфальтаваную дарогу, абаджаную паабалат дрэвамі. Яна ішла ўверх, да вялікага бетоннага моста праз раку. Ён ведаў, што за мостам будзе круты спуск: тут шаша была высокая ўзнята над рачною поймай. Паабалат дарогі вузенькія, мо на метр, трагучыні, а ля самага адхону — маладыя ліпкі. Кіламетры праз два пасля моста будзе паварот і амаль адразу пад'ём. Машына мінула мост, лёгка пайшла ўніз; Аляксея амаль што не ціснуў на педаль акселератара, але стрэлка спідомэтра паволі папаўзла да лічбы шэсцьдзесят.

Ён адчуў у душы нейкую лёгкасць. Ды за гэтай лёгкасцю, нібы ў тумане, ледзь-ледзь ліпела іншае пачуццё: спачатку ён пачуў непакой, потым нейкая трывожлівасць авалодала ім. «Проста, мабыць, стаміўся. Трэба будзе спыніцца, крышкю ногі размяць», — падумаў Аляксея.

Ён дастаў пачак з цыгарэтамі, звычайна, не адмаючы рукі ад руля, чыркнуў запалкай і зацягнуўся дымам...

А машына неслася ўніз. Ён высунуў галаву ў акно, глянуў назад. Цяпер, калі матор працаваў на малых абаротах, ён пачуў лёгкі шоргат шын. Наверсе дзесь лапацеў на ветры брызент.

Наперадзе ён заўважыў аўтобус. Яго шырокі кузаў імкліва набліжаўся, рос на ваках. Вось ужо Аляксея убачыў у заднім акне людзей, белыя лічбы нумара. Аўтобус ледзь цягнуўся, відаць, быў перагружаны.

Аляксея даў сігнал павароту і ледзь-ледзь падаў руль улева, каб бачыць дарогу, лёгенька націснуў на тормаз. І ў тую ж секунду пахаладзеў, у сярэдзіне як бы што абарвалася: педаль лёгка пайшла ўніз, кудысь правалілася. «Тормаз!» — імгненна пранеслася ў галаве. Яму здалася, што не грузавік, а аўтобус шалёна рынуўся на яго, і ўсё бліжэй, бліжэй яго шырокі, жоўты з чырвонай паласой кузаў. «Цяпер вазьму ўлева, абыду яго, а там, далей, роўна дарога, паварот і пад'ём. Там пагашу скорасць. Галоўнае — тут, тут...»

У яго не было часу думаць. Трэба было рабіць усё дакладна, хутка. Ён крута ўзяў улева, і тут раптам убачыў, як з-за павароту, якога ён чакаў, імкліва, адзін за адным, вырываўся фігуркі веласіпедыстаў. «Не, не паспею абагнаць». Ён нібы пачуў пад левым буферам трэск, нібы ўбачыў, як падаюць, курчацца гэтыя маленькія, квольныя фігуркі. «Не, трэба направа. Яшчэ ёсць секунда ў запасе, мо дзве».

Рука імгненна перакінула рычаг на нізкую перадачу. Як нешта далёкае-далёкае і непатрэбнае, мозг зафіксаваў трэск, скрыгат у матары, і нейкая сіла пачала паволі цягнуць машыну назад. Але яна, тая сіла, была занадта слабай, каб спыніць шалёны бег. І ён рэзка кінуў гэтую цяжкую грудку металу направа, да самага адхону. Аўтобус матлянуўся ўлева. «Цяпер руль яшчэ правей, яшчэ». Ён адчуваў, што аўтобус цяпер дзесьці злева ад яго, ля самага буфера. «Цяпер трымаць руль», трымаць, — скамандаваў сам сабе. — Каб не выбіла з рук».

Праз імгненне машыну рэзка ўдарыла, як бы яна на што натыкнулася. У яго ледзь не выскачыла з рук баранка. «Трымаць... Трымаць...» Пальцы паблялі. Яшчэ ўдар, яшчэ... Гэта маладыя ліпкі, што растуць над самым абрывам. Шматтонным цяжарам грузавік трышчыць іх, нібы раз'юшаны звер, але ў гэтай барацьбе і сам траціць сілы: слабее.

А ён трымае руль з алошніх сіл. Машыну трасе, кідае то ў адзін бок, то ў другі. І тады, калі яму здалася, што абрыў скончыўся, пачаўся звычайны ювет, ён крутануў руль управа. У тую ж секунду яго падкінула на сядзенні, потым кінула наперад. Ён ударыўся аб штосьці галавою — і ўсё паплыло перад вачыма...

Праз дзесятак метраў спыніўся аўтобус. Бясшумна слізгануў міма ланцужок веласіпедыстаў...

Гэтага Аляксея ўжо не бачыў. Людзі вынеслі яго з кабіню, агуратна паклалі на траву. Ён вярнуўся, адплюшчыў вочы і ўбачыў неба; яно было высокае і чыстае, адно на ўсіх.

УЛАДЗІМІР СТАЛЬМАШОНАК — мастак складаных і актыўных пошукаў, шырокага і шматграннага дыяпазону. Гледачы ведаюць яго не толькі як аўтара станковых карцін і партрэтаў. Ён яшчэ акварэліст, жывапісец-манументаліст, пазітыўна працуе ў тэхніках зграфіта, мазаікі, вітражу.

Творчая біяграфія У. Стальмашонка пачала складвацца ў 50-я гады, у перыяд вучобы ў Вышэйшым мастацка-прамысловым вучылішчы імя Мухінай на аддзяленні мастацкай апрацоўкі дрэва (ці не тут узнікае ў мастака любоў да ўзорыстай выдзелі карцінных рам?), затым у Ленінградскім мастацкім вучылішчы і, нарэшце, у Інстытуце імя І. Я. Рэпіна, дзе пад кіраўніцтвам Б. Іагансона ён выканаў дыпломную карціну «Маладыя будаўнікі Мінска».

З гадамі жывапісец удасканалівае свой почырк, пераасэнсоўвае ўласны погляд на рэчы, з'явы, характары. Калі супаставім яго творы апошніх год з тымі, якімі ён пачынаў свой шлях, убачым, як вырастае майстэрства, да чаго прывялі стылістычны пошукі, наколькі шырэй, свабодней стаў пэндзаль, як змянілася каларыстычная і кампазіцыйная структура палотнаў. Здаецца, сам час абвастрыў пачуццё мастака. Спачатку былі вобразы, заснаваныя на натуральных замалёўках, якія маюць рэальных пратэіпаў, сімпатычныя маладыя людзі, якія заўсёды побач з намі: карціны «Увечары» — пра камсамольскую моладзь грамадзянскай вайны, «Маладыя будаўнікі Мінска», «Пінскія механізатары», серыя партрэтаў рабочых і калгаснікаў Беларусі.

Менавіта гэтыя творы, магчыма, у чымсьці яшчэ не зусім сталыя, заявілі, што ў мастацтва У. Стальмашонка прыйшоў з тэмай, якую з поўным правам мог назваць сваёй. Гэта тэма юнацтва, бадзёрай і рамантычнай, азоранай першымі песнямі юнай Савецкай рэспублікі, гэта тэма маладосці, якая гучыць у сённяшнім працоўным постыпе нашых сучаснікаў — рабочых і калгаснікаў, вучоных і паэтаў.

Партрэт Якуба Коласа, бадай, — квінтэсэнцыя ўсіх папярэдніх пошукаў мастака ў жанры кампазіцыйнага партрэта. Для У. Стальмашонка ўвасабленне вобраза паэта — аналітычны працэс, які дае магчымасць як бы заглянуць у душу вялікага паэта і грамадзяніна. Мастак, глыбока асэнсаваны, здолеў па-новаму паказаць вобраз дынаміка якога — у яго ўнутранай сабранасці, патэтычнай схаваным руху. Паэт узяты абагульнена, сучасна і ў той жа час на дзіва проста. Але за гэтай прастамай глыбіння душэўнага ладу. Яна — у стрыманым вонкавым абліччы, напружанасці думкі вялікага паэта Беларусі і чалавека, які вельмі моцна звязан з зямлёй. «Яшчэ ў 1952 годзе я ўпершыню пачаў работу над партрэтамі Коласа з натурны, — расказвае мастак. — Ужо тады я дзесьці падспудна адчуваў, што з Коласа немагчыма, пельга пісаць звычайны «натурны» партрэт. Не толькі таму, што часу ў яго было мала. Для мяне стала ві-

НАШЫ МАЙСТЕРЫ МАСТАЦТВА

АКТЫЎНАСЦЬ ПОШУКУ ГЕРОЯ

давочнай выключнасць творчай натуре і асобы паэта і дзяржаўнага дзеяча. Яго мудрая паззія, сакавітая проза патрабавалі, як мне здавалася, незвычайна вострай, вельмі нешматслоўнай, сучаснай мовы. Пасля працяглых пошукаў я прыйшоў да пэўнай задумы, якая і ўвасобілася ў партрэце, напісаным маслам і тэмперай у 1967 годзе. На гэты раз, у адрозненне ад іншых, больш ранніх варыянтаў, я з асаблівым стараннем дабіваўся лапідарнасці жывапіснай мовы, пластычнай і рытмічнай стрыманасці, псіхалагічнай перакананасці...

Шмат спрэчак і дыскусій выклікала ў свой час карціна «ВХУТЭМАС. 1921 год». У аснову твора пакладзены вядомы гістарычны факт наведання ў лютым 1921 года У. І. Леніным і Н. К. Крупскай інтэрната гэтай вядомай навучальнай установы.

На фоне святочных пано, выкананых у футурыстычным духу, яркасць і сонечнасць якіх адпавядалі настрою тых гадоў, У. Стальмашонка паказаў групу маладых людзей з Леніным і Крупскай, якія быццам пазіруюць перад аб'ектывам фотаапарата. У карціне адчуваецца імкненне мастака да выразнага кампазіцыйнага і каларыстычнага рашэння, да паэтычнай метафарычнасці, жаданне па-новаму паказаць вобраз Ільіча — чалавека, гуманіста, чуллвага друга моладзі. Можна спрачацца аб якасцях карціны, знаходзіць у ёй асобныя недахопы, пагаджацца або не пагаджацца з вобразнай трактоўкай персанажаў, але адно несумненна: твор мае вартасці, якія дазваляюць аднесці яго да лепшых у мастака. Цаласнае манументальна-святочнае рашэнне гэтай карціны, яе прыўзняты, узвышаны лад добра выказваюць рамантыку часу, рамантыку ўсталявання новага ва ўсіх сферах жыцця. Мастакоўскі перажыта задума, ачышчана ад жанрава-дробязлай апавядальнасці, ва ўвасабленні набыла тут светлую афарбоўку, значнасць, паэтычна-эмацыянальны тон. З гэтага твора пачалася своеасабліва стыльваць эвалюцыя У. Стальмашонка, прадоўжаная ў карціне «Свята ў камуне» і партрэце Р. Шырмы.

«Свята ў камуне» — плён працяглых пошукаў і роздуму мастака. У чымсьці пошукавая, эксперыментальная, гэтая карціна нараджае ясную, чыстую веру ў бліжнюю перамогу добра і справядлівасці на абноўленай планеце, свет вышэйшых уяўленняў і добрых асацыяцый, выклікаючы ў памяці «Педагагічную паэму» і «Рэспубліку Шкід». Карціна — спроба мастака праз прызму асабістага ўспрымання перадаць святую, амаль казачную атмасферу ў палескай сельгаскамуне 20-х гадоў. Тут разнастайны паэтычны свет вобразаў: і першы механізатар у брызентавай шапцы, і стары ў белай світцы з хлебам-соллю, і першыя ўдарнікі-камсамольцы, і камунар у будзёнаўцы, і хлопчык, які грае на жалейцы.

З гэтай карцінай у чымсьці пераклікаецца партрэт народнага артыста СССР Р. Шырмы. За знешняй статычнасцю і некаторай фармальнай скванасцю чытаецца своеасаблівы духоўны свет чалавека вялікай творчай сілы, збіральніка жамчужын народнага меласу, які зазірнуў у бяздонныя крыніцы беларускай песнятворчасці, чалавека вельмі канкрэтнага, добрага, непаўторна індывідуальнага.

Своеасаблівым гімнам беларускаму народу можна назваць трыпціх «Сыны радзімы», у якім праз партрэтную канкрэтнасць лепшых людзей рэспублікі мастак паказаў велічную героіку часу і высокамаральны ўнутраны лад душы нацыі.

У карціне «Народныя камісары БССР», бадай, упершыню ў беларускім жывапісе перад намі паўсталі, быццам вычаканеныя на мануменце Рэвалюцыі, вобразы першых дзяржаўных дзеячоў — бальшавікоў Беларусі — Д. Жылуновіча, А. Мяснікова, В. Кнорына, І. Адамовіча, А. Чарвякова, насычаных эпічнай значнасцю і высокім маральным азарэннем. Нягледзячы на адсутнасць сюжэтнай сітуацыі, група ўяўляецца як арганізаванае цэлае. Палатно пранізванае адзіны героіка-рамантычны настрой, музычна-рытмічная і жывапісная ўзаемасувязі фігур.

Пошукі манументальнай вобразнасці, імкненне знайсці новую форму жывапісных рашэнняў вызначаюць і творы У. Стальмашонка аб рабочым класе — карціны «Тэмір-Тау», «Плаўка дружбы. Металургі», «Партрэт ганаровага металурга Днепрапятроўскага электроднага завода А. Голубева». Героі гэтых палотнаў — людзі напружанай працы, звязаныя з цяжкай індустрыяй. Рукі іх дужыя, плечы шырокія да гіпербалы, чырванаватыя бліскаўкі агню — на тварах, на агрэгатах. Магутнасць чалавека і магутнасць агню — у гэтым адзінаборстве чалавек утаймоўвае метал. Нязграбнасць форм, водбліскі аранжава-чырвоных тонаў — быццам не фарба, а сама палаючая лава лягла на палатно.

Які ён у сваёй сутнасці, у сваёй годнасці і сумленнасці, у маральнай сіле, савецкі рабочы — вось што цікавіць у першую чаргу мастака. І ўнутраная спружына гэтых шуканняў — імкненне жывапісца да ўзмацнення эмацыянальнага напружання зместу твора, аўтарскіх адносін да аб'екта, да яго асэнсавання.

Праўда, часам мастак вельмі спрашчае адны жывапісныя прыёмы або дэталі і канкрэтызуе другія. Таму адно і тое ж палатно бывае ў яго стылістычна супярэчлівым. Але гэтыя натуральныя «выдаткі» творчых пошукаў, як правіла, «перамолваюцца» мастаком яшчэ да выхаду карціны з майстэрні.

Разгледзеўшы некалькі твораў мастака, бачна, што ўсе яны, на першы погляд, пазбаўлены воікавага дзеяння. Такі ўжо ўлюбёны прыём У. Стальмашонка — паставіць сваіх герояў твар у твар з гледачом. І гэта — не схема. Бо пры адзінай аснове прыём у залежнасці ад задумы ўсякі раз аказваецца новым. Таму і напісаў мастак за апошнія пяць гадоў такія розныя па характары, па тэхнічных прыёмах жывапісныя творы, як «Партрэт народнага паэта БССР Я. Коласа» і «ВХУТЭМАС», «Успаміны» і «Налібоцкая пушча», «Тэмір-Тау» і «Рэвалюцыяй мабілізаваныя і п'яваныя», «Партрэт старшынні калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Гомельскай вобласці К. Гарулі» і «Партрэт Р. Шырмы», «Металургі. Плаўка дружбы» і «У. І. Ленін на станцыі Мінск. Ліпень 1900 год». Сапраўды — калейдаскоп прыёмаў, пошукаў! Сам аўтар гаворыць, што «не можа быць у мастака на ўсе выпадкі жыцця аднаго прыёму. Бо аб'екты адлюстравання заўсёды розныя. Якое будзе ўвасабленне гэтых аб'ектаў або з'яў, плоскаснае або аб'ёмнае, дэкаратыўна-каляровае або манахромнае, ці будзе ляжаць фарба вада або фактурна, — усё залежыць ад таго, што мы паказваем. Пры гэтым мастак павінен заставацца ўнутры сябе сузільнай з'явай, таму што гэта — асноўнае ў творчасці».

ДЫПЛОМ ЗА ШЭФСКУЮ РАБОТУ

Гомельскі абласны краязнаўчы музей атрымаў дыплом ад Міністэрства культуры СССР і ЦК прафсаюза рабочых сельскай гаспадаркі і нарыхтовак за поспехі ў шэфскай рабоце на вёсцы.

Калектыў музея наладзіў цыкл тэматычных вечароў пад дэвізам «Мой родны край», якія былі праведзены ў раёнах вобласці. Такіх вечароў адбылося 13.

Сёлета работнікі музея гэтую справу працягваюць. У раёнах і калгасах вобласці яны правялі вечары «У сям'і адзінай», прысвечаныя 50-гадзю ўтварэння СССР. У Чачэрску на гэтым вечары пабывалі ўдзельнікі семінара культасветработнікаў раёна. Вечары адбыліся ў Буда-Кашалёўскім, Гомельскім і іншых раёнах вобласці.

З МІНУЛАГА

МАСТАК КЛЕВЕР НА ВІЦЕБШЧЫНЕ

Імя рускага мастака-пейзажыста Юлія Клевора было папулярнае сярод аматараў жывапісу ў дарэвалюцыйнай Расіі. Яго работы часта экспанаваліся на выстаўках у многіх гарадах. Адна са старонак творчага жыцця мастака звязана з Віцебшчынай.

Вясной 1899 года Ю. Клевер пасяліўся ў маёнтку Амбросавічы былога Віцебскага павета, які належаў нейкаму А. Пероту. На Віцебшчыну Клевер прыехаў у творчую камандзіроўку, паставіўшы перад сабой мэту — паказаць прыроду аднаго з куткоў Беларусі, краю, які лічыўся раней «нежывапісным». Цяжка зараз сказаць, чаму менавіта Віцебшчыну выбраў мастак. Не выключана, што на яго зрабіў уплыў той факт, што ў гэтыя ж гады пад Віцебскам жыў І. Рэпін, які ў сваім маёнтку Здраўнева стварыў некалькі змястоўных пейзажных і партрэтных работ.

У Амбросавічах, дзе Ю. Клеверу і яго сям'і прадаставілі некалькі пакояў, мастак правёў амаль вусем месяцаў. За гэты час ён стварыў больш 60 эцюдаў і карцін. Асноўным аб'ектам увагі мастака сталі перш за ўсё, канечне, самі Амбросавічы. Ён маляваў іх у розныя поры году — ранняй вясной, летам, увосен, у розныя часы дня — на дзень, у поўдзень, надвячоркам. Апрача Амбросавічаў, Юлія Клевер пісаў эцюды ў суседніх вёсках Полцева і Гародня, у Полацкім павеце, у цудоўным старажытным парку Селто. Адна з работ мастака адлюстроўвала толькі што распачатае каля Віцебска будаўніцтва льнопрадзільнай фабрыкі «Дзвіна» (цяпер дывановы камбінат).

Значнае месца ў работах Клевора займае тэма будняў простых сялян. Гэтай тэме прысвечаны работы «Уборка бульбы», «Араты», «Бульба ў цвечы», «Уборка аўса».

Свае эцюды Клевер пісаў у асноўным у два — тры прыёмы, працуючы штодзень не менш васьмі гадзін. У дні творчага натхнення работа ішла хутчэй і іншы раз удавалася напісаць той ці іншы пейзаж у адзін прыём.

З відаў беларускай прыроды ў Амбросавічах Клевер напісаў: «Заход месяца», «Вечар на возеры», «Асенняя ноч», «Усход сонца», «Від на возера ранняй вясной», «Бэз» і многа іншых.

У лістападзе 1899 года, скончыўшы работу ў Амбросавічах, Клевер збіраўся паехаць у Пецярбург, аднак яго папрасілі прыняць удзел у мастацкай выстаўцы, арганізаванай у Віцебску мясцовым таварыствам апекі дзяцей.

Выстаўна адкрылася 10 лістапада ў памяшканні яхт-клуба. На ёй было прадстаўлена 170 карцін 40 мастакоў. Звыш 20 работ прадставіў у той час пачынаючы віцебскі мастак Ю. Пэн. 17 палотнаў належалі пэндзлю Н. Калі, некалькі карцін экспанавалі і 19-гадовы Ю. Клевер-сын. Сярод экспанатаў выстаўкі, якая выклікала велізарную ўвагу ў Віцебску, былі палотны Рэпіна, Саўрасава (аўтарскае паўтарэнне карціны «Гракі прыляцелі»), Крачкоўскага, Сокалава, Мясчэрскага, Багалобава. Але асноўнае месца на выстаўцы, натуральна, займалі беларускія эцюды Ю. Клевора.

А. ПАДЛІПСКИ.

Барыс КРЭПАК.

Віцебск.

МЫ ЖИВЕМ у век трыумфу чалавечай культуры. На нашых ваках адбываецца велічная навукова-тэхнічная рэвалюцыя. Тэхнічны прагрэс у паліграфічнай, кінемаграфічнай, радыё-тэлепрамысловай выклікаў да жыцця новую форму вытворчасці і спажывання духоўных каштоўнасцей. Газеты, часопісы, кнігі, радыё, кіно, тэлевізары сталі здабыткам велізарных масаў.

Буржуазныя сацыялагі пад маркай таго, што сродкі масавых камунікацый — друк, радыё, тэлебачанне, кіно і інш. — шырока прымяняюцца ў сацыялістычных і капіталістычных краінах, захоўваюць аднолькавыя тэхналагічныя прыёмы падачы інфармацыі і выконваюць нібыта адны і тыя ж функцыі, атоесамляваюць буржуазную «масавую культуру» з культурай сацыялізму. Заслуга аўтараў кнігі «Праблемы «масавай культуры» і «масавых камунікацый» і заключаецца ў тым, што яны праводзяць рэзкую мяжу паміж масавай культурай у буржуазным і сацыялістычным грамадствах.

Сучасная буржуазная культура масавае толькі па ахопу сваім уплывам. Але па сваім змесце, падкрэсліваецца ў кнізе, гэта культура манопалістычнай буржуазіі, бо яна прасякнута ідэямі, нормамаі менавіта гэтай сацыяльнай групы і мае на мэце ўвекавечыць старыя капіталістычныя парадкі. Падходжанне назвы «масавая культура» сапраўды звязана з тым, што сродкі масавых камунікацый — радыё, кіно, друк, тэлебачанне і інш. — сталі здабыткам шырокіх мас. Але гэта якраз і стала фатальным пунктам адліку, калі сродкі масавых камунікацый пачалі выкарыстоўвацца буржуазіяй для «сацыяльнага ўтаймавання мас», а культура для мас стала «масавай культурай», гэта значыць фальшывай культурай.

Буржуазная масавая культура — з'ява не зусім простая, каб ва ўсіх яе правах можна было адразу распазнаць рэакцыйную сутнасць. Яна часта падобляецца пад дэмакратызм, заігруе з аб'ектыўнасцю, іншы раз дапускае тыражыраванне твораў сапраўднага мастацтва, выпускае кнігі некаторых класікаў у танных выданнях. Але падобныя выключэнні не ўплываюць на сутнасць «масавай культуры». Яны толькі часам робяць больш цяжкай правільную арыентацыю. У сувязі з гэтым рэцензуемая кніга асабліва важная. У ёй не толькі выкрываецца рэакцыйная сутнасць буржуазнай «масавай культуры» і прыёмы яе маскіроўкі, але і раскрываецца лясная разумеенне масаваці і народнасці культуры.

Злавесная роля буржуазнай «масавай культуры» ў духоўным жыцці су-

часнага буржуазнага грамадства заключаецца перш за ўсё ў тым, што яна ў шырокіх маштабах культывуе пасрэднасць, шэрасць, безаблічнасць, стандартнасць пацужыў і думак. Аўтары справядліва заўважаюць, што стварэнне зачараванае кола — прадукцыя масавай культуры творыць спустошаную асобу, спустошаная асоба не можа ў сілу сваёй сацыяльнай сутнасці нічога спажываць, апрача «масавай культуры». Выхад з яго ў ломцы буржуазных сацыяльных адно-

ва ўмовах капіталістычнага грамадства «ўсё нібыта багата сваёй процілегласцю... машыны, якія валодаюць цудоўнай сілай скарачаць і рабій больш плённай чалавечую працу, прыносяць людзям голад і пакуты. Новыя, да гэтага часу неведомыя крыніцы багацця дзякуючы нейкім дзіўным, незразумелым чарам ператвараюцца ў крыніцы галечы... Нават чыстае святло навукі не можа, відаць, ззяць інакш, як толькі на змрочным фоне невуцтва».

БУРЖУАЗНАЯ «МАСАВАЯ КУЛЬТУРА» І ЯЕ ЗАГАННЫ

Буржуазныя ідэолагі сцвярджаюць, што дзякуючы сродкам масавых камунікацый культура робіцца даступнай шырокім масам, а значыць яна становіцца раўназначнай у буржуазных і сацыялістычных краінах. Мы разумеем, што сучасная буржуазная культура з'яўляецца масавай толькі па ахопу сваім уплывам. Але па змесце яна — культура манопалістычнага капіталу. Раскажыце аб гэтым больш падрабязна.

Іван ГОЦМАН,

дырэктар Смалявіцкага раённага дома культуры.

Рэдакцыя атрымала яшчэ некалькі лістоў з просьбай расказаць пра так званую «масавую культуру» ў буржуазным грамадстве. Адказы на ўсе гэтыя пытанні можна знайсці ў кнізе Г. Давідзюка, В. Баброўскага «Праблемы «масавай культуры» і «масавых камунікацый», якая сёння рэцензуецца ў нашай газеце.

сін, якія нараджаюць як масавую культуру, так і адчужаную асобу капіталістычнага грамадства.

Магутны паток эстэтычна пасрэднай прадукцыі фармуе адметны шырока распаўсюджаны тып «культурнага» мешчаніна. Ён «знаёмы» з сусветнай літаратурай і модным мастацтвам, але своеасабліва перанасычанасць «культурнай інфармацыяй» усыпляе патрэбу ў сапраўднай культуры, адводзіць яго ад сапраўднага духоўнага жыцця. Менавіта гэта асаблівасць буржуазнай «масавай культуры» садзейнічае духоўнаму збядненню, «расчалавечванню» чалавека.

Ідэолагі буржуазіі сцвярджаюць, што «масавая культура» дае тое, чаго жадае народ, і яна нібыта адпавядае абмежаваным эстэтычным густам яго. Што ж, ва ўяўленні эксплуатацыйнага народа заўсёды быў «нішто». Яны і зараз сцвярджаюць, што просты люд «глухі» да ўспрыняцця высокамастацкіх каштоўнасцей. Але жыццё абвяргае бязглуздыя выдумкі лакеяў буржуазіі. Калі ва ўмовах буржуазнага грамадства працоўны народ і бывае «глухі», як яны кажучы, дык у гэтым вінаваты толькі эксплуатацыйні лад. Маркс звыш ста гадоў назад пісаў, што

Буржуазія баіцца росту сацыяльнай актыўнасці мас, а таму яе «масавая культура» выконвае ролю «сацыяльнага ўтаймвальніка». Дасягаецца гэта з дапамогай самых вытанчаных форм апрацоўкі мас і разбэшчвання іх свядомасці. Буржуазія выкарыстоўвае бульварную літаратуру, коміксы, розныя «баевікі» і такія забавы, як бурлеск і стрыптыз, для таго, каб адцягнуць народ ад сацыяльных праблем, выхоўваць яго ў духу індывідуалізму, абуджаць у людзях найбольш нізкія інстынкты. Усе сродкі ідэйнага ўздзеяння накіраваны на тое, каб распальваць культ насліда, прывабліваць вульгарнай парнаграфіяй і выхоўваць культ звышчалавека.

Асноўны змест кінапрадукцыі складаюць гангстэрскія, крымінальныя і фантастычныя фільмы «жахаў», сенсацыйныя меладрамы, прымітыўныя камедыі, банальныя музычныя карціны.

Пераважная частка кніжнай прадукцыі — гэта бяздумныя коміксы з нуднымі падрабязнасцямі. Паводле падлікаў саміх буржуазных сацыяла-

К. Маркс і Ф. Энгельс. Творы, т. 12, стар. 4.

гаў на 1000 коміксаў даводзіцца звыш 1155 сцен гвалту.

У капіталістычным грамадстве існуюць таксама і творы, разлічаныя ў асноўным на ўласнае спажыванне сытай буржуазнай вярхушкі. Штучна выбіраецца ўсё лепшае з сусветнай культуры, адрываецца ад народнай глебы і фальклорнай творчасці і аб'яўляецца прадуктам дзейнасці выбранных. Гэтым праследуецца адначасова злавесная сацыяльная задача: прызначэнне народных мас у развіцці культуры і прадставіць буржуазію носьбітам культурнага і ўсяго духоўнага прагрэсу.

Асабліва выразна відаць адрыв ад народа, імкненне патураць густам буржуазіі ў выяўленчым мастацтве. Тут пераважае фармалізм, мадэрнісцкае трукацтва. Жаданне вылучыцца з народа выклікала анекдатычны выпадак «творчасці» абстракцыяністаў.

Пануючыя пазіцыі ў музыцы захапіла дадэкафонная школа, заснаваная не на гарманічных спалучэннях, а на штучнай схеме. Эксперымантаваннем займаюцца не толькі кампазітары, але і выканаўцы. У якасці «музычных» інструментаў выкарыстоўваюцца сірэны, адбойныя малаткі і да т. п.

Прадстаўнікоў «новага» нямае і ў галіне літаратуры і тэатра. Персанажы многіх пісьменнікаў — гэта зладзеі і п'яніцы. Адзін французскі часопіс вельмі правільна ацаніў духоўнае жыццё буржуазнага свету. Ён пісаў: «Пазбаўленая ведаў літаратура сёння стала літаратурай нязнання... Застаюцца пэўнымі толькі смерць таго, чым мы былі, убоства таго, што мы ёсць, і трывожная цікаўнасць да таго, што з'яўляецца на гарызонце нашага жыцця».

Да якога падзення сышоў буржуазны тэатр, можна меркаваць па з'яўленні так званых «тэатра абсурду». Філасофія тэатра простая: «свабода чалавека і свабода яго розуму — у неразумным». Ці гэта не доказ поўнай абсурднасці як філасофіі, так і драматургіі «абсурдзістаў»? «Тэатр абсурду», падмяняючы паказ рэальнай рэчаіснасці нарцінамі ўсеагульнага распаду, выцясняе з літаратуры самае галоўнае — чалавека ў яго адносінах да навакольнага свету — і тым самым вядзе да разбурэння літаратурнай формы, да адмаўлення самой літаратуры.

Змест буржуазнай масавай культуры, каштоўнасці, якія ёю прапаведуюцца, духоўныя і культурныя ідэалы выступаюць нагляднымі сведкамі крызісу буржуазнай свядомасці, буржуазнай духоўнай культуры. Зніжэнне ўзроўню духоўных культурных каштоўнасцей, справядліва заключэньне аўтары кнігі, — вынік больш глыбокага сацыяльнага працэсу — крызісу ўсёй капіталістычнай сацыяльна-эканамічнай сістэмы.

С. ЕШЫН,

в. а. дацэнта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Г. Давідзюк, В. Баброўскі. «Праблемы «масавай культуры» і «масавых камунікацый». Выдавецтва «Навука і тэхніка», Мінск, 1972.

У КВАТЭРЫ Мікалая Пятровіча Грышчанкі — бышчам на мастацкай выстаўцы. Праўда, усе творы «экспазіцыі» выкананы тут адным чалавекам — гаспадаром кватэры.

Мікалай Пятровіч працуе ў тэхніках інтарсці, выпальвання. Ён стварыў каля дзвюхсот кампазіцый. Глядзіш — і вочы разбягаюцца.

Тут — партрэт Уладзіміра Ільча Леніна. Твар правадыра — на чырвоным фоне з 85 кавалкаў рознай драўніны: карэльская бяроза, аршына, клён, ясьень, бук і іншыя.

Тут — кампазіцыя «Зімовы лес», тут і звычайная шкатулка, але якая яна цікавая...

Калі ўглядаешся ў гэтыя творы, мімаволі задумваешся, колькі трэба цяпліваці, настойлівасці, умельства, каб зрабіць іх.

Майстар выканаў выпальваннем партрэты Горкага, Чэхава, Шаўчэнкі, Маякоўскага...

Сярод персанажы яго партрэтаў — Герой Сацыялістычнай Працы бульдазэрныст Сямён Міхайлавіч Місунюў, заслужаны будаўнік, ударнік камуністычнай працы, эканаватаршчык А. Маграсоў.

З-пад працавітых рук умельца выходзяць кампазіцыі «Салгорскі калійны камбінат», «Наваполацкі нафтапрацоўчы завод».

Вядлі амаатар прыроды, Мікалай Пятровіч любіць адлюстроўваць краявіды Беларусі: Белавежскую пушчу, салгорскія далі... Не аднойчы яго работы паказваліся на выстаўках твораў народных умельцаў у Мінску. Партрэт украінскага кабзара Шаўчэнкі атрымаў высо-

кую ацэнку на ўсесаюзнай выстаўцы ў Маскве.

Мікалай Пятровіч па прафесіі інжынер-будаўнік. Цяпер ён — на пенсіі.

...Неяк, яшчэ падлеткам, ён у 1924 годзе з Гарадзянскага раёна Чарнігаўшчыны выпадкова трапіў у Маскву да сваяка — прафесара Івана Пятровіча Пшанічнага. Убачыў, як той выпальваў на дрэве. Прыгледзеўся клопец, зацікавіўся не на жарт.

— А ну, паспрабуй! — прапанаваў сваяк.

200 ТВОРАЎ УМЕЛЬЦА

Узяў Мікола гэта вогненнае «пяро». Задрыжалі рукі. Нясмела павёў «пяром» па фанернай дошчачцы. Управа-ўлева. Слушаецца «пяро».

Іван Пятровіч падарыў падлетку гэты нескладаны інструмент, з якім Мікалай Пятровіч не расстаецца і па сённяшні дзень.

А ў 1959 годзе, ужо маючы за плячыма больш пяцідзсяці год, Грышчанка паступае ў чатырохгадовыя вярхні класы па выяўленчым мастацтве пры Беларускам дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце і заканчвае іх. Сваё майстэрства ён не трымае «пад

спудам». Каля сотні супрацоўнікаў 2-га Будтрэста займаліся ў гуртках, якімі ён кіраваў.

Ганаровыя граматы, дыпломы — адзінкі яго перамог на выстаўках.

У яго — сапраўды залатыя рукі. Ён можа адрамантаваць любы музычны інструмент, валодае алоўкам, пэндзлем, сталярнымі прыладамі.

Прырода надарыла Мікалая Пятровіча тонкім слыхам, прывабным голасам, і ён удзельнічае ў хоры ветэранаў працы пры Палацы культуры прафсаюзаў.

Г. ВІНАГРАДАЎ.

ПА ТОЯ БОК

БІЗНЕС НА ДЫПЛОМАХ

Вонкава дыплом выглядае зусім прыстойна. Зроблены золатам надпіс на яго вокладцы гаворыць, што яго прадаўнік пан тані-та закончыў «Універсітэт Усходняй Фларыды» і атрымаў ступень магістра філасофіі. Гэта высокае званне заявіўшага падпісанай кіраўніцтва ўніверсітэта і пчатнай штата Фларыда. І ўсё ж дыплом — самая сапраўдная фальшыва, як і сама ўстанова, што выдала яго.

Справа ў тым, што «Універсітэт Усходняй Фларыды» — гэта не што іншае, як адна з так званых «фабрык дыпламаў», у задачы якіх уваходзіць не навучанне студэнтаў, а продаж дакументаў аб вышэйшай адукацыі.

Вышэйшая адукацыя ў ЗША стала ў апошні час даволі моднай. Аднак вучоба ў вун патрабуе многа часу і велізарных намаганняў. Дык ці не лепш без лішніх клопатаў і па сходнай цане купіць дакументы аб снанчэнні ўніверсітэта, тым больш, што продаж дыпламаў арганізаваны прадпрыемальнымі дзялякамі па ўсіх пра-вілах амерыканскага бізнесу.

Фальшывыя дыпломы, праўда, не даюць ведаў. Але тым, хто іх купіць, яны практычна і не трэба. Гэта, як правіла, выхадцы з багатых сем'яў. Калі ім спатрэбіцца спецыялісты, дык іх заўсёды можна знайсці, асабліва зараз, калі сярод беспрацоўных так многа людзей з вышэйшай адукацыяй. Яны сапраўды закончылі вышэйшыя навукальныя ўстановы, заплацілі за гэта немалыя грошы, бо вучоба ў амерыканскіх вун плятняк і каштуе нямаля. Дыпломы ж сныкам і дочкам багацельў хутэй патрэбны для прэстыжу, для таго, каб пры выпадку пусціць пыл у вочы навакольным.

Бывае, што «фабрыкай дыпламаў» кіруе адна сем'я. Так, напрыклад, дырэктарам «Універсітэта Хіа» ў горадзе Галіуд у штаце Фларыда з'яўляецца нехта Марвін Хірш. Яго бацька «служыць» намеснікам дырэктара, а брат Ранальд — сакратаром «універсітэта». Як паведманне друк, бізнес на дакументах прыносіць ім немалыя барышы.

Е. ЯГОРАЎ,

карэспандэнт ТАСС.

Нью-Йорк.

ДА ЧАГО Ж ЦЯПЕР пераборлі-вы народ стаў, проста бяда.
Кожнае лета наймаюся я ў гандлёвую сетку піражкі прадаваць. Маё пастаяннае месца на рагу той вуліцы, дзе знаходзяцца мэблевы, абутковы, галантарэйны і іншыя магазіны. Калі можа будзеце праходзіць дзесьці паблізу і пачуеце:

— Ёсць свежыя піражкі! Купляйце свежанькія піражочкі! — дык ведайце, што гэта я са сваімі кліентамі размаўляю.

Зранку першыя дзве гадзіны яны мяне і не чуюць, і не бачаць, нібыта

заў. Ды дзе ж я вазьму вам з мясам, калі сёння ў мяне тавар з капустаю.

І што вы думаеце? Паўкарзіны мусіу вечарам тарабаніць назад.

— Пячы мне на заўтра піражкі з мясам, — налятаю на кухара ледзь не з кулакамі, — бо інакш я... Не ведаю, што зраблю...

Ён і напёк. Што гэта былі за піражкі! Ні адзін на свеце кароль не еў такіх. Свежанькія, пульхненькія... Ну, проста самі ў рот просяцца.

І што ж? Прайшло дзве ці тры гадзіны, а яны, мае кліенты, не бачаць і не чуюць мяне. Паслеплі ці паглух-

на галаве... За капою — яшчэ тры дзючыны ў мініспаднічках.

І навокал забурліла, загуло:

— Што даюць?

— Імпартныя піражкі!

— Хто крайні?

— Слухайце, вы там збоку не прымазвайцеся!

— Грамадзянін! Грамадзянін у капелюшы! Вы што тут — найлепшы ці, можа, з наменклатурных? Станьце хоць бы тут у чаргу!

Я ўжо ведаю: ёсць пакупнік — варон не страляй. Не давай яму апамятацца.

І пайшло...

Адна падступілася да мяне, хітра прыжмурчышы вочы:

— Слухайце, вы хоць скажыце: з чым вашы піражкі?

Бачу, што такую на мяніне не правядзеш, на імпартных таварах, мабыць, зубы з'ела.

Што ж ёй адказаць?!

І ў гэты момант успомніўся мой стрыечны дзед — каваль. Ён калісьці прыбываў коням падковы невялікімі цвікамі без плешак, што называюцца вухналямі. Лепшага слова, здалося мне, для гэтага выпадку і не прыдумаеш.

— Дык вы чуеце, — перапытвае тая хітрушчая-перахітрушчая кабетка, — з чым вашы піражкі?

— З вухналямі, з вухналямі, галубка, — кажу ёй вельмі сур'ёзна і надта хутка, як ніколі.

Краёчкам вока заўважаю, як у яе штосьці перасмыкнулася на твары.

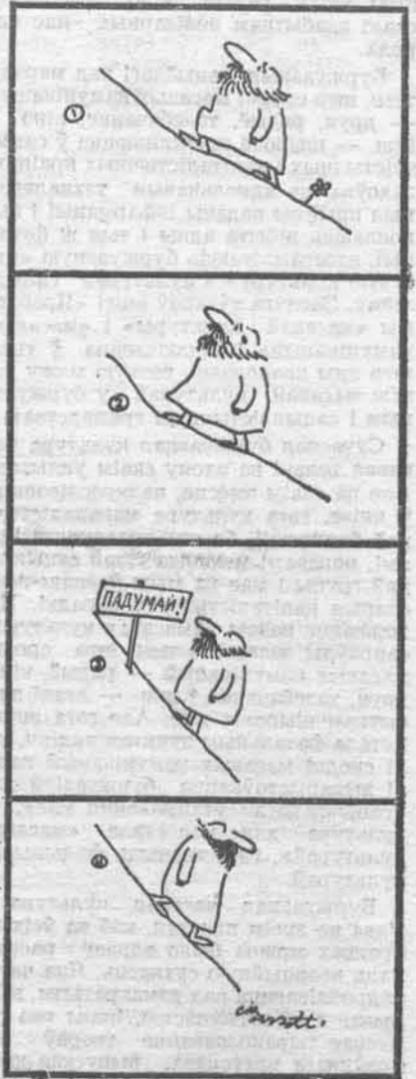
— Век пражыла, — паціснула плячыма, — а з вухналямі ніколі не ела... А ну, давай, пакаштую...

І хутчэй пабегла ў канец доўгага хваста, які працягнуўся ад мае карзіны ўсцяж вуліцы. А стаўшы, закрычала:

— Толькі ж вы там, прадавец, чуеце, больш трох у адны рукі не давайце!..

Пераклад з украінскай мовы.

З ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

паглухлі і паслеплі: бягуць, імчацца...

— Ты куды?

— Кажуць, што будуць даваць індыйскія туфлі на кракадзілавай падэшве. Ты калі-небудзь насіла?

— Не.

— А якя ж ты няшчасная! Ты ведаеш, што гэта за штука? Днём і ноччу не скідала б з ног. Ужо і няма куды ісці, а табе ўсё хочацца, хочацца... На край свету пайшла б у тых туфлях...

— Ёсць свежыя піражкі!.. Купляйце свежанькія піражочкі!..

Ды куды там!.. Як гарохам аб сценку.

А тут, нага за нагу, плывуць два салідныя, манументальныя дзядзькі!

— Але ж і парадкаці ў нас, скажу я табе... Паўтара месяца, як атрымаў новую кватэру, і ніяк абсталяваць не магу. Шукаю, разумееш, гэты польскі гарнітур... Як яго?.. Ядвіга... Вераніка...

— Ганка...

— Так, так, Ганка... Нідзе, разумееш, гэтай Ганкі не магу знайсці!..

— А ў мяне кватэра абстаўлена. Французскі ампір за дзве с паловаю тысячы паставіў. Толькі вась на кухню штосьці нічога не трапляецца. Хачу румынскі гарнітурчык!..

— Гэтым я пра свае піражкі і не напамінаю. Ведаю, што не для іх зубоў наша проса.

Як раптам:

— Ты бачыла, якіх я дзесяткаў сынак дастала? Цэйлонскія. Дзлэчаты, як згледзяць іх, розум страцяць. Па рубельчыку на штуцы замалачу.

— А я, дурэпа, надочы, за шафамі прагуклася. Казалі, што будуць японскія... Адмысловыя... А прывезлі нашыя...

— Свежыя піражочкі, маладзцікі!..

— Ды ідзі ты са сваімі піражкамі!.. Вось, чулі?

— Але гадзіны праз дзве, калі трохі прагаладоўца ў чаргах за японскімі, цэйлонскімі, на кракадзілавых, чортавых і іншых падэшвах, пачынаюць і на мяне пазіраць.

Ды зноў жа — як?

— З чым вашы піражкі?

— З капустачкаю, галубка. Свежанькія, смачненькія, вась пакаштуюць!..

— Фі, каб з мясам...

— Так і раз, і два, і дзесяць, і сто ра-

лі? А потым — налятаюць і налятаюць...

— З чым піражкі?

— З мясам, з мясам, — кажу, а сам усміхаюся так ішчасліва, усёроўна як выйграў на латарэйны білет за трыццаць капеек «Волгу».

— Фі!.. — капыліць адна губу. — А я думала, з сырам...

— І я вась бы з сырам пакаштвала, — морщыцца другая, — а з мясам не хачу...

Што ім сказаць? Га? Вось і паспрабуй угадаць, што каму сёння захоцца. Не, цяпер такія часы насталі, што кожнаму гандляру піражкамі трэба абавязкова мець электронна-вылічальную машыну. Вось каб тут стаяла карзіна, а тут — машына... А так паспрабуй падрахуй усе гэтыя хачу — не хачу, хачу — не хачу...

На наступны дзень я вынес з сырам. Няхай будзе так: ешце, папраўляйцеся, толькі дайце мне выканаць план, не рэжце пад саменькі карань маю зарплату.

Стаю на рагу вуліцы, на сваім месцы.

— Свежыя піражкі з сырам!..

Гукаю гадзіну, гукаю дзве. Чакаю, покуль маіх кліентаў перакусаюць васы, перастане джаліць крапіва, а ў магазінах параспрадаюць імпартныя гарнітуры, імпартныя кофточкі, імпартныя чаравікі, шафы, касынкі...

Аж яно не! Ніхто да мае карзіны з піражкамі і нос не паварочвае.

Бачу, план мой гарыць.

Што тут рабіць?..

Глянуў на тавар — жах! Сонца смаліць, сыр плавіцца. Піражкі разбухаюць... З іх ужо капае...

— Матка боска! — крычу я не сваім голасам, як колісь крычала мая бабуля, калі моцна злавала.

А міма якраз праходзіла адна з тых, што цэлымі днямі палююць за цэйлонскімі, японскімі!..

— Што ў вас? — пытае.

— Імпартныя піражкі! — крычу ёй на ўсё горла, бо адчуваю, як злосьць закіпае ва мне. — Імпартныя піражкі!..

— Ты чула? — гукае яна сяброўцы. — Імпартныя!

— Станавіся хутчэй, покуль яшчэ другія не дачуліся і чаргі няма, — камандуе тая.

І бачу, як ужо прымасцілася яна да мае карзіны і шырока раскрывае сумку.

За ёй стала сяброўка. За сяброўкаю — маладзіца з такою вась капою

ПУПЫШКІ Георгій ЮРЧАНКА

І стала ўраз пупышка паданнем на зямлі.

Васіль МАТЭВУШАУ.

Хто любіць мёд, хто шышкі,
Хто хрэн, хто дзіваціл,
А я люблю пупышкі,
Люблю з апошніх сіл —

На здрыжлівай асіцы,
На ядравым клянку.

На гнуценькай лазінцы,
На крэпенькім дубку.

І буду пець пакрышку —
Паслухайце, сябры, —
Пра клейкія пупышкі
На голейцы ў бары.

Схаваліся ў зацішку
Ад злюкі-веджарка.
Пупышачкі-пупышкі,
Калысачкі лістка.

Эпіносіс ВУЛЬГАРЫС

ТРОХНОГІЯ КОНІ

— Я тутэйшая...

Я звычайная.

... Коці-даівы

Праз мой парог —

Чатыры грывы.

Дваццаць ног.

Рвала вішні недаспелыя,

А салодкія, пунсовыя — хваліла,

спяліла...

Д. БІЧЭЛЬ-ЗАГНІТАВА

Не чапляйце німбы над галоўкаю,
Не такая ў верхах я і лоўкая.
Маладзіца я тутэйшая, звычайная,
Хоць кідаюся ў пісанне

звышадчаянна.

Ды не ўсё ж зялёнае, як кісліца,
кіслае!

Лічаць так зайздроснікі
ці інакш — завяснікі.

Праўда, ёсць пазты й большай
велічыні,

Ногі коней-дзіваў нават палічылі.

Мой Пегас трохногі — ну і што ж
такога!

Як няма, дзе купіш — лепшага,
другога!

Дык нашто ж залішне мяне
нашатырыць!

Я ж мо не кульгаю на ўсе чатыры!

П'ЯНЫ ПЕВЕНЬ Андрэй ЛЕШЧАНКА

БАЙКА

Сп'яна што робяць пеўні,
Вядома ўсім, напэўна.
Дык вась: аднойчы быў банкет,
Гульні спраўляў курыны свет.
І раптам — лаянка, пагрозы:
П'яныя птухы кляваў цвярозых,
Пяся ў курыны гурт падаўся.
Гарэлікі, дурань, наглытаўся

І бушаваў, як люты звер.
Калі ж схалілі за каўнер —
Адрозу страціў дух вацякі.
Суд пакараў яго грамадскі!..

Да байкі просіцца мараль:
Гарэлікі пеўню не давай.
Калі ж сп'яна бяжыць ён прэч,
Гані нягодніка пад печ.

Па тэхнічных умогах унутраныя васьмі старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захаравая, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 32-24-62, аддзела выўлечнага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.